

22—23 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 23 april	Sid.
Anslag till bostadsbyggande m. m.	7
Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gälldranta vid inkomsttaxeringen m. m.	58
Anslag till högre utbildning och forskning, m. m.:	
Universitet och högskolor	71
Nordiska afrikainstitutet	84
Om ökade anslag till freds- och konfliktforskning	85
Om inrättande av en professur i etologi	86
Läro- och lärutbildning	90
Vuxenutbildningen	92
Studiesociala ändamål	98
Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande	103
Sveriges Investeringsbank AB, m. m.	107
Anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.	112
Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden	118
Stödåtgärder på fiskets område, m. m.	123
Företagens hälsovård	126
Åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.	130

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 april	Sid.
Gemensam omröstning i fråga om bidrag till S:t Lukasstiftelsen	7
Statsutskottets utlåtande nr 50, ang. anslag till bostadsbyggande m. m.	7
Bevillningsutskottets betänkande nr 23, om begränsning av möj- ligheterna till avdrag för gälldranta vid inkomsttaxeringen m. m.	58
— nr 30, om befrielse från stämpelskatt i syfte att främja sam- verkan mellan byggherrar, m. m.	70
Statsutskottets utlåtande nr 42, ang. riktlinjer för den fortsatta ut- formningen av fordonsregistreringen, m. m.	70
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. riktlinjer för den fort- satta utformningen av fordonsregistreringen, m. m.	70
Tredje lagutskottets utlåtande nr 30, ang. riktlinjer för den fort- satta utformningen av fordonsregistreringen, m. m.	70
Statsutskottets utlåtande nr 46, ang. anslag till högre utbildning och forskning m. m.	70
— nr 47, ang. anslag till iberio-amerikanska institutet i Stock- holm	107
— nr 48, ang. befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala ridhuslån	107
Bankoutskottets utlåtande nr 15, ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m.	107
Statsutskottets utlåtande nr 49, ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB m. m.	112
Bankoutskottets utlåtande nr 16, om åtgärder inom den ekono- miska politikens och näringspolitikens områden	118
— nr 17, om postgirokonto för alla medborgare	123
— nr 18, om förstatligande av bensin- och oljehandeln	123
— nr 19, ang. zonindelningen vid beräkningen av bilförsäkrings- premier	123
Första lagutskottets utlåtande nr 25, om utvidgning av ansvarig- hetsförsäkring att gälla även vid skada på grund av olycks- händelse	123
— nr 26, om viss uppgiftsplikt för försäkringsgivare vid förmåns- tagarförordnande	123
Tredje lagutskottets utlåtande nr 27, om skyldighet att samråda med kyrkoråd i stadsplanefrågor	123
— nr 28, om byggnadslov för vissa ekonomibyggnader	123
— nr 29, ang. vissa anslag ur kyrkofonden	123

	Sid.
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. stödåtgärder på fiskets område, m. m.	123
— nr 12, ang. veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorie- verksamhet	126
— memorial nr 13, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom	126
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, ang. företagens hälsovård	126
— nr 28, om bättre arbetarskydd m. m. inom vissa yrkesområden	130
— nr 29, om åtgärder för att stimulera konsumtionen av frukt- drycker	130
— nr 30, ang. åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.	130
— memorial nr 31, ang. överlämnande till lagutskott av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	132

Tisdagen den 22 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 11 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För utrikes tjänsteresa får jag härmed
anhålla om ledighet från riksdagsarbe-
tet under tiden den 17 april—den 29
april 1969.

Stockholm den 16 april 1969

Herman Kling

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes första lag-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
ser till Konungen:

nr 114, i anledning av motioner om
ersättning för skada vid lämnande av
hjälp i samband med trafikolycka; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om ändring i förordningen den 10 juni
1949 (nr 341) om explosiva varor.

Anmäldes och godkändes statsutskot-
tets förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande anslagen för bud-
getåret 1969/70 till rundradioverksam-
heten m. m. jämte motioner;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående överlåtelse av sta-
ten tillhörig fast egendom; ävensom

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar om anslag för budgetåret

1969/70 till vissa allmänna kultur- och
bildningsändamål samt internationellt-
kulturellt samarbete jämte motioner.

Föredrogos och hänvisades
motionen nr 1005 till lagutskott,
motionen nr 1006 till bevillningsut-
skottet och
motionen nr 1007 till bankoutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 42 och 46—50,
bevillningsutskottets betänkanden nr 23,
30 och 32, bankoutskottets utlåtanden
nr 15—19, första lagutskottets utlåtanden
nr 25 och 26, tredje lagutskottets
utlåtanden nr 27—30, jordbruksutskot-
tets utlåtanden nr 11 och 12 samt me-
morial nr 13 ävensom allmänna bered-
ningsutskottets utlåtanden nr 27—30
samt memorial nr 31.

På framställning av herr talmannen
beslöts att å föredragningslistan för
morgondagens sammanträde

statsutskottets utlåtande nr 50 samt
bevillningsutskottets betänkanden nr 23
och 30 i nu nämnd ordning skulle sättas
främst bland två gånger bordlagda ären-
den,

bevillningsutskottets betänkande nr
32 och tredje lagutskottets utlåtande nr
30 skulle uppföras näst efter statsutskot-
tets utlåtande nr 42 ävensom

bankoutskottets utlåtande nr 15 skul-
le sättas närmast före statsutskottets ut-
låtande nr 49.

Anmäldes och bordlades följande mo-
tioner:

nr 1008, av herr *Lidgard* och fröken
Stenberg, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition nr 52, angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m.;

nr 1009, av herr *Wirtén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående lärarutbildning för folkhögskolan m. m.;

nr 1010, av herr *Hübinette*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående avskaffande av almanacksprivilegiet m. m.;

nr 1011, av herr *Wirtén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående avskaffande av almanacksprivilegiet m. m.;

nr 1012, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till lag om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt, m. m.;

nr 1013, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617);

nr 1014, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om vissa sanktioner mot Rhodesia m. m.;

nr 1015, av herr *Lindblad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om vissa sanktioner mot Rhodesia m. m.; samt

nr 1016, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om viss sanktioner mot Rhodesia m. m.;

nr 1017, av herr *Andersson, Birger, m. fl.*,

nr 1018, av herr *Nyquist m. fl.*,

nr 1019, av herr *Schött* och herr *Ohlsson, Ebbe*, samt

nr 1020, av herr *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående organisationen av länsstyrelsernas datamaskinanläggningar; ävensom

nr 1021, av herr *Axelson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området;

nr 1022, av herr *Nyquist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området;

nr 1023, av herr *Andersson, Ingvar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87, angående fortsatt valutareglering;

nr 1024, av herrar *Åkerlund* och *Brundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 1025, av herr *Åkerlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.; samt

nr 1026, av herr *Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 23 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 44 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 194 och II: 206 till Bidrag till S:t Lukasstiftelsen för budgetåret 1969/70 anvisar ett anslag av 30 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 194 och II: 206 beslutat att till Bidrag till S:t Lukasstiftelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 67.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 379, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 91 ja och 106 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 153 ja och 173 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1008—1011 till statsutskottet, motionerna nr 1012—1016 till lagutskott, motionerna nr 1017—1020 till statsutskottet, motionerna nr 1021 och 1022 till bevillningsutskottet, motionerna nr 1023—1025 till bankoutskottet samt motionen nr 1026 till bevillningsutskottet.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1969/70 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av bestämmelserna om förbättringslån och invalidbostadsbidrag, som förordats i statsrådsprotokollet,

2. medgiva, att räntefria förbättringslån finge beviljas med högst 100 000 000 kronor under ettvar av åren 1969 och 1970,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under 2 upptagna ramen för långivningen under år 1969,

4. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1969 om 103 000 lägenheter,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

5. uttala sig för en preliminär bostadsbyggnadsplan för år 1970 om 95 000 lägenheter,

6. medgiva att bostadslån för nybyggnad finge beviljas för högst följande antal lägenheter

år 1969	89 000
» 1970	89 000
» 1971	60 000
» 1972	50 000
» 1973	50 000,

7. medgiva, att Kungl. Maj:t finge meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1970 och 1971,

8. medgiva, att beslut om bostadslån för nybyggnad finge meddelas intill ett belopp av 1 720 000 000 kronor under år 1969,

9. medgiva, att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån finge meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kronor under vart och ett av åren 1969 och 1970,

10. medgiva, att förhandsbesked om bostadslån för hus, som skulle byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder, finge meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1970—1974,

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utökning av de under 6 och 9 upptagna ramarna för långivningen såvitt gällde år 1969 samt de under 8 och 10 upptagna ramarna,

12. godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar i fråga om villkoren för bostadslån och tomträttslån,

13. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor,

b. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 110 000 000 kronor,

14. på kapitalbudgeten under Statens

år 1969	103 000 +
» 1970	108 000 +
» 1971	111 000 +
» 1972	114 000 +
» 1973	115 000 +

utlåningsfonder för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 400 000 000 kronor,

b. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

c. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

15. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 55, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 64, av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställdes,

a. att riksdagen måtte besluta fastställa den övre lånegränsen för statliga lån till bostadsändamål till 90 procent av låneunderlaget, oavsett förvaltningsform,

b. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att erforderliga åtgärder borde vidtagas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, så att den motsvarade konsumenternas faktiska behov, samt

c. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i syfte att begränsa avgångar i lägenhetsbeståndet enligt vad som i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 65, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 83, av herr *Wedén m. fl.*, vari yrkats att riksdagen skulle

1. för igångsättning av lägenheter godkänna följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1969—1973 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet (inklusive icke statsbelånade bostadshus):

konjunkturreserv	5 000
»	10 000
»	10 000
»	10 000
»	10 000,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

2. medgiva, att statliga bostadslån för nybyggnad samt konjunkturreserv re-

år 1969	92 000 +
» 1970	90 000 +
» 1971	80 000 +
» 1972	70 000 +
» 1973	60 000 +

dan innevarande år finge fördelas och beviljas för följande antal lägenheter:

konjunkturreserv	5 000
»	10 000
»	10 000
»	10 000
»	10 000,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitande av konjunkturreserven, av den under punkt 1 och 2 föreslagna planen respektive ramen, om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

4. beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

a. att erforderliga åtgärder borde vidtagas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverade, med en riktpunkt tills vidare att uppnå 40 procent år 1973,

b. att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser borde inriktas på områden där bostadsbristen vore störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar borde göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som gäve sysselsättning utanför dessa områden, samt erinra om riksdagens uttalande år 1966 angående fördelningen mellan små och stora lägenheter och målsättningen för utrymmesstandarden,

5. i syfte att nedbringa boendekostnaderna

a. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en parlamentarisk utredning, i vilken även representanter för bygg- och bostadsmarknadens parter inginge, med uppgift att undersöka byggnadsindustrins och byggnadsmaterialindustrins produktivitets- och prisutveckling, dessa branschers konkurrensförhållanden samt hur rationaliseringsvinster bäst kunde komma de boende till godo och att ange riktlinjerna för

ett permanent verksamt organ för dessa frågor,

b. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att alla ifrågakommande kreditinstitut erhöle lika möjligheter att använda AP-medel för en ökad integrerad bostadsfinansiering,

c. uttala, att totalentreprenad som upphandlingsform i ökad utsträckning borde prövas,

d. besluta, att låneunderlaget för statliga bostadslån skulle höjas så att det sammanföle med pantvärdet,

e. besluta, att låneunderlag och pantvärde för flerfamiljshus därutöver skulle kunna höjas till den i preliminär låneansökan uppgivna produktionskostnaden under förutsättning av att en från konkurrenssynpunkt effektiv upphandling skett för ifrågavarande projekt, dock att denna höjning för att eliminera riskerna för kostnadsstegrande effekt icke procentuellt finge överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisades för liknande projekt inom samma region det föregående året,

f. uttala sig för en lindring av gällande parkeringsnormer så att biluppsättningsplatser endast behövde utbyggas för det aktuella behovet med möjligheter till senare utbyggnad allteftersom behovet ökat i framtiden samt att systemet med obligatorisk biluppsättningsplats för hyresgäster utan bil borde upphöra,

6. besluta, att byggandet av friliggande småhus icke skulle begränsas av de årliga låneramarna utan att statligt bostadslån generellt skulle kunna utgå till denna form av småhusbebyggelse, förutsatt att övriga lånevillkor vore uppfyll- da,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

7. besluta, att räntan på nu amorteringspliktiga tilläggs lån skulle fastställas till 6 procent mot nuvarande 4 procent samt att denna subventionsminskning skulle träda i kraft från och med den 1 juli 1969,

8. beträffande den statliga låneverksamheten utöver vad som föreslagits i punkterna 5 d och e

a. fastställa den övre lånegränsen i fråga om bostadslån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag till 100 procent av låneunderlaget inom 100 procent av pantvärdet, under förutsättning att kommun ställde borgen för lånet i in-teckningsläget mellan 95 och 100 procent,

b. fastställa den övre lånegränsen för enskilt byggda flerfamiljshus till 90 procent av låneunderlaget inom 90 procent av pantvärdet,

c. fastställa den övre lånegränsen för servicehus byggda av enskilda bostadsföretag till 95 procent av låneunderlaget inom 95 procent av pantvärdet,

d. besluta, att kapitalkostnaderna för de statliga lånen till lokaler som vore att anse som bostadskomplement från och med den 1 juli 1969 skulle omfördelas i tiden i likhet med lånen till bostäder, dock att basannuiteten för lokaler skulle bestämmas till 6 procent,

e. besluta, att inkomststrecket för förbättringslån för åldringsbostäder från och med den 1 juli 1969 skulle höjas med 2 000 kronor till 8 000 kronor i beskattningsbar inkomst,

dels de likalydande motionerna I: 67, av herr *Mattsson*, samt II: 79, av herr *Gustavsson* i Alvesta och herr *Johansson* i Växjö, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att igångsättning av småhusbyggen i områden utanför de tre storstadsregionerna skulle få ske utöver den bostadsbyggnadsplan som fastställts av riksdagen,

dels de likalydande motionerna I: 108, av herr *Lidgard*, samt II: 204, av herr *Enarsson* och herr *Fridolfsson* i Stockholm, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att räntan på nu amorterings-

pliktiga tilläggs lån skulle fastställas till 6 procent, mot nuvarande 4 procent, samt att förändringen skulle träda i kraft den 1 juli 1969,

dels de likalydande motionerna I: 110, av herr *Ohlsson*, *Ebbe*, m. fl., samt II: 205, av herrar *Enarsson* och *Ringaby*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 524, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 428, av herr *Hedlund* m. fl., vari yrkats,

1. att riksdagen skulle uttala sig för att det garanterade programmet för åren 1971—1973 ej skulle förbehållas vissa regioner utan kunna fördelas över hela landet,

2. att riksdagen skulle uttala, att vid den regionala fördelningen hänsyn borde tagas till det förhållandet, att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet vore nödvändiga även på orter som icke statistiskt räknades som klart expansiva,

3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att stimulera till en sådan ökning av småhusbyggandet, att småhusandelen bleve i överensstämmelse med konsumenternas krav,

4. att riksdagen skulle besluta, att byggande av småhus med statliga bostadslån skulle ske fritt utöver de av riksdagen fastställda ramarna under uppfyllande av lånevillkoren i övrigt,

5. att riksdagen skulle medgiva, att övre lånegränsen för statligt lån för småhus, som beboddes av låntagaren, finge höjas till 95 procent och till 90 procent för enskilt ägda flerfamiljshus och godkända vad som i motionerna anförts angående kommunal borgen,

6. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning

a. angående bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen,

b. angående riktlinjer för lösandet av bostadsbebyggelsens bullerproblem,

7. att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att servicekommittén

a. tillfördes en bredare parlamentarisk, regional och kommunal representation,

b. genom tilläggsdirektiv gäves i uppdrag att även utreda serviceproblemen för områden utanför tätorter,

8. att riksdagen skulle besluta om höjning av inkomststrecket för beviljande av förbättringslån till 8 000 kronor i beskattningsbar inkomst från den 1 juli 1969,

9. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning och förslag angående höjning av räntefritt stående förbättringslån och stående del av förbättringslån till 15 000 kronor samt

10. att riksdagen i övrigt skulle beakta vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 536, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, samt II: 602, av herr *Elmstedt* och herr *Josefson* i Arrie, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att förbättringslån skulle kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1968 vore berättigade till sådana lån,

dels de likalydande motionerna I: 537, av herr *Hansson*, och II: 643, av herr *Lindkvist*, vari hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära

a. översyn av gällande regler för bostadslån för konstnärlig utsmyckning med beaktande av de synpunkter som berörts i motionerna samt

b. åtgärder för en vidgad information om bostadslån för konstnärlig utsmyckning,

dels de likalydande motionerna I: 545, av fru *Landberg* och herr *Augustsson*, samt II: 629, av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t i tillämpningsföreskrifterna till kungl. kungörelsen 1962: 538 måtte utfärda bestämmelse att länsbostadsnämnd skulle ompröva förbättringslåns uppdelning i amorte-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. ringsdel och räntefri stående del i de fall, där låntagarens ekonomiska förhållande sedan lånet beviljades hade undergått avsevärd och varaktig försämring,

dels de likalydande motionerna I: 547, av herr *Larsson, Herbert*, och II: 642, av herr *Lindkvist*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta,

a. att särskilt räntelån skulle kunna utgå för småhus med bostadsrätt och hyresrätt, som belånats enligt kungörelsen om räntelån av den 5 oktober 1962 samt

b. att sådant särskilt räntelån skulle utgå med belopp motsvarande räntetillegg enligt bostadslånekungörelsen av den 1 september 1967,

dels de likalydande motionerna I: 551, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 618, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 583, av herr *Svanström* och fröken *Pehrsson*, samt II: 612, av herrar *Glimnér* och *Polstam*,

dels de likalydande motionerna I: 587, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 645, av herr *Mattsson m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 591, av herrar *Åkerlund* och *Brundin*, samt II: 677, av herr *Åkerlind m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att den försöksvis tillämpade metoden att fördela läneramarna i m² våningsyta icke borde få utnyttjas till förfång för det avsedda småhusbyggandet,

dels motionen II: 616, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka och herr *Franzén* i Träkumla, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsam översyn av bostadslånekungörelsens bestämmelser angående lån till ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad i enlighet med motionens syfte,

dels motionen II: 644, av herrar *Lindkvist* och *Svenning*, vari yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära, att bostadslån som beviljats för begränsade bostadsförbättringar i flerfamiljshus finge utbetalas förskottsvis.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu vore i fråga,

2. beträffande vikten av en aktiv lokaliseringspolitik att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

3. beträffande bostadsbyggandet inom turist- och fritidsområden att riksdagen måtte avslå motionerna I: 587 och II: 645,

4. beträffande fördelningen på hustyper att riksdagen måtte avslå motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 591 och II: 677, de sex förstnämnda såvitt nu vore i fråga,

5. beträffande inriktningen på lägenhetstyper att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

6. beträffande miljöfrågor att riksdagen måtte avslå motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga,

7. beträffande servicekommittén att riksdagen måtte avslå motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga,

8. beträffande upphandling av stora bostadsprojekt att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

9. beträffande utredning angående byggnadsmaterialindustrin att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

10. beträffande parkeringsplatser att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

11. beträffande principerna för bostadsbyggnadsplanen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

12. beträffande fördelning av garantiramarna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga,

13. beträffande småhusbyggande utom låneramarna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 67 och II: 79, de fyra förstnämnda såvitt nu vore i fråga,

14. beträffande bostadsbyggandets andel av kreditutbudet samt kreditgivningens former och villkor att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

15. beträffande uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

16. beträffande beräkning av låneunderlaget att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

17. beträffande övre lånegränserna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu vore i fråga,

18. beträffande s. k. dubbelbelåning att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i fråga om villkoren för bostadslån som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

19. beträffande omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga,

20. beträffande konstnärlig utsmyckning i bostadsområden att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 537 och II: 643 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

21. beträffande upprustning av äldre småhus att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 618,

22. beträffande ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad m. m. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 616 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

23. beträffande utbetalning i förskott av vissa bostadslån att riksdagen måtte

med bifall till motionen II: 644 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

24. beträffande ränta på tilläggsån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204, de två förstnämnda såvitt nu vore i fråga,

25. beträffande särskilt räntelån för vissa småhus att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 547 och II: 642 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

26. beträffande ändring av bestämmelserna om inkomstgräns för förbättringslån att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad som förordats i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969,

27. beträffande omprövning av förbättringslån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 545 och II: 629,

28. beträffande höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga,

29. beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 536 och II: 602,

30. beträffande förbättringslån för installation av telefon att riksdagen måtte avslå motionerna I: 583 och II: 612,

31. beträffande ändring av bestämmelserna om förbättringslån och invalidbostadsbidrag i vad de ej behandlats under 26—30 att riksdagen måtte godkänna vad som förordats i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969,

32. beträffande ändring i fråga om villkoren för tomträttslån att riksdagen måtte godkänna vad som förordats i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969,

33. beträffande utredning om avgång från lägenhetsbeståndet att riks-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. dagen måtte avslå motionerna I: 55 och II: 64, såvitt nu vore i fråga,

34. beträffande lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 65 och II: 83, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga

a. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1969 om 103 000 lägenheter,

b. uttala sig för en preliminär bostadsbyggnadsplan för år 1970 om 95 000 lägenheter,

c. medgiva, att bostadslån för nybyggnad finge beviljas för högst följande antal lägenheter

år 1969	89 000
» 1970	89 000
» 1971	60 000
» 1972	50 000
» 1973	50 000,

d. medgiva, att Kungl. Maj:t finge meddela bestämmelser om projekterserv för åren 1970 och 1971,

e. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969 besluta om ökning av den under c upptagna ramen för långivningen såvitt gällde år 1969,

35. beträffande medelsramar för långivningen att riksdagen måtte

a. medgiva, att räntefria förbättringslån finge beviljas med högst 100 000 000 kronor under ettvar av åren 1969 och 1970,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under a upptagna ramen för långivningen under år 1969,

c. medgiva, att beslut om bostadslån för nybyggnad finge meddelas intill ett belopp av 1 720 000 000 kronor under år 1969,

d. medgiva, att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande förbättringslån finge meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kronor under vart och ett av åren 1969 och 1970,

e. bemyndiga Kungl. Maj:t att, under

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969, besluta om ökning av den under d upptagna ramen för långivningen såvitt gällde år 1969 samt den under c upptagna ramen,

36. beträffande förhandsbesked om bostadslån för hus som skulle byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder att riksdagen måtte

a. medgiva, att förhandsbesked finge meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1970—1974,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969 besluta om ökning av den under a upptagna ramen,

37. beträffande markförvärvslån att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 110 och II: 205 till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

38. beträffande anslag i vad de ej behandlats under 37 att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Räntebidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor,

b. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 110 000 000 kronor,

c. till Lånefonden för bostadsbyggande på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 400 000 000 kronor,

d. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

e. till Räntefria lån till bostadsbyggande på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor,

39. att riksdagen måtte avslå här upptagna motioner till den del de ej

blivit under 1—38 särskilt berörda eller behandlats i annat utskottsutlåtande.

Reservationer hade avgivits

1, beträffande *bostadsbyggandets geografiska fördelning*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

2, beträffande *fördelningen på hus typer*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, beträffande fördelningen på hus typer, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 55 och II: 64, I: 65 och II: 83, I: 524 och II: 428 samt I: 591 och II: 677, de sex förstnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

3, beträffande *miljöfrågor*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp),

fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 6 hemställa, beträffande miljöfrågor, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

4, beträffande *servicekommittén*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärälund (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 7 hemställa, beträffande *servicekommittén*, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

5, beträffande *projektstorleken*, av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, (cp) och herr *Nilsson* i Tvärälund (cp), utan angiven mening;

6, beträffande *utredning angående byggnadsmaterialindustrin*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, beträffande *utredning angående byggnadsmaterialindustrin*, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

7, beträffande *principerna för bostadsbyggnadsplanen*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Mundebo* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 11 hemställa, beträffande *principerna för bostadsbyggnadsplanen*, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

8, beträffande *fördelning av garantiramarna*, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 12 hemställa, beträffande *fördelning av garantiramarna*, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

9, beträffande *småhusbyggande utom låneramarna*, av

a. herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 13 hemställa, beträffande *småhusbyggande utom låneramarna*, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 och i anledning av motionerna I: 524 och II: 428 samt I: 67 och II: 79, de fyra förstnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

b. herr *Kaijser* (m) och fröken *Ljungberg* (m), utan angiven mening;

10, beträffande *bostadsbyggandets*

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

andel av kreditutbudet samt kreditgivningens former och villkor, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort hava den ändrade lydelse, denna reservation visade;

11, beträffande *uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 15 hemställa, beträffande uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

12, beträffande *beräkning av låneunderlaget*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Mundebo* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 16 hemställa, beträffande beräkning av låneunderlaget, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

13, beträffande *övre lånegränserna*, av

a. herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och

Ullsten (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, beträffande övre lånegränserna, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428 och i anledning av motionerna I: 55 och II: 64, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

b. herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, beträffande övre lånegränserna, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 55 och II: 64 och i anledning av motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

14, beträffande *s. k. dubbelbelåning*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Bohman* (m), *Mattsson* (cp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 18 hemställa, beträffande *s. k. dubbelbelåning*, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i fråga om villkoren för bostadslån godkänna vad i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969 förordats;

15, beträffande *omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Mundebo* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla

den lydelse, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 19 hemställa, beträffande omfördelning av kostnaderna för vissa lokaler, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

16, beträffande *räntan på amorteringspliktiga tillägglån*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 24 hemställa, beträffande ränta på tillägglån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 108 och II: 204, de två förstnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

17, beträffande *särskilt räntelån*, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

18, beträffande *inkomstgräns för förbättringslån*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 26 hemställa, beträffande ändring av bestämmelserna om inkomstgräns för förbättringslån, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 65 och II: 83 samt I: 524 och II: 428, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

19, beträffande *omprövning av förbättringslån*, av herr *Johansson* i Norrköping (s), utan angiven mening;

20, beträffande *höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 28 hemställa, beträffande höjning av högsta belopp för vissa förbättringslån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 524 och II: 428, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

21, beträffande *förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl.*, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp) och *Sjönell* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 29 hemställa, beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl., att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 536 och II: 602 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

22, beträffande *lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m.*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Mundebo* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka — vid bifall till reservationen 7 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 34 hemställa, beträffande lägenhetsramar för bostadsbyggandets omfattning m. m., att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 65 och II: 83, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

a. för igångsättning av lägenheter godkända följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1969—1973 som

år 1969	103 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	108 000 +	»	10 000
» 1971	111 000 +	»	10 000
» 1972	114 000 +	»	10 000
» 1973	115 000 +	»	10 000,

mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet (inklusive icke statsbelånade bostadshus):

b. medgiva, att statliga bostadslån för nybyggnad samt konjunkturreserv redan innevarande år finge fördelas

år 1969	92 000 +	konjunkturreserv	5 000
» 1970	90 000 +	»	10 000
» 1971	80 000 +	»	10 000
» 1972	70 000 +	»	10 000
» 1973	60 000 +	»	10 000,

och beviljas för följande antal lägenheter:

c. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitan av konjunkturreserven, av den under a och b föreslagna planen respektive ramen om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig;

anvisning till Lånefonden för kommunala markförvärv.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fröken *Ljungberg* (m).

23, beträffande *fördelning av låneramarna*, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som reservationen visade;

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Frågan angående bostadsförsörjningen anses ju sedan lång tid tillbaka vara ett av de stora politiska problemen i det här landet. En fråga av sådan dignitet kan inte gärna få passera kamrarna utan att någonting blir sagt. Ändå har jag en känsla av att man kanske inte skulle ådra sig någon större ovilja om man inskränkte sig till att framställa de yrkanden som man vill stödja.

24, beträffande *avgång från lägenhetsbeståndet*, av herr *Kaijser* (m) och fröken *Ljungberg* (m), utan angiven mening;

Jag har väl också en känsla av att debatten i dag inte kommer att bjuda på vare sig någon större dramatik eller så mycket av värde ur underhållnings-synpunkt. Detta betyder ingalunda att problemet minskat i betydelse. Möjligen kan det betyda att man inte nödvändigtvis behöver föra en bitter strid på ett område, där vi ändå på väsentliga punkter är så pass överens som vi faktiskt har blivit i den här frågan.

25, beträffande *lånefonden för kommunala markförvärv*, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 37 hemställa, beträffande markförvärvslån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 110 och II: 205 avslå Kungl. Maj:ts förslag om medels-

Om vi betraktar bostadssituationen

i dag kan vi bara konstatera att den alltjämt är bekymmersam. Någon säker mätare på hur bostadssituationen verkligen är på efterfrågesidan har vi inte, men de siffror som finns tillgängliga i bostadsförmedlingarnas register talar sitt tydliga språk. I början av 1967 fanns i bostadskön i Storstockholm 187 000 sökande, varav 75 000 utan egen bostad och man beräknade att ungefär 20 000 familjer då var helt utan bostad. I början av år 1968 kunde antalet registrerade bostadssökande uppskattas till närmare en halv miljon för hela landet.

Detta är höga tal. Oavsett vilket värde man tillmäter siffermaterialet säger det ändå en sak, nämligen att vi inte lyckats särskilt bra i våra ansträngningar att avskaffa bostadsbristen. För ögonblicket avstår jag från att försöka fördela skuldbördan. Det kanske ändå kan vara tillåtet att göra den anteckningen i marginalen att vi haft en socialdemokratisk regering under de senaste 25 åren.

De undersökningar som gjorts har också visat att många familjer nödgas bo i lägenheter som inte alls motsvarar dagens krav i fråga om utrymme och utrustningsstandard. Det bevisar att vi har långt kvar innan vi anpassat oss till de normer som statsmakterna i det avseendet har fastlagt.

Konsekvenserna av den besvärliga bostadssituationen griper in på en mängd olika områden och drar med sig oändligt många följdverkningar: fördröjd familjebildning, ökad skilsmässofrekvens, ökad kriminalitet och ökade svårigheter inom ungdomsvärlden, för att nu nämna några av de mest framträdande avigsidorna. De många och vittgående sociala svårigheter som bostadsbristen för med sig gör det angeläget att angripa problemet på alla nivåer. Det vore bra om vi kunde pacificera frågan som politiskt problem så långt det är möjligt och gemensamt söka utvägar till rimliga och bestående lösningar.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Bostadsbristen häver man inte på en dag. Åtgärder som kan bli varaktiga och bestående måste grundas på en långsiktig planering med beaktande av problemets olika aspekter. Vi känner fortfarande sviterna efter den period under 1950-talet, då bostadsbyggandet hade en alltför låg nivå, lika väl som efter de svårigheter som uppstod under åren 1965 och 1966 på grund av den ryckighet och obalans som kännetecknade utvecklingen under dessa år samtidigt som efterfrågan på bostäder snabbt växte.

Det skall gärna medges att vi nu har en relativt hög nyproduktion. Men vi möter en annan svårighet, som visserligen inte är någon nyhet men ändå är en påträngande realitet, nämligen att hyrorerna i nyproduktionen ofta är så höga att många bostadssökande inte har möjlighet att betala vad det kostar att bo. Vi befinner oss i ett allvarligt läge när sökande, som kanske väntat i årtal i bostadskön, plötsligt finner att kostnaderna blir så höga att de inte har möjlighet att flytta in i den erbjudna bostaden. Det är kanske också den främsta orsaken till den paradoxala situationen att man trots rådande efterfrågan på vissa orter har svårighet att hyra ut en del nybyggda lägenheter.

Om vi ser på kostnadsutvecklingen under tiden 1961—1966 finner vi att kostnaderna ökat med ungefär 70 procent. Det är ju en skrämmande utveckling i och för sig. Visserligen har lägenhetsstorlekarna i någon mån ökat, och standard och utrustning har blivit något bättre. Men detta förklarar ändå endast en del av kostnadsökningen. Hälften av denna ökning beror enligt bostadsstyrelsen på ökning av löner och materialkostnader. Att detta i hög grad påverkat hyreskostnaderna är alldeles uppenbart.

Under de senaste åren synes utvecklingen ha varit något gynnsammare, men situationen är labil. Vi vet exempelvis inte vad de pågående avtalsförhandlingarna kan leda till och i vad

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

mån löneutvecklingen kan komma att påverka byggnadskostnaderna under den närmaste framtiden.

Att kunna skapa bostäder med god standard och till rimliga kostnader är två önskemål som kan förefalla omöjliga att förena. Ändå måste vi söka finna vägar att nå detta mål om vi skall kunna hjälpa de hundratusentals människor som måste hjälpas men samtidigt har begränsade ekonomiska möjligheter att lösa sitt bostadsproblem. Detta är en jämlikhetsfråga och en social rättvisefråga; det går inte att blunda för den saken.

Det är framför allt med hänsyn till de höga och stigande kostnaderna som vi på folkpartiets sida anser att statsmakterna måste anstränga sig för att de rationaliseringsvinster, som kan vara möjliga att åstadkomma inom byggnadsindustrin, verkligen kommer bostadskonsumenterna till godo. I reservation 6 har vi tagit upp denna fråga och föreslår också att byggnads- och materialindustrins produktivets- och prisutveckling blir föremål för en särskild utredning. En sådan utredning har också förordats av bostadsstyrelsen. Utredningen, som bör vara parlamentariskt sammansatt, skulle också granska konkurrensförhållanden och undersöka hur rationaliseringsvinsterna bäst kan komma de boende till godo. En motion från socialdemokratiskt håll som berör näraliggande problem behandlas av bankoutskottet.

När man diskuterar bostadssituationen kommer man oundvikligen in på frågan om bostadsbyggandets geografiska fördelning. Att man måste koncentrera en stor del av nyproduktionen till de orter där bostadssituationen är mest besvärande torde vi alla vara överens om. Men det torde samtidigt stå klart att man alltid kommer att misslyckas med uppgiften att bygga bort bristen i våra storstadsområden om man inte samtidigt söker vägar att begränsa inflyttningen till dessa områden. Man bör med andra ord söka sprida

konsumenternas efterfrågan till andra delar av landet, decentralisera samhällsfunktionerna och sprida arbetstillfällena. Vi skall alltså ha klart för oss att man även i orter som inte kan betraktas som direkt expansiva ändå har behov av en viss sanering och förnyelse av bostadsbeståndet och att vid lokalisering eller nyetablering tillgången på goda bostäder alltid ingår som en viktig förutsättning.

I reservation 1, gemensam för oppositionspartierna, tar vi upp dessa problem, som vi anser vara väsentliga och som vi även hoppas att riksdagen och Kungl. Maj:t skall ta nödig hänsyn till.

Jag skall inte i detalj kommentera de reservationer som fogats till utskottets utlåtande, men jag vill fästa uppmärksamheten på att de fyra första reservationerna är gemensamma för de tre oppositionspartierna. Förutom det önskemål jag redan nämnt, som berör den geografiska fördelningen, upprepar vi även i år beträffande fördelningen på hustyper vårt gamla önskemål att småhusen borde utgöra en större del av bostadsproduktionen. Miljöfaktorer och sociala skäl talar starkt för att denna boendeform bör stimuleras. Vi anser att riksdagen på den punkten bör ansluta sig till reservanternas förslag.

När det gäller bostadsbyggandets planering är det viktigt att miljöfrågorna tillbörligt beaktas. Tyvärr måste det nog konstateras att detta inte alltid sker i den omfattning och på det sätt som skulle behövas. En förutsättningslös utredning för att belysa de olika samhälls- och boendemiljöernas inverkan på människornas anpassning anser vi därför böra komma till stånd.

Den s. k. servicekommittén har sysslat med frågor som i vissa avseenden ligger miljöfrågorna nära. Kommittén bör enligt vår mening tillföras en bredare parlamentarisk och kommunal representation med hänsyn till de frågor den har att utreda och med tanke på att en i väsentliga delar utbyggd service kommer att kräva politiska in-

satser, inte minst från kommunernas sida.

Låt mig säga några ord om bostadsbyggandets planering och byggandets omfattning. Från folkpartiets sida har vi sedan länge förordat en mera långsiktig planering av bostadsbyggandet. Vi har föreslagit femåriga ramar, kompletterade med konjunkturreserver. Vi tror att en sådan planering skulle ha direkt gynnsamma effekter på själva produktionen, möjliggöra en bättre systerplanering, verka återhållande på kostnadssidan och främja ett rationellt byggande.

Delegationen för bostadsfinansiering behandlar i en promemoria frågan om bostadsbyggandets planering och finner i likhet med vad vi gjort gällande att de former som hittills tillämpats är otillfredsställande ur politisk synpunkt. Enligt delegationens mening borde man för att få stabilitet i produktionsbetingelserna fastställa ett garanterat program, kompletterat med en projektreserv.

Även byggnadsindustrialiseringsutredningen anser att det nuvarande planeringsperspektivet är alltför kort, särskilt när det gäller stora projekt med lång byggtid. Dessa synpunkter sammanfaller i huvudsak med vad folkpartiet tidigare förordat. Vi kan bara uttala vår tillfredsställelse över att regeringen nu har tagit hänsyn till de råd sakkunskapen givit och föreslår en ny metod för bostadsbyggandets planering.

Beträffande omfattningen är väl bara att konstatera att läget kräver att bostadsfrågan behandlas med hög prioritet. När vi pekar på de höga produktionssiffrorna måste vi komma ihåg att dessa ingalunda sammanfaller med det totala nettotillskottet av bostäder. Vi har i vår motion pekat på det förhållandet att under perioden 1961—65 färdigställdes 388 000 bostadslägenheter i hela riket, 78 000 i genomsnitt per år. Nettotillskottet blev emellertid endast cirka 200 000 eller 40 000 per år. Många omständigheter samverkar i detta fall.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Cirka en fjärdedel försvinner genom rivning, annat genom sammanslagning, kontorisering osv.

En del gamla lägenheter står naturligtvis också övergivna och tomma.

Det är emellertid ett ganska skrämmande förhållande att nära hälften av den totala nyproduktionen försvinner ur marknaden. Även om något gynnsammare relationer kan åstadkommas på detta område — vilket är tänkbart i den mån saneringen fortskrider — står det ändå klart att det behövs en hög produktion under avsevärd tid, om bostadsbyggnadsutredningens beräkningar skall hålla streck.

Regeringens program innebär ju en miljon färdigställda lägenheter under perioden 1965—1974. Nettotillskottet under denna tid behöver bli minst 700 000 lägenheter, alltså 70 000 per år. Om detta mål skall kunna uppnås erfordras en årsproduktion av minst 110 000 lägenheter under förutsättning att avgången kan begränsas till 40 000 lägenheter per år.

För år 1969 föreslår regeringen en fast plan som omfattar 103 000 lägenheter. Vi ansluter oss till detta förslag, vilket jag förmodar att man inom regeringspartiet noterar som något i hög grad sensationellt. För fortsättningen förordar vi — inklusive det icke statsbelånade byggandet — en successiv ökning, betingad inte minst av de omständigheter jag tidigare har berört. Det förslag vi framlägger och som finns intaget i reservation 22 vilken jag hänvisar till bör gälla som mål och riktning för bostadsplaneringen under de fem närmaste åren. Planen föreslås kompletterad med en konjunkturreserv på det sätt som anges i reservationen.

Men hänsyn till behovet av en långsiktig planering föreslår vi vidare, att statliga bostadslån för nybyggnad jämte konjunkturreserv fördelas redan innevarande år för samma period enligt förslaget i reservationen.

Frågor som nära sammanhänger med byggandets planering är finansieringen,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

kreditgivningens former och villkor, avlyftsmekanismen under byggnadstiden, beräkningen av låneunderlaget och därmed sammanhängande spörsmål. Dessa frågor behandlas i reservationerna nr 10, 11 och 12. Vi tror i likhet med delegationen för bostadsfinansiering att ett system med överenskommelser med kreditgivarna bör prövas ytterligare varigenom man skulle kunna främja en friktionsfri, integrerad kreditgivning, som framför allt skulle vara av betydelse för de stora, fleråriga projekten.

Det förefaller angeläget att söka åstadkomma en ökad integrerad finansiering som alltså i första hand skulle betyda ett — som vi uttrycker det — förenhetligande av byggnadslån och fastighetslån i syfte att åstadkomma en smidigare avlyftsmekanism och nedbringa kostnaderna under byggnadstiden. Tillfälle bör beredas så många kreditinstitut som möjligt att medverka i en sådan integrerad bostadsfinansiering. Möjligheter bör också skapas för att kunna använda AP-medel för detta ändamål.

Att bostadslånegivningen bör vara så utformad att den medverkar till att reducera boendekostnaderna torde alla vara överens om. Utskottets majoritet förefaller också att ansluta sig till denna tankegång men menar att någon omprövning av grunderna för låneunderlagets anpassning till kostnadsutvecklingen inte bör ske, innan möjligheterna att följa utvecklingen ytterligare har förbättrats.

Vi menar att det redan finns ett betydande material i detta avseende att lägga till grund för bedömningar, samtidigt som det måste vara ostridigt att det system som tillämpas i många fall innebär att lägenheter byggs till kostnader som överstiger pantvärdet, kostnader som måste betalas med hög ränta och kort amorteringstid. Det kan inte undvikas att detta har en höjande effekt vid hyressättningen i nybyggda hus.

Jag vill erinra om att bostadspoli-

tiska kommittén redan år 1966 föreslog att låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad skulle slås samman. Vi föreslår nu att låneunderlaget höjs, så att det sammanfaller med pantvärdet, för att eliminera de svårigheter och ökade kostnader som dyra topplån med kort amorteringstid för med sig.

Vi har åtskilliga reservationer utöver dem jag hittills har berört. De flesta är inga nyheter och jag skall inte närmare kommentera desamma utan hänvisar till reservationernas innehåll.

Kanske vill jag ändå fästa uppmärksamheten vid reservation 9 a, i vilken vi föreslår att friliggande småhus skall kunna byggas fritt med beaktande av de krav lånevillkoren innehåller utan avräkning mot låneramarna. En sådan ordning skulle underlätta den anpassning till efterfrågan i valet mellan hus typer som bör eftersträvas och även minska fördelningssvårigheterna för många kommuner. Utskottets invändningar och farhågor på den punkten förefaller såvitt jag kan förstå inte särskilt starkt grundade.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta och ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer jag har skrivit under.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Hela vårt lands befolkning skall beredas sunda, rymliga, välplanerade och ändamålsenligt utrustade bostäder till rimliga kostnader. Det är den målsättning riksdagen har antagit för bostadspolitiken. Om den kan det inte heller råda så stora meningsskilljaktigheter mellan de olika politiska riktningarna. Liksom i fråga om de flesta viktiga målsättningar råder det också här enighet mellan de stora partierna, dvs. mittenpartierna och socialdemokraterna. Det råder också ganska stor enighet om metoderna för hur målsättningen skall uppnås när det gäller bostadspolitiken.

Utänför står egentligen bara de längst

till vänster. Vi kan vidare i det föreliggande utskottsutlåtandet konstatera att det finns en skiljelinje mellan de moderata och övriga partier. Enligt moderata samlingspartiet skall vi i stort sett inte ha någon samhällelig bostadspolitik. Allt skall släppas löst och alla möjliga krafter skall fritt få verka. Jag förstår att det kan vara lätt att komma fram till en sådan inställning om man är anhängare av moderata samlingspartiet och ser att den bostadspolitik som socialdemokraterna ytterst står för inte har gett helt lyckade resultat. Men det vore nog klokt att »inte kasta ut barnet med badvattnet», som man tycks vilja göra.

Efter att under många år ha arbetat för förbättringar i den samhälleliga bostadspolitikerna fick vi inom centerpartiet genom 1967 års riksdagsbeslut om nya riktlinjer för bostadspolitikerna en hel del av våra krav tillgodosedda. Man bör väl i anständighetens namn nu avvakta resultatet av denna politik innan man gör mycket stora förändringar inom bostadspolitikerna.

I detta sammanhang nödgas jag också framhålla att reservationen nr 25, i vilken moderata samlingspartiet yrkar avslag på medelsanvisningen till Lånefonden för kommunala markförvärv, går stick i stäv med inställningen att kommunen skall ha möjlighet att föra en framsynt markpolitik.

I samhällets målsättning, som jag inledde med, saknas enligt min mening någonting väsentligt. Herr Jacobsson har varit inne på det för en liten stund sedan. Det finns knappast någonting sagt om boendemiljön. Vi har från vårt håll tidigare haft anledning påpeka den saken. Det har länge saknats någon miljöpolitisk målsättning i stort, och detta är särskilt uppenbart när det gäller bostadssidan. Resultaten har också blivit synnerligen olyckliga på många håll. Åtgärder har inte ansetts nödvändiga, och »frågan är under bevakning i olika organ» har det alltid hävdats, då vi tagit upp boendemiljöfrågorna till

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

behandling i riksdagen. Därför har vi fått de olika bostadsområden som nu på sina håll döms ut som människofientliga, överkommersialiserade och socialt nedbrytande.

Vi har i vårt förslag till miljöpolitiskt handlingsprogram fäst stor vikt vid bostadsmiljön, och jag skall i anslutning till att jag kommenterar några av de olika reservationerna också ta upp frågan om bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen. Vad jag här önskar säga är att en god bostadsmiljö bör finnas med som en viktig del i den bostadspolitiska målsättningen.

Medan jag befinner mig på det allmänna bostadspolitiska planet, vill jag betona att jag fortfarande beklagar att vi inte fick till stånd ett under socialt betryggande former successivt genomfört avskaffande av hyresregleringen.

Genom de beslut om nya riktlinjer för bostadspolitikerna som fattades av 1967 års riksdag anser vi oss, som jag redan sagt, ha vunnit gehör för betydande delar av våra krav på en bättre förutsättningsskapande politik. De generella subventionerna har utmönstrats, vi har nått ett stycke på väg när det gäller att göra stödet till låginkomstgrupperna så konsumtionsneutralt som möjligt. Många av de missförhållanden som dock råder har sin grund i den tidigare förda bostadspolitikerna, men många orsakas också av bristerna i den allmänna ekonomiska politiken, miljöpolitiken och lokaliseringspolitiken.

Om man studerar resultatet av bostadspolitikerna under 1968, kan man dock känna en viss tillfredsställelse. Omfattningen av byggandet ökade så att man kom upp till 105 000 igångsatta lägenheter och ungefär lika många färdigställda. Den främsta orsaken härtill är givetvis den dämpade konjunkturen, som gett utrymme för bostadsbyggande, och det är givet att man skall utnyttja de resurser som ställs till förfogande. Det finns också anledning uttala tillfredsställelse med den omfattning som igångsätningarna planeras få un-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

der innevarande år. Om man har anledning att uttala tillfredsställelse med omfattningen, så har man det inte vad gäller kostnadsutvecklingen. Även om den under hela 1960-talet oroande kostnadsutvecklingen på senare tid dämpats något, kommer man inte ifrån att vi har fått en sådan ökning av boendekostnaderna i nybyggda hus att folk med låga eller normala inkomster i många fall omöjligen kan klara av hyrorna i de lägenheter som erbjuds. Lägenheter har därför i en del fall fått stå outhyrda under rätt lång tid.

Högräntepolitiken spelar givetvis en inte obetydlig roll för hyresnivån. Om man, när man sänkte räntan då konjunkturdämpningen var som starkast, hade sänkt den litet mera, hade man sluppit att gå upp till en sådan räntenivå som den nuvarande för att nå önskvärda effekter på kapitalmarknaden.

I de höga bostadskostnaderna kan vi också se resultatet av den ryckiga kreditpolitiken för några år sedan. Även om det kanske inte är så lätt att se ett samband mellan den förda kreditpolitiken och kostnaderna för de bostäder som nu nyuppförs, kan man inte komma ifrån att det då blev en kostnadsuppgång — jag skulle nästan vilja säga kostnadsuppressning — som sätter sina spår långt framåt.

Vidare kan man inte komma ifrån att omflyttningspolitiken med en stor ström av människor till storstadsregionerna leder till kostnadsuppdrivande effekter, som sedan sprider sig till andra områden. Det gäller att föra en närings- och lokaliseringspolitik som minskar bostadsköerna i storstadsområdena.

Jag vill betona att centern inte önskar bromsa utvecklingen av storstäderna genom att man inte ger folk bostäder. Vi skall i stället minska bostads efterfrågan i storstäderna genom att ge folk sysselsättning på annat håll så att man slipper flytta till de redan tätbefolkade regionerna.

Därmed kommer jag in på de reservationer som har avgivits från vårt håll. När inrikesministern i statsverkspropositionen behandlar den regionala planeringen finner han det angeläget att dämpa den starka tillväxten i de nuvarande storstadsregionerna. Därmed skulle man kunna uppnå en bättre balans i samhället. Det är verkligen hugnesamt för en centerpartist att få höra och läsa sådana ord från företrädare för socialdemokraterna, vars huvudorgan Aftonbladet bara för några år sedan talade om »den glädjande folkvandringen». Om man genom regionalpolitiska och lokaliseringpolitiska åtgärder kunde åstadkomma en uppbromsning av inflyttningen skulle bostadsproblemen lättare kunna lösas.

Som vi framhåller i reservation nr 1 får en inriktning av bostadsbyggandet mot de s. k. bostadsområdena inte tolkas så, att de numerärt mindre expansionsbehoven och behovet av bostadsförnyelse på andra orter inte tillräckligt beaktas. Även i kommuner som för närvarande får en ringa eller ingen tilldelning alls av lägenheter finns det behov av förnyelse av bostadsbeståndet. För övrigt torde den samhällsekonomiskt största effekten av bostadstilldelning uppnås just i de sysselsättningssvaga områdena. För att man skall kunna möjliggöra en expansion av näringslivet utanför storstadsregionerna är ett tillräckligt bostadsbyggande en nödvändighet. Detta vill vi att man skall ta hänsyn till vid den regionala fördelningen av bostäder.

I reservation nr 8 tar vi upp frågan om fördelning av garantiramarna. För år 1971 föreslås en bostadsbyggnadsplan med ett garanterat program på 60 000 lägenheter. För 1972 och 1973 föreslås ett garanterat bostadsprogram på 50 000 statsbelånade lägenheter per år. Det är klart utsagt att de garanterade programmen skall komma klart expansiva områden till godo.

För vår del anser vi att denna långsiktiga planering behövs över hela lan-

det. Så som regeringen och utskotts- majoriteten gör här, kommer man att öka riskerna för att näringslivets planering ytterligare inriktas på redan högkoncentrerade områden. Genom den långsiktiga planeringen och den garanterade tilldelningen blir dragningen på näringslivet till dessa områden givetvis större, och andra områden kommer i en sämre konkurrenssituation. De behöver ju samma villkor för planering som storstadsområdena.

I reservation nr 2 tar vi upp den gamla frågan om småhusens låga andel i bostadsproduktionen i Sverige. Sverige ligger här efter de flesta andra länder i Västeuropa. Andelen småhus i produktionen är till och med sjunkande. Vi måste i större utsträckning försöka komma fram till ett så långt möjligt fritt val mellan olika boendeformer. Det behövs stimulerande åtgärder från samhällets sida för att förbättra förutsättningarna för tillkomsten av just småhus.

I sammanhanget vill jag också peka på att vi i reservation nr 9 a förordat att bostadslån lämnas för uppförande av bostadshus utan avräkning mot låneramarna men utan ändring av de krav som lånevillkoren innehåller.

Reservationen går tillbaka på motionsyrkanden från samtliga icke-socialistiska partier. Enligt vår mening torde fördelningen av arbetskraft och kapital inte nämnvärt påverkas av att friliggande småhus får byggas utanför ramarna. Fördelningssvårigheterna för ett stort antal kommuner skulle minska och man skulle därmed också ta ett steg mot en naturligare och riktigare anpassning till efterfrågan i valet mellan hustyper.

Reservation nr 13 som likaledes är avgiven av samtliga tre oppositionspartier behandlar frågan om övre lånegränserna. För att underlätta för enskilda och särskilt barnfamiljerna att få bostad i småhus bör man enligt vår mening höja övre lånegränsen till 95 procent, vilket på ett verksamt sätt skul-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

le kunna tillgodose detta önskemål. Det har framhållits i reservationen. Vidare har sagts att det är angeläget att belåningen underlättas för enskilda företag, inte minst för att en effektiv konkurrens mellan företagen ur såväl produktions- som förvaltningssynpunkt skall möjliggöras. Detta bör kunna ske genom en höjning av övre lånegränsen till 90 procent. Statens anspråk på säkerhet bör kunna tillgodoses genom att kommunal borgen krävs för belopp motsvarande 5 procent av pantvärdet när det gäller småhus utom planerat område och allmännyttiga bostadsföretag. För de sistnämnda företagen kan förslaget i denna del motiveras också ur den synpunkten att det är ett önskemål att kommunerna påtar sig ett vidgat ansvar i detta avseende. Det behöver inte betecknas som någon övervärtning.

Reservation nr 3 beträffande olika miljöfrågor — som också herr Per Jacobsson talat om — bygger på en centerpartimotion. Det har i reservationen sagts att bostadsbyggandets betydelse för den sociala anpassningen troligtvis inte tillräckligt beaktas. Många sociala problem hottnar ganska säkert i brister i bostadsmiljön. De i motionerna aktualiserade frågorna om utformningen av såväl själva bostadsområdena som kringliggande områden är av väsentlig betydelse. Utredningar har tillkallats för att utreda vissa frågor som har samband med bostadsmiljön. Den i motionerna och i reservationen aktualiserade frågan om bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen har dock inte varit föremål för särskild utredning. Vi understryker motionärernas uppfattning att en förutsättningslös utredning bör komma till stånd för att studera de olika samhälls- och boendemiljöernas inverkan på människornas anpassning, så att man får ett mera samlat grepp över detta område. Vi anser att det är mycket viktigt.

När det gäller reservation nr 4 angående förslaget om en servicekommit-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

té har en av mina partikamrater begärt ordet, och jag skall därför inte beröra den här.

Vad beträffar projektstorleken har herr Nilsson i Tvärålund och jag avgivit blanka reservationer. Vi är ingalunda av den uppfattningen att diskussionen om projektstorleken och det som departementschefen i detta avseende har anfört som ett medel att främja byggandets industrialisering är alldeles invändningsfritt. Vi har inte tagit upp frågan i någon motiverad reservation, men vi har på detta sätt velat antyda att vi inte tar det resonemang som departementschefen för i sitt yttrande alldeles för gott.

Byggnadskostnaderna har stigit starkt under 1960-talet. Herr Per Jacobsson har redan erinrat kammaren om att kostnaderna under perioden 1961—1966 ökade med cirka 70 procent. Ungefär hälften av denna ökning beror på standardhöjningar av olika slag och ungefär hälften på löne- och materialprishöjningar, stegring av arkitekt- och konsultarvoden etc. Det finns för närvarande inte tillräckligt underlag för att bedöma totalproduktivitetens förändringar inom bostadsbyggandet. Med anledning av motioner har därför avgivits en trepartireservation — och i detta fall har reservanterna sällskap bl. a. med bostadsstyrelsen — i vilken anförs att byggnads- och byggnadsmaterialindustrins produktivitet och prisutveckling bör bli föremål för särskild utredning. Denna utredning bör enligt vår mening även granska konkurrensförhållandena samt undersöka hur rationaliseringsvinster bäst kan komma de boende till godo, vilket ju är det väsentliga. Utredningen bör vara parlamentariskt sammansatt och bör självklart bestå även av representanter för bygg- och bostadsmarknadens olika parter. Ett av utredningens syften bör vara att dra upp riktlinjerna för ett permanent verksamt organ med uppgift att undersöka produktivets-

och prisutveckling, rationaliseringsvinster etc.

De här förslagen tas alltså upp i den reservation som är betecknad med nr 6.

I reservation nr 10, som avgivits av representanterna för de tre oppositionspartierna, behandlas frågan om bostadsbyggandets andel av kreditutbudet samt kreditgivningens former och villkor. Vi har i reservationen anslutit oss till den av delegationen för bostadsfinansiering anförda meningen att systemet med överenskommelser med kreditgivarna bör prövas ytterligare. Hittills har dessa överenskommelser lett till en gynnsam utveckling av kreditförsörjningen, och den nuvarande kreditgivningens utformning kan genom överenskommelser med kreditinstituten anpassas till att tjäna en friktionsfri integrerad kreditgivning även för de stora fleråriga projekten. Vi har sagt i reservationen att vi utgår ifrån att förhandlingarna fortsätter även i sådant syfte.

Reservation nr 11 har också att göra med bostadsfinansieringens villkor, och den handlar om uppdelningen på byggnadslån och fastighetslån. Reservationen tar upp ett förslag som avses underlätta finansieringen och nedbringa kostnaderna för i synnerhet stora fleråriga byggnadsprojekt. Reservanterna vill trycka på att det är angeläget att förhandlingar kommer till stånd med olika kreditinstitut i syfte att åstadkomma smidigare förfarande beträffande avlyftsmekanismen under byggnadstiden. Vi vill också ha en ökad integrerad finansiering, dvs. sammanslagning av byggnadslån och fastighetslån. Bostadsfinansieringsdelegationen har med bostadskreditkassan gått igenom förutläggningarna för en integrerad kreditgivning. Vi understryker att möjligheterna för en sådan kreditgivning nu bör prövas även med andra kreditinstitut. Vi vill också att i anslutning härtill Kungl. Maj:t vidtar sådana åtgärder att alla ifrågakvarande kreditinstitut erhåller lika möjligheter att använda AP-

fondernas medel för en sådan integrerad bostadsfinansiering.

Beträffande den s. k. dubbelbelåningen har en trepartireservation avgivits, betecknad med nr 14. De inteckningar inom pantvärdet som motsvaras av kommunens borgen för ett allmännyttigt företags bostadslån bör inte belånas för att finansiera överkostnader. Det ligger i sakens natur, och det har också anförts i departementschefens yttrande. Förhållandet har strukits under i tidigare interpellationssvar och har betraktats som en klar regel. Vad bankinspektionen anført visar dock att denna regel inte till fullo har följts. Reservationen tillstyrker därför att förbud mot en sådan användning av inteckningar tas in i lånekungörelsen. Vi förutsätter att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att därmed icke förenliga lån snarast avvecklas. Varje eftergift från reglerna måste betraktas som ytterligare poängterad förmånsställning för de allmännyttiga företagen, något som herr Högström förmodligen inte har något emot men som jag tycker är orättvist. Vi tycker inte att det finns anledning till så olika behandling. Vi har på denna punkt följt Kungl. Maj:ts förslag, medan utskottet och herr Högström har naggat Kungl. Maj:ts förslag i kanten.

I fråga om särskilt räntelån har det avgivits en centerreservation. Reservanterna betonar att de motionsvis framförda förslagen och deras grunder bör prövas ytterligare. Kungl. Maj:t bör därför enligt vår mening äga meddela erforderliga bestämmelser i ämnet och därvid också beakta lån som gäller för småhus vilka bebos av låntagare. Vi har ansett att reservanternas uttalande, som vi hoppas blir riksdagens, bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Reservation nr 18 beträffande inkomstgränser för förbättringslån tar upp ett aktuellt problem. Bostadsstyrelsen har föreslagit att inkomstgränsen höjs till 8 000 kronor, och motiven här för finner vi övertygande. Højningen motiveras inte enbart med en stegring

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
av konsumentprisindex utan även av de särskilda påfrestningar som drabbar de äldre samt av önskemålet att nå en större effekt i strävandena att rusta upp främst de äldres bostäder.

Vi har därför i reservationen som undertecknats av centern och folkpartiet tagit upp motionsförslaget i denna del.

Beträffande højningen av högsta belopp för vissa förbättringslån har vi i reservation nr 20 tillsammans med folkpartiet på grundval av en centermotion förordat att man skall ansluta sig till det i motionerna framlagda förslaget. Detta innebär en højning av maximibeloppet till 15 000 kronor, som i en del fall skulle kunna vara avgörande för viljan och möjligheten att förbättra bostadsstandarden. De genomsnittliga lånebeloppen tyder på att en sådan reform inte skulle bli alltför kostnadskrävande.

Beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade har vi tagit upp en fråga som behandlades redan vid 1966 års riksdag, då majoriteten här i kammaren och i andra kamraren beslöt att förbättringslån endast skulle tillkomma pensionärer, handikappade och vissa andra specialgrupper, t. ex. samer och zigenare. Vår åsikt är, vilket framgår av reservationen, att även om ytterligare möjligheter att få statslån till förbättring av bostadshus har öppnats, kan detta inte anses motsvara ens de ränte- och amorteringsbärande förbättringslånen. Ännu mindre finns det någon alternativ lösning av problemen för de låginkomstgrupper som tidigare kunde få ett räntefritt stående lån. I princip kan samma skäl åberopas för låginkomstgrupperna som för pensionärer och handikappade när det gäller att stimulera en højning av bostadsstandarden. Att resurserna nu sedan ett antal år koncentrerats på de sistnämnda grupperna gör en återgång till tidigare anslagsökande grupper samhällsekonomiskt mycket enklare.

Reservanterna tillstyrker alltså mo-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

tionerna och yrkar på att förbättringslån skall kunna tilldelas även dessa andra grupper med låg inkomst. Det är en solidaritetsfråga, en jämlikhetsfråga!

Herr talman! Vi har slutligen i reservation nr 23 beträffande fördelningen av låneramarna föreslagit att utskottet måtte förutsätta att Kungl. Maj:t beaktar vad som i centermotionen anförts om separat fördelning av ramarna för pensionärs- och studentbostäder, så att de kommunala och regionala skillnaderna bättre kan beaktas.

Med det anförda, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9 a, 10, 11, 13 a, 14, 17, 18, 20, 21 och 23. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Herr Jacobsson började sitt anförande med en förmodan att bostadsdebatten i år knappast skulle komma att bjuda på något verkligt intressant eller dramatiskt. Jag anser att det som redan sagts här i dag visar att han har rätt, och jag får väl lov att fortsätta på samma linje.

Vi befinner oss i ett mellanår i bostadspolitiskt avseende, och statsverkspropositionen innehåller inte några större nyheter. En ändring har dock skett: vi har fått en ny inrikesminister, med vilken vi i år skall diskutera detta problem, men han är tyvärr inte här i dag. Han är ny när det gäller detta område, men vi känner honom sedan gammalt, och vi vet att han alltid driver en föredömligt saklig debatt som rent diskussionsmässigt ligger på ett mycket högt plan. I detta avseende skiljer han sig från en del av sina kolleger.

Men vi vet också att han brukar vara mycket hårt ideologiskt bunden. I år har han att försvara sin företrädares proposition och utveckla sin uppfattning med utgångspunkt därifrån. Därför kan han ännu inte föra fram sina egna synpunkter i den utsträckning han

kanske själv skulle önska. Det hade varit roligt att få hälsa honom välkommen till denna första behandling av ett viktigt ärende inom hans nya ämbetsområde, men vi får tillfälle att inom den närmaste tiden återkomma till andra stora frågor beträffande arbetsmarknaden osv., och vi får väl då tillfälle att hälsa honom välkommen till debatterna.

Det är som sagt ett mellanår, och utskottsutlåtandet är av den vanliga typen: s-märkta motionsförslag skall som regel bringas till Kungl. Maj:ts kännedom, oppositionsförslag avslås, och SABO-direktörens synpunkter på regeringsförslaget, i vilket man uttalar sig kritiskt mot vissa olater som har observerats inom SABO:s verksamhetsområde, har blivit utskottsmajoritetens. Det är, skulle man kunna säga, karaktéristiskt. Men eftersom det är ett mellanår kan man väl också säga att oppositionens många reservationer är av den vanliga typen. Såsom reservationerna har utformats ter de sig — det skall väl också erkännas — mest som anmärkningar i kanten; de gäller detaljer. Det betyder inte att vi accepterar den nu förda bostadspolitiken.

Mina båda företrädare i debatten, herr Jacobsson och herr Nils-Eric Gustafsson, har redan erinrat om att bostadspolitiken under de senaste decennierna inte har lett fram till det mål som man har uppsatt för sig.

Vi inom vårt parti har ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande som har varit föremål för kritiska kommentarer från herr Nils-Eric Gustafssons sida. I det särskilda yttrandet anför vi vår uppfattning om bostadspolitikens inriktning. Vi anser att en helt ny bostads- och markpolitik är nödvändig. Den bör generellt sett syfta till att i fri och öppen konkurrens utnyttja alla tillgängliga resurser att till lägsta möjliga kostnader producera och förvalta det bostadsbestånd som konsumenterna i fritt val visar sig eftersträva. Vi anför också i det särskilda yttrandet vissa synpunkter

ter på hur kreditgivningen bör ordnas. Vidare anser vi att bostadsproduktions omfattning och inriktning bland annat med hänsyn till lägenhetsstorlek, typer och standard bör bli mera beroende av konsumenternas värderingar och efterfrågan och inte behöva fastställas enbart genom i detalj fixerade beslut av statsmakterna.

Innan jag går in på de olika reservationer som vi har framfört — delvis tillsammans med mittpartierna, delvis ensamma — skulle jag vilja beröra några särskilda punkter.

För två år sedan beslutade riksdagen om ett nytt finansieringssystem för statligt belånade bostadsbyggnader, med paritetstal och omfördelning av kostnaderna under lånetiden. Hittills har det gått bra, med andra ord under den ljusa tid då skulderna har fått stiga över skorstenarna och man inte har behövt tänka så mycket på återbetalningen. Men ännu har vi inte sett hur det blir när systemet har fungerat ett antal år. Systemet förutsätter som bekant en ständigt fortgående inflation. Siktar man på en sådan, blir det väl inte några större problem, men lyckas man bevara penningvärdet — vilket framför allt för många av våra småsparare skulle vara av väsentligt värde — kommer problemet den dag då kapitalkostnaderna blir stora och samtidigt reparationsbehoven börjar göra sig gällande. Ännu dröjer det väl innan så blir fallet, men den tiden kommer så småningom.

Häromdagen framfördes tanken att hyran för en våning skulle anpassas efter betalningsförmågan. Hur den närmare utformningen är tänkt, framgick väl inte av de antydningar som har gjorts i de referat som i varje fall jag har sett. Det är klart att hyran i någon mån måste anpassas efter betalningsförmågan. Bidragen till barnfamiljer och pensionärer utgör en form av utjämning av bostadskostnaderna, och en sådan utjämning är i nuvarande läge alldeles särskilt nödvändig för vissa grupper med hänsyn till de kostnader som

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
vi nu har. Det gäller naturligtvis framför allt barnfamiljerna och pensionärerna. De särskilda subventionerna är vi ju alla överens om. Men man har ju också varit överens om att ta bort de generella subventionerna, och man har också velat göra gällande att i det nya kreditssystemet de generella subventionerna har tagits bort.

Som jag har påpekat under de senaste två åren så innebär paritetssystemet — om det kan genomföras enligt planen, dvs. om inflationen fortskrider som beräknat — att man betalar igen med sämre pengar än man har lånat, en metod som, utformad på olika sätt, i alla tider har använts av finansministrar för att göra sig av med skulder. I det här fallet innebär det ju en subvention som är obestriddig. Vi tycker alltså att det är riktigt att man tar bort de generella subventionerna.

För att citera kontenta av vad finansdepartementets expertgrupp för ett par år sedan sade: Det kan inte vara någon mening att en person med medelinkomst för att få subvention på skattedel betalar in ungefär samma belopp som han sedan utfår i hyressubvention. Vi anser att det är riktigt att man har tagit bort de generella subventionerna, men vi tycker inte att man har gjort det helhjärtat.

Det stora problemet i våra dagar är ju dock kostnaderna för bostäderna. Det står ju en hel del bostäder tomma därför att konsumenterna inte har råd att betala de kostnader som de nybyggda bostäderna betingar. Vi är eniga om att det är en viktig uppgift att försöka bringa ned hyreskostnaderna. Men vi har olika synpunkter på hur man skall försöka komma till rätta med den saken. I den gentemot utlandet avskärmade marknad som byggnadsmarknaden utgör och med den överhettning som genom olika ingrepp åstadkommit inom bostadsbyggandet är det inte förvånande, att kostnaderna på det området särskilt drivits i höjden. Låt mig bara konstatera att det finns ganska sto-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

ra variationer i fråga om kostnaderna inom olika landsändar. Det tyder ändå på att det finns möjligheter att uppnå en viss förbättring.

Jag vill sedan, herr talman, ett ögonblick återgå till förslaget att hyran skulle utgå efter betalningsförmågan. I själva verket sker detta redan nu i någon mån. Vi lever i ett valfrihetens samhälle, säger man. Men på vissa bostadsförmedlingar är det ibland så att den bostadsökande hänvisas inte till en sådan bostad som han vill ha, utan till en sådan bostad som han med sina inkomster anses kunna ha råd att betala. »Ni, med den inkomst ni har, kan inte räkna med att få en tvårummare, ni måste ha en trerummare.» På det sättet sitter en tjänsteman på en lokal bostadsförmedling och bestämmer hur stor del av sin inkomst den enskilde skall använda för sin bostad. Det får han inte bestämma själv, och det tycker inte jag är riktigt. Jag vill inte alls påstå att detta förekommer alltid eller ofta, men det tycks förekomma ibland — det har jag fått direkta exempel på — och det kan inte vara riktigt. Detta visar också hur svårt det är och måste vara att i detalj reglera bostadsproduktionens fördelning på olika våningsstorlekar. När tiderna är goda vill människor ha större bostäder med flera rum, vilket de då har råd att betala. När tiderna blir dåliga vill människorna krympa ned sina lägenheter.

Vi tror att konsumenterna i fritt val genom sin efterfrågan kan reglera produktionens inriktning lika bra som eller bättre än statsmakterna genom sina regleringar och beslut. Jag är övertygad om att lägenheter med flexibel våningsstorlek, alltså med möjligheter att avskilja uthyrningsrum, kan ha stor betydelse ur denna synpunkt. Denna typ av lägenheter har naturligtvis också betydelse när det gäller att tillgodose familjernas växlande behov under årens lopp till följd av att familjestorleken växlar.

Jag vill säga några ord om byggandets rationalisering och industrialise-

ring. Jag tror att departementschefen har hyfsat ekvationen på ett riktigt sätt när han säger att frågan om förtillverkningsgraden ibland synes ha tillmätts väl stor plats i diskussionen om byggnadsindustrins utveckling i vårt land. Jag anser att han har alldeles rätt i det. När man nu från vissa håll säger att det tidigare aldrig varit tal om byggande med förtillverkade element, utan att diskussionen endast gällt möjligheterna att framställa byggen i stora serier är det enligt min mening en eftertionalisering. Vi har diskuterat denna fråga tidigare. Vi ansåg då att det inte var riktigt att man särskilt skulle inrikta sig på att stimulera till vissa former av dylika åtgärder i syfte att rationalisera byggandet. Enligt vår mening kunde det nämligen då bli fråga om styrning i riktning mot metoder som inte vore de allra mest gynnsamma. Jag tror att det låg rätt mycket i det resonemanget.

Jag vill sedan övergå till att något beröra våra reservationer. De fyra första reservationerna är gemensamma för oppositionspartierna. De har också kommenterats av de båda föregående talarna, och jag skall inte närmare gå in på dessa reservationer. Jag skulle dock i fråga om reservation 1 vilja understryka vad herr Nils-Eric Gustafsson sade.

I reservation 2 behandlas en fråga som vi har varit intresserade av mycket länge, nämligen att man bör försöka få fram ett större antal småhus. Vi tror att det är en riktig princip. Vi tycker, såsom redan tidigare sagts, att det är egendomligt att vi här i Sverige har så mycket färre sådana bostäder än man har i andra länder i Europa, där man ändå bor mycket trängre.

Herr Nils-Eric Gustafsson har tidigare talat om reservation 9 a om småhusbyggande utanför ramarna. Vi har vid den punkten endast en blank reservation. Det innebär inte att vi inte delar den uppfattning som framförs i reservation 9 a. Vi anser det väsentligt att så många

bostäder i småhus som möjligt kan byggas, men vi tycker att det över huvud taget inte skall behövas några ramar. Enligt vår mening skall man försöka bygga så mycket som den samhällsekonomiska situationen medger. Därför har vi med vår blanka reservation bara velat omtala att vi instämmer i syftet med reservationen 9 a men formellt inte anser oss kunna följa den.

Reservation 10 om kreditutbytet och kreditgivningens former och villkor har väckts av alla borgerliga ledamöter tillsammans. Herr Nils-Eric Gustafsson har också kommenterat den. Vi är över huvud taget skeptiska mot statlig totalfinansiering, som utskottet uttalar sig för. Vi är också kritiska mot att man skulle ha ett särskilt statligt kreditinstitut, vilket utskottet också i någon mån uttalar sig för.

Reservation 13 b är en gammal bekant. Vi anser att de övre lånegränserna skall vara lika för de olika typerna av låntagare. I reservation 14 delar vi den kritiska inställningen mot att dubbelbelåning har fått äga rum. Vi tycker att departementschefens skrivning är riktigare än utskottets.

Reservation 24 gäller avgången från lägenhetsbeståndet. Vi har anfört att vi anser att det är oriktigt att så många bostäder skall falla bort — även sådana bostäder som inte rivs på grund av stadsplaneomläggningar. I slutet på förra året tillsattes en planeringskommitté, som skall ta hand om problem av den här arten, och jag föreställer mig att den får ta upp även detta problem. Några mera definierade förslag om hur man skall bära sig åt för att komma till rätta med problemet har vi inte. Vi anser att det behöver utredas av den tillsatta utredningen, och vi har bara en blank reservation för att understryka problemets stora betydelse.

Reservation 25 gäller anslagen till lånefonden för kommunala markförvärv, från början framför allt avsedda att skaffa mark som skulle kunna lämnas ut med tomträtt. Vad som sägs i denna

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. reservation är en synpunkt som vi anfört i flera år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer vid vilka herr Virgins och mitt namn står.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Debatten om boendekostnadernas nedbringande har, som nämnts här tidigare i dag, av Sabochefen direktör Aronsson tillförts vad en del tidningar, exempelvis Arbetet i Malmö, betecknat som sensationellt: inkomsten skall avgöra hyran.

Nu tycker inte jag att herr Aronssons s. k. utspel är vare sig särskilt sensationellt eller nytt, eftersom denna fråga redan 1963 togs upp i en kommunistisk riksdagsmotion. Men jag vill tillägga: den togs av oss upp i rätt sammanhang och ställdes i rätt perspektiv, nämligen ett samhälleligt ägande av flerfamiljs hyreshus. I ett sådant läge kunde bostadssubventioneringen ske enklare. Jag vill citera ur motionerna I: 79 och II: 96 år 1963:

»Sist och inte minst skulle hyresfrågan kunna lösas på ett rationellt sätt, varigenom olika former av bostadssubventionering för barnfamiljer, pensionärer, ensamstående mödrar o. d. skulle kunna ersättas med en helt ny och enklare metod för hyressättningen, mera rättvis för alla kategorier.

Det skulle, kort uttryckt, vara möjligt att genomföra en för ett demokratiskt samhälle enkel och rättvis princip: Bostad efter behov — hyra efter förmåga!»

I arbetarrörelsens efterkrigsprogram restes mycket bestämda krav på en social bostadspolitik. En hälsobostad till skäligt pris skulle vara en primär rättighet, som skulle tillförsäkras alla människor i vårt land. Bostadsbyggandet skulle vara en angelägenhet för samhället. De privata spekulationsintressena skulle hållas borta, och staten skulle ge byggandet av bostäder sådan prioritet att bostadsbristen och trångbodd-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

heten kunde minskas, för att snart helt försvinna. Det undermåliga bostadsbeståndet skulle saneras, och alla människor skulle erbjudas en modern och rymlig bostad. Vidare ställdes i detta efterkrigsprogram frågan om hyreshusens gradvisa överförande i samhällets ägo.

Vi är som bekant långt ifrån förverkligandet av dessa mål. Därför har herr Aronssons propå den risken att den för bort ur bilden de nu aktuella frågeställningarna att effektivt angripa problemen att sänka bostadskostnaderna. Samtidigt som herr Aronsson tar upp en väsentlig fråga, kan man få den uppfattningen att han betraktar dagens problem som så oöverstigliga att man tvingas kapitulera inför dem, och då griper tag i ett uppslag som, placerat i rätt sammanhang, kan vara en god lösning men inte löser dagens väsentliga frågor och problem.

Vi har sagt det tidigare och andra har sagt här i dag att problemet framför allt är kostnadsläget i nyproduktionen. Vi har i motioner vid årets riksdag, som behandlas i andra sammanhang, tagit upp en del av dessa frågor. Vi har ingen motion som behandlas i statsutskottet, men jag vill ändå beröra en del av dessa problem.

Under valrörelsen gjordes uttalanden om att byggnadskostnaderna tenderar att minska något. De minskningarna är — eller rättare sagt var — dock så små att de knappast låter sig statistiskt redovisas. Vi har tidigare i motioner och interpellationer så sent som i höstas hävdad, att vad som erfordras är ett samlat grepp genom åtgärder i flera riktningar. Vi har därvid sagt att en räntesänkning är angelägen. Vi har vidare pekat på åtgärder innebärande att frågan om statlig totalfinansiering genom inrättande av en statlig bostadsbank bringas till en snar lösning. Frågan om längre amorteringstid genom sänkt basannuitet har både vi och andra fört fram. Så sent som i höstas avvisades detta av den dåvarande inrikes-

ministern. Enligt min mening bör dock frågan tas upp till förnyad prövning.

Det kan sägas att de åtgärder jag här helt kort har pekat på var för sig inte betyder så mycket. Sammantaget har de dock en uppenbart kostnadsnedbringande effekt. Samma sak gäller frågan om lånetakets slopande. Överkostnaderna bör täckas in under den reguljära belåningen.

Vi har tidigare pekat på fler områden som är av stor betydelse för en bostadspolitik som har till målsättning att — som man uttryckte det i motion nr 100 1967 — »bereda befolkningen sunda, rymliga, välplanerade och ändamålsenligt utrustade bostäder av god kvalitet till skäliga kostnader».

Vi har påvisat det beklagliga i att frågan om materialkostnaderna alltför länge lämnats utanför samhällets ingripande. Jag skall inte gå närmare in på de problem som finns i detta avseende, eftersom vi vid senare tillfälle får möjlighet att behandla motioner från vårt håll och från enskilda socialdemokrater om framför allt de starka monopol-tendenserna inom byggnadsmaterialindustrin. Men eftersom materialkostnadernas och arbetslönernas andel av kostnaderna har berörts i dag vill jag dock erinra om att materialkostnadernas andel under åren 1960—1967 har stigit och beräknas ligga vid 53 procent, medan arbetslönerna under samma tid sjunkit från 31 procent till 25 procent av de totala kostnaderna.

För en tid sedan behandlades en motion från vår riksdagsgrupp rörande markpolitiken. Vi hävdade där att om den tidigare beslutade lagen om förköpsrätt skall få avgörande betydelse måste den kombineras med andra åtgärder, exempelvis att endast samhällsägda mark skall få stadspaneläggas. Utskottet avvisade dock dessa tankegångar, men vårt krav har kommit att omfattas av allt flera, varför vi med säkerhet får anledning att återkomma till frågan.

Vi har också tidigare tagit upp till

diskussion inrättandet av ett statligt byggnadsbolag, en fråga som jag inte heller skall gå närmare in på, eftersom den behandlas av andra utskott.

Men låt mig, herr talman, något utförligare beröra en fråga som är av mycket stor betydelse för ett bostadsbyggande på den höga nivå vi för närvarande har, nämligen frågan om bostadsbyggandets finansiering. Frågan om ett i grundläggande avseenden förändrat system för bostadsbyggandets kreditförsörjning har sedan flera år diskuterats. Kravet på systemomläggning har även föranlett framställningar i riksdagen, senast i fjol från vår grupp genom de likalydande motionerna I: 164 och II: 218, i vilka yrkades på en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättande av förslagsvis en statlig bostadsbank. Jag vill erinra om att redan år 1941, då bostadsbyggandet låg på en bottennivå, var frågan om en statlig finansiering av bostadsbyggandet föremål för behandling av regeringen i syfte att trygga en bostadsproduktion av den omfattning statsmakterna ansåg möjlig.

Kritiken mot det nuvarande kreditssystemet gäller såväl erhållandet av byggnadskreditiv som de senare avlyften och omplaceringarna av lånen i form av botten- och sekundärlån, som ofta måste sökas var för sig i skilda kreditinstitut. Den tågordningen saknar varje vettig motivering och medför onödiga ränteutgifter för låntagarna, utgifter som i sista hand får betalas av bostadskonsumenter. Vi har tidigare anfört exempel på byggnadsobjekt som fått produktionskostnaderna ökade med tre till fyra procent på grund av nuvarande missförhållanden.

Vi har också tidigare i motioner hävdats följande som jag här än en gång tar mig friheten att citera: »Om staten ginge över till en utsträckt kreditgivning ända ned till botten i form av ett enda bostadslån med en räntesats och en amorteringsplan, skulle detta självfallet varken öka eller minska de kre-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. ditresurser som tas i anspråk för bostadsbyggandet. Fördelarna skulle emellertid ur bostadsbyggandets synpunkt vara väsentliga. Det nuvarande byggnadskreditivsystemet kunde helt avskaffas och ersättas med förskott på ett redan beviljat lån. Den kontroll som nu utövas av de kommunala och statliga organen för bostadsbyggandet, bl. a. med hänsyn till de statliga lånen, borde självfallet vara tillfyllest även om statslånet förvandlades till ett totallån. Allt krångel med 'avlyft' och placering i olika slags kreditinstitutioner vore med en sådan ordning ur världen. Statsmakternas beslut om bostadsbyggandet kunde följas i praktiken.»

I bostadspolitiska kommitténs betänkande år 1966 om bostadspolitiskt kreditstöd och än mer i proposition 100 år 1967, som angav riktlinjerna för bostadspolitiken, fanns uttalanden till förmån för en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet som genomgående var positiva. Sålunda anfördes i proposition 100: »Fördelarna av statliga enhetslån är inte endast som bostadspolitiska kommittén framhållit av administrativ natur utan framför allt att bostadsbyggandet kan bedrivas efter en fast och av de reala resurserna bestämd produktionsplan. Byggandet kan därvid ske i de långa och kontinuerliga serier som industriell produktion kräver.»

I utskottsutlåtandet över denna proposition sades bl. a.: »Utskottet är likasom departementschefen av den mening att problemet att finna rationella former för bostadsbyggandets kreditförsörjning skulle få sin bästa lösning om staten helt tog ansvaret för finansieringen genom att tillhandahålla hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten. De fördelar som från bostadssektorns synpunkt är förenade med en sådan finansieringsordning synes utskottet så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl.»

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten hävdade också i förra årets

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

bostadspolitiska debatt att denna uppfattning alltså var gällande men inte borde aktualiseras förrän närmare erfarenhet vunnits av den uppgörelse som träffats med marknadens kreditgivare rörande kreditgivningen till bostadsbyggandet. Man ville också avvakta resultatet av det utredningsarbete som pågick inom delegationen för bostadsfinansiering.

Delegationen för bostadsfinansiering har nu avlämnat sitt betänkande. I detta framhålls, vilket också tas upp i dagens utskottsutlåtande, att man bl. a. har ställt upp tre huvudönskemål. Det första är att kreditssystemet skall fungera så att bostadsbyggandet får den andel av det samlade kreditutbudet som svarar mot statsmakternas bostadsbyggnadsplaner och att det får en tidsmässig och geografisk fördelning som är anpassad till den konkreta produktionsplaneringen. Därutöver vill delegationen att de negativa effekterna av den nuvarande uppdelningen på byggnadskredit och fastighetslån elimineras, så att de främjar ett rationellt byggande och underlättar genomförandet av stora fleråriga projekt.

Beträffande det första önskemålet erinrar delegationen om att kreditförsörjningen till nya bostäder har fungerat tillfredsställande under åren 1967 och 1968, vilket inte kan bestridas. Det tillskrivs bl. a. de överenskommelser som har träffats med kreditgivarna om bostadsbyggandets krediter. Man påpekar i sammanhanget att det goda kreditmarknadsläget varit en faktor som starkt bidragit till de senaste årens gynnsamma kreditförsörjning till bostadsbyggandet.

Men så kommer man med samma motivering som redan tidigare använts mot de i många yttranden och uttalanden anförda positiva fördelarna med statlig totalfinansiering genom ett statligt kreditinstitut, nämligen att »det är för tidigt att avgöra om det på längre sikt och i ett mera åtstramat läge på kreditmarknaden går att lösa frågan

om bostadsbyggandets kreditförsörjning på ett tillfredsställande sätt med kreditgivarna. Denna form för att säkerställa bostadsbyggandets kreditbehov bör således prövas innan andra åtgärder övervägs.»

Det förhållandet att kreditförsörjningen under senare år fungerat tillfredsställande genom att de privata kreditinstituten inför hotet om ett annat finansieringssystem för bostadsbyggandet finner opportunt — i vart fall så länge man finner detta politiskt och psykologiskt nödvändigt — att i större utsträckning och vid aktuell tidpunkt tillgodose kreditanspråken kan enligt min mening inte försvara underlåtenhet att tillgripa det system som äger alla förutsättningar att fungera bättre och i linje med de politiska besluten beträffande bostadsbyggandet. Vi finner ingen anledning att eventuellt vänta med genomförandet av detta till dess man måhända tvingas till samma situation som rådde under åren 1965 och 1966.

Beträffande kreditgivningens organisation lägger man heller inte fram några förslag i riktning mot vad som bl. a. 1967 ansågs som mycket stora fördelar för bostadsbyggandet, om man genomförde förslaget om statlig totalfinansiering. Inget har efter denna tidpunkt inträffat som skulle kunna motivera en modifikation av vår tidigare tillkännagivna uppfattning att kreditssystemet bör omläggas så, att enhetslån genom statlig försorg ombesörjes för det statsbelånade bostadsbyggandet, utformat på basis av successiv låneutbetalning till det godkända bostadsprojektet under hela byggnadstidens gång alltifrån påbörjandet till avslutandet. Vi har i svaren från flera av remissinstanserna på PM avgiven av Delegationen för bostadsfinansiering, »Bostadsbyggandets planering och kreditförsörjning», bl. a. från Svenska byggnadsarbetareförbundet fått stöd för denna uppfattning. Totalfinansiering utgör enligt vår bestämda uppfattning fundamentet för att säk-

ra bostadsbyggandet i den omfattning som riksdagen fastställt och inom den prisram och med den geografiska fördelning som beslutet förutsatt.

Herr talman! Jag vill sluta med att ställa en direkt fråga till regeringen eller till utskottets talesman — det kanske går lika bra. Trots att man i olika sammanhang uttrycker sig positivt om statlig totalfinansiering skjuts denna fråga med olika motiveringar på framtiden. Jag vill därför fråga: När kan man förvänta sig ett konkret förslag i denna riktning?

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag kommer att bidra till att det blir någon mera dramatik över denna debatt än vad det hittills varit. Jag har emellertid behov av att på några punkter å utskottsmajoritetens vägnar redovisa skiljaktiga meningar.

Redan vid fjolårets bostadsdebatt kunde vi konstatera att riktlinjerna för bostadsproduktionen under den närmaste planeringsperioden, vilka fastställdes av 1967 års riksdag, har bidragit till en mera nyanserad och lidelsefri debatt om vår bostadspolitik. När det därför från oppositionens sida i år har fogats hela 10 reservationer mera än i fjol till utskottets utlåtande, skulle kanske någon kunna ta detta till intäkt för att det nu skulle råda större oenighet än tidigare. Jag vill emellertid se detta så att de 26 reservationerna mera är ett uttryck för oppositionens bristande förmåga att skriva ihop sina uppfattningar än ett uttryck för mycket skiljaktiga meningar. Jag har också ett intryck av att man till nästa år kan emotse en bättre samordning på den här kanten i fråga om åsikter i detaljfrågor. Det råder, vilket också i dag har understrukits av flera talare före mig, betydande enighet om huvudlinjerna i vår bostadspolitik. Jag kan därför gå direkt på några av reservationerna, där jag från principiella synpunkter har avvikande mening.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Låt mig först ta upp den borgerliga reservationen om bostadsbyggandets geografiska fördelning. På denna punkt föreligger i år borgerlig enighet om en skrivning som innebär att även icke i »statistisk mening expansiva orter» får en garanti för tilldelning av bostäder. Utskottsmajoriteten har åberopat uttalanden av både 1967 och 1968 års riksdagar att bostadsproduktionen bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande. Dessa uttalanden står i full överensstämmelse med de tidigare av statsmakterna antagna riktlinjerna.

I dessa riktlinjer har också betonats angelägenheten av att vid den regionala fördelningen hänsyn tas till de näringspolitiska och lokaliseringspolitiska målen. Reservanterna kan nog inte heller i år peka på något exempel där en kommun i samband med nylokalisering av företagsamhet vägrats tilldelning av erforderlig bostadskvot. Där emot finns det, tyvärr, flera exempel på orter som erhållit besked från industrin om förändring i fråga om industrins utbyggnader, vilka senare ej har kommit till stånd, något som haft till följd att en del samhällen i dag står med tomma lägenheter. I HSB:s tidning Vår bostad gavs för en tid sedan en rad sådana exempel. Jag tror följaktligen att vi även i fortsättningen kan lita till att våra länsbostadsnämnder beaktar de enskilda kommunernas behov vid sin fördelning. Dessutom är det också så, att bostadsstyrelsen vid de ett par gånger om året förekommande extra tilldelningarna av kvot till länen särskilt beaktar de näringspolitiska förändringarna inom de skilda kommunblocken. Sedan spelar ju — det vill jag gärna framhålla — samarbetsnämndernas yttrande en rätt stor roll vid länsbostadsnämndernas ställningstagande i fråga om fördelningen.

En reservation, där också borgerlig enighet föreligger, rör fördelningen av hustyper, och den går ut på att småhusens andel i lägenhetsproduktionen bor-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

de vara större. Eftersom frågan om bostadsproduktionens inriktning på småhus och flerfamiljshus under senare tid tilldragit sig särskild uppmärksamhet i den bostadspolitiska debatten, vill jag ägna några ord åt den.

Först kan man, som utskottsmajoriteten har gjort, notera att småhusens andel i nyproduktionen under perioden 1962—1967 legat tämligen konstant på något under 30 procent. Vi har en förhållandevis låg andel av småhus jämfört med en rad andra länder. Men å andra sidan kan man förmärka en tendens till minskat småhusbyggande även i andra länder. Även i USA, som har haft och alltjämt har det högsta antalet småhus, har andelen småhus sjunkit från 84 procent år 1959 till 66 procent år 1965.

Det finns flera faktorer som påverkar denna utveckling. Jag skall bara erinra om några av dem. En, såsom jag ser det, betydande faktor är den ständigt ökande efterfrågan på fritidshus, en efterfrågan som med längre fritid kommer att öka ytterligare. Man beräknar att vi i vårt land har över 300 000 fritidshus, många av dem användbara som åretrunthus. Detta innebär att den dubbla bosättningen är i starkt ökande.

En annan faktor som påverkar denna fördelning är att vi har och kommer att få ökade krav på kollektiva tjänster och service i olika former inom våra bostadsområden, och de kraven kan nog bäst tillgodoses i flerfamiljshusbyggelsen.

En annan faktor, som inte minst de stora städerna har tvingats till att börja uppmärksamma, är markanvändningsproblematiken och kostnaderna för bostadsbyggandet i vad avser marken. En forskargrupp vid Chalmers under professor Sune Lindströms ledning har räknat fram vad det skulle kosta att bygga en stad med olika hustyper från grunden. Man har valt tre städer av olika storlek som skulle nybyggas på orörd mark i medelsvår terräng. För en stad i storleksordningen 75 000

invånare skulle markbehovet för villa-bebyggelse enligt denna utredning vara 1 352 kvadratmeter per lägenhet och för trevåningshus 538 kvadratmeter per lägenhet. Går man upp till sextonvåningars skivhus blir markbehovet endast 332 kvadratmeter. I dessa siffror ingår all den mark som erfordras i samhället för gator, vägar osv.

Ser man på kommunens årskostnader, finner man att kostnaderna för driften av alla anläggningar blir för villan 25 690 kronor, för trevåningshuset 20 220 kronor och för skivhuset 18 160 kronor. I det senare fallet kostar således villaägaren varje år kommunen drygt 7 000 kronor mer än den som bor i höghuset.

Om dessa siffror skulle vara allmän-giltiga för markkostnaderna, är detta en så betydelsefull fråga i detta sammanhang att vi får anledning att uppmärksamma den. Jag tror också att hela denna fråga om de kommunala subventionerna för en viss grupp — villaägarna — som det här ändock ytterst gäller, måste tas upp till ingående debatt.

Vi bör vidare inte förbise att småhusägaren har speciella förmåner i skattehänseende, som jag anser böra bli föremål för särskild prövning. Tyvärr har bevillningsutskottet — vilket framgår av det ärende som kommer efter detta på dagens föredragningslista — inte ansett sig kunna tillstyrka ett utredningskrav på denna punkt. Personligen har jag den meningen att detta hade varit önskvärt. Även om det inte direkt hör till denna debatt vill jag säga att det hade funnits anledning att pröva de beräkningar som villabeskattningsberedningen på sin tid angav i detta avseende.

Reservanterna har säkert rätt när de säger att det föreligger ett ökat behov av småhus — något som vi vet genom flera undersökningar. Men även om, som bostadsbyggnadsutredningen har anfört, en stor del av de befintliga småhusen har låg standard och hela 40 procent av de nuvarande trerumslägenhe-

terna i småhus behöver förnyas för att fylla dagens krav på god bostadsstandard, kommer en produktion i den omfattningen ändå att innebära att småhusens andel i det totala bostadsbeståndet i riket minskar fram till år 1975. Jag anser därför att den fördelning som redovisas i utskottsutlåtandet och som följer departementschefens förslag på denna punkt är riktig. Det finns för övrigt ingenting i den regionala fördelningen som binder de lokala myndigheterna i fråga om fördelningen på hus typer.

I detta sammanhang vill jag också säga ett par ord om reservation nr 9 a av bl. a. herr Per Jacobsson och herr Nilsson i Tvärålund, i vilken yrkas på ett småhusbyggande utom läneramarna. Eftersom detta yrkande kan anses syfta till en ökning av småhusandelen i nyproduktionen, skulle det indirekt komma att påverka den regionala fördelningen. Det finns ur de synpunkter som jag här tidigare anfört på fördelning på hus typer ingen anledning att i dag gå med på ett sådant förslag.

Vidare vill jag beröra den fråga som gäller miljöns utformning. På denna punkt föreligger även i år en gemensam borgerlig reservation, i vilken det yrkas på en särskild utredning för att studera de olika samhälls- och boendemiljöernas inverkan på människornas anpassning. Eftersom miljöfrågorna är föremål för ständig uppmärksamhet i planeringssammanhang anser utskottsmajoriteten att det inte föreligger behov av ytterligare en utredning på detta område. Jag vill dessutom liksom i fjolårets debatt erinra om det betydelsefulla arbete som bedrivs inom både byggforskning och planverket när det gäller vår miljö. Vi hör heller inte förbise den verksamhet och den opinionsbildning som äger rum på detta område inom de stora kooperativa bostadsföretagen, nämligen Riksbyggen, HSB och SABO. Där bedrivs det både en utvecklings- och en planeringsverksamhet som vi inte bör bortse från.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

I en reservation som avgivits av representanter för centerpartiet och folkpartiet har begärts utredning angående byggnadsmaterialindustrin. Även om vi i princip kan dela de synpunkter som varit vägledande i den motion som legat till grund för denna reservation, anser vi att det framställda yrkandet om utredning har en alltför begränsad omfattning. Riksdagen kommer i annat sammanhang att få pröva en motion som i denna kammar har väckts av herr Knut Johansson, i vilken det yrkas på en branschutredning med uppgift att kartlägga koncentrationen inom byggnadsmaterialindustrin samt planer för främjandet av konkurrensen på byggnadsmaterialmarknaden.

Jag hoppas att vi då kan påräkna även centerpartiets och folkpartiets stöd för en så pass omfattande utredning.

Eftersom det i den här reservationen också talas om hur rationaliseringsvinsterna bäst skall komma de boende till godo, vill jag än en gång erinra om det arbete som bedrivs, bl. a. inom planverket. För någon tid sedan redovisades ett förslag till nya va-normer som innebär betydande kostnadsbesparingar. Dessutom har planförslaget kompletterats med helt nya värden för frostfria djup i relation till markförhållanden. Det beräknas att på denna enda detalj skulle det kunna göras en årlig besparing inom vårt byggande av omkring 50 miljoner kronor. Andra tekniska förändringar är ständigt föremål för uppmärksamhet, och jag har med detta velat säga att de ansvariga myndigheterna inte är överksamma när det gäller kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet.

I ett antal reservationer upptas frågan om statens stöd till bostadsfinansieringen. Jag skall här begränsa mig till några synpunkter på beräkning av låneunderlaget. Framför allt i den av herr Jacobsson undertecknade reservationen tycker jag att man kan känna igen en del argument från valrörelsen.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Låt mig då först säga att när lånetaket infördes 1955 — om jag minns rätt, var det ledamoten av denna kammare herr John Ericsson som då var bostadsminister — var det helt enkelt motiverat av att man skulle försöka hålla nere produktionskostnaderna för bostäderna. Lånetaket har också haft en dämpande effekt på kostnadsutvecklingen. Enligt den här reservationen skulle låneunderlaget höjas så att det sammanfaller med pantvärdet. För flerfamiljshusen skulle låneunderlag och pantvärde kunna höjas till den i låneansökan angivna produktionskostnaden. Det har emellertid då visat sig erforderligt med en ny begränsning eller, om man så vill, en ny form av lånetak.

Man har tänkt sig att höjningen inte får överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisas för under föregående år igångsatta lägenheter i flerfamiljshus. Jag vill på goda grunder ifrågasätta, om inte en sådan lösning skulle medföra en ordning som blir ytterligt svår att upprätthålla. Enbart redovisningen i tiden skulle försvåra en sådan form av låneberäkning. Det bör erinras om, vilket framgår av utskottsutlåtandet, att Kungl. Maj:t har befogenheter att meddela föreskrifter om beräkning av låneunderlag och pantvärde, befogenheter som också utnyttjas för att reducera vissa överkostnadseffekter. Utvecklingen följs dessutom fortlöpande av den s. k. låneunderlagsgruppen, och intill dess några bättre möjligheter för uppföljning av kostnadsutvecklingen utarbetats bör nog nuvarande ordning bibehållas.

Herr talman! Så några ord om ett par av de övriga reservationerna, nämligen de som gäller byggnads- och fastighetslånen. Beträffande folkpartiets och centerpartiets reservation om införande av ett s. k. enhetslån — vilket var ett av delegationens önskemål — bör erinras om att departementschefen anmält att den frågan finns med i de förhandlingar som nu inletts med kreditinstitutet. Vidare har denna fråga tagits upp i ut-

redningen om formerna för samarbete mellan postbanken och Sveriges kreditbank. Följaktligen måste man avvakta resultaten av dessa förhandlingar, innan definitiv ställning kan tas. Det bör också uppmärksammas att delegationen inte företagit någon närmare genomgång av frågorna om integrerad kreditgivning i andra kreditinstitut än bostadskreditkassan. Delegationen har nämligen förutsatt att om sådan kreditgivning införes av kassan, så kommer det säkert att leda till att övriga kreditinstitut följer efter.

I fråga om bostadsbyggandets andel av kreditutbudet samt kreditgivningens former och villkor är det bara att konstatera att de borgerliga är överens också i år om att de inte vill ha en totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättande av ett nytt statligt kreditinstitut. På den punkten — detta är delvis ett svar till herr Werner — delar utskottsmajoriteten nu liksom vid fjolårets riksdag de synpunkter som anförts i denna fråga av delegationen för bostadsfinansiering och av departementschefen. Vi anser nämligen att om förhandlingarna med kreditgivarna inte leder till godtagbara resultat, måste andra förslag prövas. I ett sådant läge torde inrättandet av ett nytt statligt kreditinstitut vara den på sikt bästa lösningen. Hur snabbt detta kan ske kan jag självfallet inte uttala mig om, men jag är övertygad om att de som på ansvarigt håll sysslar med denna fråga är angelägna om att snarast kunna framlägga ett förslag.

När det gäller reservation nr 13, som rör de övre lånegränserna, förekommer i moderata samlingspartiets motivering ett uttryck som ger mig anledning till några reflexioner. Det heter nämligen där att de nuvarande lånegränserna diskriminerar vissa låntagarkategorier. Detta uttalande torde hänföra sig till den uppfattning man sedan länge haft inom moderata samlingspartiet — samma åsikt har även förekommit i andra borgerliga uttalanden — nämligen att

det inte skulle råda konkurrens på lika villkor inom bostadsbyggandet. Det bör då slås fast att eftersom bostadsbyggandet i vårt land sedan länge betraktats som en samhällelig uppgift, så måste ägandet av flerfamiljshusen också ligga i samhällets hand. En sådan utveckling mot ökat samhällsägande av bostäderna har varit mycket markant under de senaste årtiondena. Jag vill bara nämna ett par siffror: på 1930-talet tillkom ungefär 80 procent av lägenheterna genom enskilda byggnadsföretag. År 1968 svarade de allmännyttiga och kooperativa företagen för 65 procent och de enskilda för 35 procent av byggandet — och då bör man komma ihåg att inom den enskilda sektorn dominerar egna hemmen nyproduktionen.

Ägandet och förvaltningen av flerfamiljshusen måste även i framtiden vara en samhällets angelägenhet.

Det är därför viktigt att man inte försämrar finansieringsförutsättningarna för den del av bostadsproduktionen som helt ligger under samhällets kontroll. Herr Gustafsson bejakade denna målsättning i ett annat avseende, men jag är litet tveksam om det rimmar med reservation 13. Att det på något sätt skulle vara diskriminerande för de övriga låntagarkategorierna har jag mycket svårt att förstå.

Att det sedan inte skulle råda fri konkurrens inom själva byggandet anser jag vara en helt felaktig uppfattning. Även om ägandet och förvaltningen av bostäderna i dag domineras av de allmännyttiga och kooperativa företagen, så sker själva byggandet praktiskt taget helt och hållet genom entreprenadförfarande och i fri konkurrens. Det förekommer att ett fåtal av de allmännyttiga företagen bygger i egen regi i de större städerna. Vad gäller HSB så bedriver man där i ringa omfattning eget byggande, man använder sig för det mesta av entreprenadsystemet. Att sedan det av fackföreningarna och Kooperationen ägda BPA i dag intar en stark ställning på byggnadsmarknaden

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

kan inte tas som bevis för att det inte skulle råda konkurrens på lika villkor. Tvärtom borde detta vara en garanti för upprätthållandet av konkurrens, som ytterst har till syfte att få bostäder till lägsta möjliga kostnader.

Låt mig sedan, herr talman, säga några ord med anledning av vad som tidigare yttrats här i kammaren. Herr Gustafsson och herr Kaijser berörde frågan om dubbelbelåningen, och där noterade man att utskottet inte hade velat följa departementschefen på denna punkt. Jag vill framhålla att vad man från utskottets sida uttalat är att man här närmast önskar en jämkning. Vidare vill jag erinra om att det ju praktiskt taget här gäller en tidigare produktion, och de kostnader det då gällde är inte aktuella i dag. Det bör väl också uppmärksammas att lösningen av dessa problem beror på de beslut som länsbostadsnämnderna i varje enskilt fall fattar. Någon favorisering tycker jag inte sker i det avseendet.

Herr Jacobsson tog upp frågan om bostadsbyggandets omfattning. Detta är en gammal fråga, i vilken det — såsom fallet var också i fjol — råder delade meningar mellan oss å ena sidan och folkpartiet och kanske även de andra borgerliga partierna å andra sidan. Det skiljer i fråga om 2 000 å 3 000 lägenheter per år, men när den verkliga produktionen för varje år redovisas visar det sig att produktionen i regel har överträffat målsättningarna.

Herr Kaijser säger att s-motioner behandlas välvilligt av utskottet, medan motioner från oppositionen alltid avslås. Det är nu inte en alldeles korrekt beskrivning. När herr Kaijser åberopar att SABO-direktören har fått gehör för sina synpunkter i utskottet beror det inte på det förhållandet att han är SABO-direktör, utan utskottets värderingar och ställningstaganden bygger uteslutande på utskottets erfarenheter i fråga om bostadsproduktionen.

En fråga som självfallet kommer att tilldra sig stor uppmärksamhet en tid

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

framöver är det utspel, om man så vill kalla det, som SABO-chefen Aronson gjorde i måndags i samband med kongressen och som innebär att en ny hyressättning skall prövas som bygger på betalningsförmågan. Detta är — såsom också har sagts i den debatt som hittills förts i den frågan — i och för sig inte någon ny frågeställning. Om jag har fattat herr Aronson rätt, vill han att man skall gå vidare på den väg som har valts när det gäller det bostadssociala stödet. Barnfamiljer och pensionärer får i dag ett betydande stöd både från stat och kommun. Det kan också visa sig erforderligt — därom är jag helt övertygad — att detta stöd utvidgas även till andra grupper med låga inkomster. Detta är liksom när det gäller alla former av omfördelning en fråga om omfördelning mellan olika grupper i förhållande till deras bärkraft. Jag skulle vilja hoppas på att vi kan motse en debatt även i denna fråga som kan leda till att vi kanske även på skattesidan får pröva om våra ställningstaganden när det gäller bostäderna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högström tyckte sig märka en skillnad i debattstilen i år jämfört med tidigare år. Han sade att vi nu hade en nyanserad och lidelsefri debatt. Jag skulle nog vilja säga att vi väl har försökt att hålla debatten på den nivån också tidigare. Jag tror inte att det föreligger någon markant skillnad i år i förhållande till tidigare år.

Herr Högström ville se det som en splittring inom oppositionen när den inte kunnat skriva ihop sig på alla punkter. Jag tror inte att herr Högström behöver vara oroad för den saken. För min del skulle jag tycka att det vore bäst om vi så småningom kunde få fram ett bostadsutlåtande i vilket alla partier

var eniga. Jag tror inte heller att skillnaderna är av den storleken att det skulle vara alldeles omöjligt. Men då får nog herr Högström göra som herr Holmberg brukar säga: Man får ge och ta — också ge litet grand, och det har han inte varit villig till i år.

Vidare uppehöll sig herr Högström ganska länge vid frågan om den geografiska fördelningen. Han talade om bristorterna och återgick till den målsättning som riksdagen har fastställt för bostadspolitiken. Men vi kommer väl ändå inte ifrån att samhället styr människornas behov av bostäder på ett alldeles speciellt sätt, och här vill jag påminna om den bristande planering inom hela samhällsverksamheten som vi känner till sedan många år. Jag sade i mitt anförande att det naturligtvis inte är fråga om att köra ut folk från Stockholm genom att vägra dem att få en bostad. Men jag tror att herr Högström och jag är ganska eniga om att om vi hade genomfört lokaliseringpolitiken tidigare så hade vi haft en annan utveckling, inte minst på bostadsområdet, och det tycker jag är värt att understryka.

Därjämte talade herr Högström om fördelningen på hustyperna. Jag kommer ihåg debatten här i kammaren för flera år sedan, när herr Bergman var »tillförordnad bostadsminister». Han talade ofta om »den röda stugan». Det gör inte herr Högström, men han kan väl ändå inte bestrida att det saknats en konkurrens på lika villkor mellan de allmännyttiga företagen, som herr Högström företräder i sin civila gärning, och småhusbyggandet. Det har inte varit en konkurrens på lika villkor, och det måste vara en av orsakerna till att vi inte har kunnat komma upp till de siffror som det här stora landet med dess oerhörda geografiska omfång egentligen skulle motivera. Det är något underligt i detta att man i länder med bra mycket snävare areal ändå har klarat det här mycket bättre. Det måste alltså finnas några orsaker.

Jag tror att om vi aktivt hade genomfört lokaliseringpolitiken och näringspolitiken på ett tidigare stadium, så hade vi nu haft en annan situation på bostadsområdet.

Herr Högström berörde inte detta med småhusen och byggandet — om han inte gjorde det när jag ett ögonblick var ute — alltså förslaget att lägga dem utanför ramen. Jag tycker uppriktigt sagt inte att det skulle vara så märkvärdigt, och jag vidhåller min uppfattning att det inte skulle spela så värst stor roll när det gäller kapital och arbetskraft.

Beträffande miljön kom herr Högström med statistik. Jag vill gärna åberopa något som herr Mossberger sade häromdagen i en annan debatt: »Med statistik kan man ju bevisa nästan vad som helst.» Det försökte verkligen herr Högström. Kontentan var väl ändå att herr Högström tyckte att insatserna på miljöområdet när det gäller bostäderna var bra. Jag konstaterar det. Jag tycker inte att det har gjorts tillräckligt, och det får väl herr Högström antingen ta med ro eller också bli upprörd över.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högström började sitt anförande med att påpeka att det i år finns ett större antal reservationer än tidigare, exempelvis i fjol. Han säger att detta i huvudsak beror på att oppositionspartiernas ledamöter inom utskottet inte kunnat skriva sig samman i den utsträckning som borde varit möjlig och önskvärd. Jag kan gärna gå med på att vi borde kunnat komma något längre i det avseendet. Men om vi verkligen skall hoppas på att till ett kommande år få ett färre antal reservationer — vilket jag för all del också tycker är eftersträvänsvärt — finns en annan metod som måhända är ännu mer verkningsfull och beaktansvärd. Majoriteten skulle ju i litet större utsträckning än hittills kunna försöka

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. anstränga sig att tillgodose de övriga partiernas önskemål i olika avseenden.

Vad sedan beträffar den geografiska fördelningen vill herr Högström hävda att de regler som för närvarande gäller lämnar tillräckligt utrymme och ger tillräckliga möjligheter att tillgodose olika regionala önskemål. Jag vill gärna vitsorda att ordalydelsen i dessa bestämmelser i och för sig inte lägger några direkta hinder i vägen när det gäller att mer allmänt kunna tillgodose de önskemål som kan finnas på olika håll, men i praktiken är det inte så lätt att tillämpa dessa bestämmelser på ett riktigt sätt. Jag skulle — om det vore av speciellt intresse — kunna ge exempel på att kommuner haft och har svårigheter att få sina behov tillgodosedda, i synnerhet vid förändringar i samband med lokaliseringar eller nyetableringar av olika slag.

Herr Högström sade att antalet småhus sjunker i andra länder. Det är kanske riktigt — jag har ingen statistik som visar utvecklingen i det avseendet. Vi kan dock konstatera att det i vårt land tycks vara alldeles omöjligt att få den låga procentuella andelen av nyproduktionen att stiga. Omkring 28—29 procent av den totala produktionen ligger på småhus. Det är kanske i det sammanhanget av mindre intresse om man i länder där 60—70—80 procent av bostadsproduktionen ligger på småhus går ned något i den procentuella fördelningen. Detta har föga intresse när det gäller förhållandena i vårt land.

Jag har mycket svårt att förstå att markkostnaderna och andra markfrågor för oss skulle vara något större problem än det är i andra länder, även om man givetvis i vissa fall måste konstatera att just dessa kostnader ställer sig högre för småhus än för lägenheter i stora flerfamiljshus. Jag vet inte om herr Högström syftade till att ytterligare försöka påverka nedgången i småhusbyggandet när han pekade på småhusägarnas gynnade ställning rent skattemässigt. Jag skall inte närmare gå in

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

på den frågan. Jag vill bara erinra om de bevingade orden av Gunnar Sträng för några år sedan: »Egnahemsägarna är vårt folk, de kan sova gott om nätterna.» Det kan ha sina risker att störa den sömnen.

I fråga om byggnadsmaterialutredningen tycker herr Högström att de krav som vi ställde i vår motion och i reservationen är för begränsade. Jag tycker att det inte är ett tillräckligt skäl för att gå emot motionen. Den sammanfaller i varje fall, såvitt jag förstår, inte i alla delar med den motion som herr Högström åberopat.

Beträffande andra punkter får jag kanske tillfälle att återkomma.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in närmare på småhusfrågan, som mina kolleger inom oppositionen har berört. Jag vill bara konstatera att herr Högström, om jag inte hörde fel, sade att det i själva verket synbarligen finns ett ökat behov av småhus här i landet. Det tycker jag att man kan ta fasta på. Det vore roligt om man också kunde åstadkomma en ökad produktion av småhus.

Det sades att de enskilda fastighetsägarna inte var diskriminerade, trots att lånetaket är lägre för dem än för andra. Herr Högström sade bl. a. att den omständigheten att andelen av fastigheter som ägs av allmännyttiga företag blivit så mycket större under senare år är ett bevis för att ägandet genom sådana företag som samhället har ett direkt inflytande på är nödvändigt. Jag tycker att det är ett cirkelbevis. Om man ordnar det så att de enskilda företagen inte kan driva verksamheten, kommer naturligtvis utvecklingen att bli sådan att den andra typen av företag övertar större delen av fastighetsägandet.

När herr Högström säger att det inte är någon diskriminering såsom lånevillkoren är utformade nu för tiden, vill jag erinra om att lånetaket för de allmännyttiga företagen är 100 procent.

För den enskilde gäller det att förränta ett på privat väg upptaget lån på den del av kostnaderna som faller mellan 85 och 100 procent. Med den utformning lånebestämmelserna nu fått kan den enskilde som regel inte förränta efter ett tiotal år räkna med att få avkastning på kapitalet.

Hur hyrorna bestäms är en annan fråga av betydelse i detta avseende som blivit aktuell på den senaste tiden. Utgångspunkten för hyressättningen är självkostnadspriset inom de allmännyttiga företagen. Enligt bestämmelserna kan inom de allmännyttiga företagen självkostnaden räknas på den stora mängden av fastigheter. Det finns därför möjlighet att ta ut litet högre hyra i äldre fastigheter och minska hyrorna i de nya, en möjlighet som den enskilde fastighetsägaren som regel inte har. Den hyra som, byggande på jämförelse med hyrorna inom de allmännyttiga företagen, kan komma att fastställas för hans lägenheter kommer inte att motsvara produktions- och driftkostnaderna för dem.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson menade att jag inte skulle hysa oro för en splittring på den borgerliga sidan. Jag är inte orolig för det, men man kan ju dra vissa slutsatser när man ser hur denna fråga behandlats genom åren. Jag har inte haft nöjet att följa debatten här i kammaren så många år, men jag kan konstatera att vi ändå har en diskussion i detaljer som är praktiskt taget densamma år efter år.

Jag tror det finns gott utrymme för att ge och ta ifrån majoritetens sida. Under den tid jag har tillhört denna avdelning har jag haft ett bestämt intryck av att ordföranden leder utskottet på ett sådant sätt att det finns goda möjligheter att ventilera olika synpunkter. Att vi ändå inte kan komma överens i en del av dessa principiella frågor tror jag man får lov att acceptera. Men kan vi nästa år få ett utskottsutlåtande med

bara hälften så många reservationer, bör både herr Gustafsson och jag kunna vara belåtna.

Jag vill dela herr Gustafssons mening när han säger att det är den bristande planeringen i stort i vårt samhälle som leder till en del av de svårigheter vi har på bostadsmarknaden. Det är riktigt, det behöver vi inte ha någon politisk strid om. Inom kort kommer det att visa sig erforderligt att alla krafter samlas för att förändra denna obalans i samhället. Jag vill för min del säga att jag är beredd vara med att ge och ta på den punkten så långt det är möjligt.

Herr Kaijser var inne på ägandet och småhusandelen. Målsättningen för vår bostadspolitik är att bostäderna skall vara en samhällets angelägenhet i samma grad som andra sociala funktioner i vårt samhälle. Ägandet bör följaktligen ligga i samhällets hand, och då är det rimligt att man har den här fördelningen. Den skillnad i länegränser som faktiskt finns är, vågar jag påstå, så pass liten att den enskilde ägaren bör ha detta egna kapital. Här är det en fråga om ägandet och förvaltningen av husen, och herr Kaijser och jag kan nog inte komma överens om att detta skulle vara en angelägenhet för samhället. Där har vi skilda meningar.

Herr Jacobsson säger att jag hade redovisat behovet av ett ökat småhusbyggande, vilket även herr Kaijser åberopar. Det är riktigt att det föreligger ett behov av ökat småhusbyggande. Det finns statistiskt material som visar den saken. Jag tror dock att vi måste på ett annat sätt skapa ekonomiska förutsättningar för detta. Om man skall öka småhusbyggandet får man vidta sådana skattepolitiska åtgärder att också de lägre inkomsttagarna kan få tillgång till denna bostadsform.

Herr Jacobsson påminde om att statsrådet Sträng vid något tillfälle sagt att egnahemsägarna kan sova lugnt. Jag tror de kan sova lugnt också med hänsyn till de synpunkter vi anfört.

Jag skall be att få återkomma.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det anförande herr Högström senast höll tycker jag ger en god grund för ett framtida samarbete. Jag tar honom på orden när han säger att en så här stor och viktig fråga för hela samhället som bostadspolitiken utgör helst borde lösas utan att man lägger alltför mycket partipolitiska synpunkter på den. Detta är också min personliga uppfattning.

Sedan vill jag bara helt kort säga till herr Högström att i reservationen om dubbelbelåningen har jag påpekat att utskottets majoritet har hackat Kungl. Maj:ts förslag i kanten. Jag uttryckte inte någon sorg över detta, men jag tycker att Kungl. Maj:ts förslag var riktigare. Om det förhållandet att socialdemokrater i utskott kan försöka ändra Kungl. Maj:ts propositioner är en svala som möjligen kan förebåda ett slags sommar vill jag uttala att herr Högström åtminstone har min fullständiga välsignelse.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill på ett par punkter komplettera mitt tidigare anförande.

Beträffande länetaket gjorde herr Högström en del invändningar mot vårt resonemang, men jag kunde egentligen inte uppfatta hans yttrande så, att han hade så särskilt mycket sakliga invändningar mot vårt resonemang. Hans invändningar föreföll mig mera ligga i att han ansåg att ett tillgodoseende av våra förslag och önskemål skulle medföra ett besvärligt administrativt förfarande. Jag tror inte dessa svårigheter skall överdrivas, jag anser inte alls att de i någon högre grad skulle försvåra tillämpningen av de bestämmelser man kan komma fram till.

Beträffande omfattningen av bostadsbyggandet tycks vi i dag varken ha möjlighet eller anledning att gräla. Herr

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Högström konstaterade ju också att vi i detta avseende är på samma linje som regeringen för det närmaste året. Men jag tycker det är anmärkningsvärt att man samtidigt vill föra ett slags process mot oss, eftersom bostadsbyggnadet har visat sig ligga över vad vi föreslagit i våra motioner som i sin tur innebar högre produktion än regeringens förslag. Det är egendomligt att vi kritiseras för den inställningen. Vi har ju alltid kritiserats för att ligga för högt med våra förslag och för att dessa inte skulle vara realistiska. Enligt min bedömning måste regeringens och regeringspartiets förslag ha varit ännu mera oralistiska, eftersom utvecklingen helt har gått i linje med vad vi förordat.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill komplettera mitt tidigare yttrande beträffande vad herr Jacobsson åberopade om finansministerns synpunkter. Vad jag uttalat i fråga om skatteproblematiken i detta avseende skiljer sig inte från de åsikter finansminister Sträng framfört. Jag vill till kammarens protokoll läsa in några rader av det yttrande som dåvarande och nuvarande departementschefen Gunnar Sträng anförde när denna fråga var uppe till debatt:

»Förutom de skattemässiga synpunkter som således enligt min mening kan åberopas för en reform av villabeskattningen talar mycket starka bostadssociala skäl härför. Det har länge varit känt att de nuvarande reglerna för denna beskattning verkat starkt stimulerande på byggen av onödigt kostnadskrävande villor.» Att finansministern vid detta tillfälle inte kunde avge ett förslag till ändrad beskattning är en annan sak.

Beträffande frågan om småhusen utanför låneramarna vilken inte skulle ha någon betydelse ur kapital- och arbetskraftssynpunkt — jag tror det var herr Jacobsson som berörde detta — så vet vi att i en överhettad konjunktur

kan det omvända förhållandet ändå förekomma. Det har t. o. m. vid vissa tillfällen sagts att fritidshusbyggandet — där man tar arbetskraft och kapital i anspråk — kan påverka de totala resurserna.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Som motionär har jag anledning att vara nöjd med den behandling som statsutskottet och dess tredje avdelning har gett min och min medmotionärs motion, I: 547 och II: 642. Utskottet framhåller att det i motionen framförda förslaget bör prövas ytterligare och vill därför att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.

Även om jag för dagen kan känna mig nöjd med utskottets skrivning vill jag ändå ge några motiv för motionens tillkomst. Inledningsvis kan jag framhålla att de många formerna för lån och skilda normer för ränteeftergifter ofta är svåra att fånga in. Dessutom tillkommer tillämpningsföreskrifterna som utformas av departement och bostadsstyrelse efter det att riksdagen fattat beslut om och dragit upp de stora riktlinjerna för bostadspolitiken.

De åtgärder som föreslås i motionen avser att komma till rätta med ett av de gränsfall som uppstod genom 1962 års riksdagsbeslut. När riksdagen beslöt att sammanföra rad- och kedjehus med småhus — egnahem — var det ingen eller få som förstod innebörden av att ränteeftergifterna för rad- och kedjehusen förändrades. Då man tidigare där haft samma normer som gällt för flerfamiljshusen kom rad- och kedjehusen plötsligt i ränthänseende att bli jämförbara med egnahem, trots att de alltså betraktades som flerfamiljshus. Även centralt vållade förändringen en viss osäkerhet, och de som sysslar med bostadsbyggelse kunde också finna att en del radhusprojekt alltjämt betecknades som flerfamiljshus, medan andra åter erhöll beteckningen småhus.

Småhus med bostads- och hyresrätt har i sina ekonomiska funktioner samma uppbyggnad som flerfamiljshusen. De extraordinära räntekostnaderna under det inledande skedet av förvaltningen utgör för denna kategori av hus samma belastning som för flerfamiljshusen. Småhusens möjligheter att täcka dessa kostnader genom höjda hyror är lika begränsade som flerfamiljshusens. Detta har även uppmärksammats i nu gällande bostadslånekungörelse, där villkoren i aktuellt avseende är likartade. Problemet har här lösts genom en extra långivning för räntemerkostnaderna under tiden närmast efter inflyttningen.

Ett betydande antal av de bostadsrättsföreningar som erhållit belåning enligt räntebidragkungörelsen av år 1962 belastas ännu med balanserade underskott på grund av bortfallet av det retroaktiva räntebidraget. Avgiftshöjning för att snabbt täcka dessa balanserade underskott är i många fall inte möjliga. Även likviditetsmässiga problem föreligger och har till stor del kunnat lösas endast genom temporärt upplånade medel.

Bostadsstyrelsens tillämpningsföreskrifter i fråga om retroaktivt räntebidrag har missgynnats i kategori av bostadsrätts- och hyreshus på ett sådant sätt att en retroaktiv ändring synes erfordrerlig.

Ränteförlusterna uppgår i flera fall till mer än 2 000 kronor per lägenhet. Självfallet varierar beloppen beroende på tidpunkten för slutbelåningen. Det är att märka att det var oerhört svårt att få fastigheterna slutbelånade under mitten av 1960-talet, och därför har ränteskulden blivit olika betungande för det åsyftade fastighetsbeståndet. Någon gör kanske den reflexionen att motionen ej går så långt som till kravet på en återbetalning av de uteblivna räntavgifterna. Jag är fullt medveten om att staten har en ren skuld till omnämnda bostadsrättsinnehavare och hyresgäster, som bebor berörda lägenheter.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Att jag i motionen ändå knyter an till att man bör nå fram till en lösning efter 1967 års räntekungörelse sammanhänger med att centrala överläggningar tidigare har ägt rum mellan bl. a. HSB samt departementet och kungl. bostadsstyrelsen. Den skriftväxlingen har dock lett till det tillrättaliggandet att den berörda typen av lägenheter åter behandlas som bostad i flerfamiljshus; i övrigt erhöles ingen rättelse. För att nå fram till ett resultat som ger dessa bostadsrättsföreningar och hyresgäster i övrigt ett mer gynnat läge än de har för närvarande har jag alltså, herr talman, knutit an min framställning till att gälla bostadslånekungörelsen av 1967, som innebär att den nu befintliga skulden förvandlas till ett lån, vilket därmed också måste återbetalas men kommer in i lånebestämmelserna enligt de nya riktlinjerna. Detta är alltså motivet till att jag gått in på 1967 års bostadslånekungörelse.

Då utskottet välvilligt ställt sig bakom motionens syften, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Förbättringslån för upprustning av åldringsbostäder är utomordentligt förmånliga, och de har stor betydelse för att höja de äldres bostadsstandard. Sedan den stora inventeringen av de äldres bostadsförhållanden gjordes 1964—1965 har inte mindre än 67 300 dåliga bostäder för äldre blivit upprustade med hjälp av förbättringslån.

I motionerna I: 545 och II: 629 har vi motionärer hemställt att Kungl. Maj:t »i tillämpningsföreskrifterna till kungl. kungörelsen 1962: 538 utfärdar bestämmelse att länsbostadsnämnd må ompröva förbättringslåns uppdelning i amorteringsdel och räntefri stående del i de fall, där låntagarens ekonomiska förhållande sedan lånet beviljades har undergått avsevärd och varaktigt försäm-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

ring». Förbättringslånen har en sådan konstruktion, att man tar hänsyn till låntagarens betalningsförmåga. Är låntagarens inkomst ringa eller ingen alls kan vederbörande få hela lånet ränte- och amorteringsfritt, och efter tio år blir hela beloppet som regel avskrivet. Boendekostnaden har alltså inte påverkats med ett enda öre under lånetiden. Om låntagaren däremot har inkomster att räkna med, delas lånet upp i en räntefri stående del och en del som blir ränte- och amorteringsbärande. Vid fastställandet av amorteringsdelen tas då hänsyn till hur stora utgifter låntagaren kan tänkas orka med. Man försöker alltså anpassa lånekostnaden till betalningsförmågan, och det tycker jag är en riktig princip. Men betalningsförmågan kan ju av oförutsedda skäl plötsligt försvinna: sjukdom eller något annat kan inträffa som gör att inkomsterna faller bort och den förut rimliga boendekostnaden blir orimligt hög. I ett sådant läge menar vi motionärer att länsbostadsnämnden, som är det lånebeviljande organet, skall ha möjlighet att omfördela lånet så att en större del blir räntefri, stående. Förbättringslånet är ju från början ett socialt motiverat bostadsstöd åt de äldre och borde få behålla den karaktären även då låntagarens läge blir försämrat.

Nu säger utskottet att lånens räntebärande avskrivningsdel under förra året uppgick till i genomsnitt 3 465 kronor. Men det är inte statistikens genomsnittsfall vi har tänkt på. Det går helt enkelt inte, eftersom amorteringslånens totalsumma har slagits ut även på dem som fått hela lånen amorteringsfria. Vad vi talar om är de enskilda människorna, som helt oförutsett och varaktigt har fått sin ekonomi avsevärt försämrad och därigenom råkat i en situation som strider mot tanken bakom förbättringslånets konstruktion. Låt mig ta ett exempel. En person fick för några år sedan ett förbättringslån, som till 10 000 kronor var amorteringslån. Detta lån höjde hans bostadskost-

nad med 893 kronor i årlig låneutgift. Och det gick bra, ty det stämde hyggligt med hans betalningsförmåga. Men i dag har vederbörande ingen inkomst längre utom folkpensionen. I dag stämmer inte lånekostnaden med hans betalningsförmåga. Om han hade sökt lån i dag, skulle han sannolikt ha fått alla de 10 000 kronorna räntefritt stående med full avskrivning av hela beloppet efter tio år. Men han sökte sitt lån för tre år sedan. Då kunde man inte förutse att hans inkomst skulle försvinna. Därför får han under ytterligare tolv—tretton år fortsätta med att betala 893 kronor om året i lånekostnader och amortering. Länsbostadsnämnden har inte möjlighet att ompröva hans ärende, hur gärna nämnden än skulle vilja göra det. Det är i sådana fall vi menar att länsbostadsnämnden borde få rätt att göra omprövningar av låneärenden, inte när det gäller statistikgenomsnittet.

Jag beklagar att utskottet inte har velat bifalla vår hemställan, som ytterligare skulle ha förbättrat en förnämlig bostadssocial verksamhet. Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 545 och II: 629.

Häri instämde herr *Augustsson* (s).

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Tillgång till god fungerande service på olika områden är en jämlikhetsfråga. Men det är en fråga som samhället har visat mycket litet intresse för. Man har låtit bostadsområden växa upp med mycket ringa planering för den allmänna servicen. I redan befintliga områden tas mycket få initiativ till att ordna sådan service. Vad är det då för service som behövs och som krävs för att människorna skall kunna fullgöra sina arbetsinsatser och dessutom fungera som människor? Det är — som jag har talat om i många andra sammanhang — service för barnfamiljerna med t. ex. barntillsyn. Det är

service åt familjer, där båda makarna förvärvsarbetar, i form av t. ex. tvätt-service, matservice och städservice. En annan mycket angelägen service är hjälp till äldre och handikappade liksom också lokaler för fritidsändamål för dessa grupper. Men service är inte bara en fråga för storstaden. Det är också en fråga för mindre tätorter, och det är en fråga för landsbygden. Jag sade förut att servicefrågorna är jämlikhetsfrågor. Jag vill upprepa detta.

Det är en jämlikhetsfråga för barnfamiljer. Det är en jämlikhetsfråga för kvinnor, och det är en jämlikhetsfråga för de äldre. Men det är också en jämlikhetsfråga för landsbygden. Den service som funnits har blivit försämrad när det gäller rena landsbygden. Men det är också en jämlikhetsfråga för den lilla tätorten.

För två år sedan tillsattes den s. k. servicekommittén. Det var en mycket välkommen åtgärd, även om den var litet senkommen. Vi finner dock att sammansättningen i denna kommitté är litet förvånande med tanke på dessa frågors stora betydelse. Vi anser nämligen att den parlamentariska förankringen borde ha varit bredare och att det borde ha funnits representanter för alla de stora partierna i kommittén. Eftersom servicefrågorna även är ett stort kommunalt problem, inte minst av ekonomisk natur, borde det också enligt vår mening ha varit en bredare kommunal förankring i utredningen än som i dag är fallet. Direktiven för denna servicekommitté är mycket allmänt hållna, vilket naturligtvis innebär att kommittén har möjlighet att ta upp många frågor och många problemställningar. Vi vet ju i dag naturligtvis mycket litet om vad kommittén kommer att ta upp. Resultatet av denna kommittés arbete har hittills blivit en kartläggning av det som i dag finns på detta område. Även om en sådan kartläggning är av värde, tycker jag inte att det finns så stor anledning att redovisa den i ett delbetänkande, men vad jag här anfört är

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. naturligtvis i och för sig ingen anmärkning.

Vi anser emellertid att det är otillfredsställande att inte alla partier har representation i kommittén. Det inger också en viss osäkerhetskänsla att vi inte i själva utredningsskedet får vara med och anföra synpunkter på dessa frågor.

Vad gäller service utanför städer och tätorter anför utskottet att denna fråga bör behandlas genom arbetsgruppen för glesbygdfrågor. Jag finner detta uttalande mycket egendomligt. Jag trodde att glesbygdgruppen hade andra i och för sig mycket viktiga uppgifter, men såvitt jag kan se ingår det inte i denna gruppens arbete att förbättra boendeservicen. Vi anser alltså att servicekommitténs direktiv bör vidgas till att omfatta även landsbygdens servicebehov.

Med förhoppning om att beslut fattas om fler representanter för partierna och för kommunerna i servicekommittén, med förhoppning om vidgade direktiv för denna kommitté och med förhoppning om att denna kommitté skall arbeta snabbt men ändå framlägga väl genomtänkta förslag yrkar jag, herr talman, bifall till reservation nr 4.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! I debatten denna gång liksom under tidigare bostadsdebatter och kanske också vid andra tillfällen här i kammaren har konkurrensfrågan framförts såsom rätt väsentlig. Det gäller här konkurrensen mellan å ena sidan de privata företagen och å andra sidan de kommunala och kooperativa företagen. Det är klart att det kan, som herr Kaijser och andra här gjort gällande, verka bestickande att påpeka att det är en gradering när det gäller de statliga länen, från 100 procent till de kommunala företagen och 95 procent till de kooperativa företagen ned till 85 procent till de privata företagen. Men det bör väl i detta sammanhang först och främst erinras om den skill-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

nad som råder mellan dessa två kategorier av företag som producerar bostäder. De allmännyttiga och de kooperativa företagen har som målsättning att i enlighet med samhällets riktlinjer, dvs. den av regering och riksdag fastställda politiken, producera bostäder utan eget vinstintresse. Privatintressena ser ju i bostadsbyggandet, liksom i all annan verksamhet, en källa till inkomst och spekulation, och jag tycker att bara detta — det finns flera skäl — borde vara tillräckligt för att starkt motivera skillnaden.

Det har tryckts hårt på nödvändigheten av konkurrens på lika villkor, men då måste man väl ställa sig litet undrande till den brist på logik som de moderata har visat i den här debatten. Jag tänker på reservation 25, där de går emot förslaget om ökat anslag till lånefonden för kommunala markförvärv. Vad som kan sägas på den punkten är ju att beloppet är för lågt för att ge kommunerna den möjlighet till konkurrens i fråga om markköp som är nödvändig. Det är på det området, herr Kaijser, som det verkligen finns anledning att tala om bristande konkurrens.

Hur är läget i dag? Kommuner som har varit förutseende och köpt in mark för framtida byggnadsbehov har av olika skäl tvingats sälja till privatföretagare, som alltid — med bankernas stöd — har gott om pengar. När det passar privatföretagaren kommer han till kommunen eller till ett kooperativt eller kommunalt företag och erbjuder sig att sälja mark till det eller det priset och under förutsättning att han själv får bygga — på löpande räkning. Han pressar alltså fram åtgärder i ett trängt läge på ett sätt som gör att man långt ifrån kan tala om en sund konkurrens.

När vi nu har försökt att bygga upp en lånefond för att kommunerna skall få en chans att skaffa mark där de kan bygga utan eget vinstintresse, vänder sig de moderata kategoriskt mot detta. I det särskilda yttrandet ges en när-

mare förklaring; vad de eftersträvar är att hela mark- och bostadspolitiken — liksom på 1930-talet och tidigare — skall bli ett område för privat spekulation.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Denna fond var från början avsedd att ge kommunerna möjlighet att inköpa mark, för att sedan upplåta den mot tomträtt till dem som skulle bygga. Tomträten kan ha sin stora betydelse för vissa av kommunernas områden, framför allt där man vill ha möjlighet att ändra, modifiera och göra om stadsplaner. Vi anser det dock inte i princip riktigt att all mark för byggande hädanefter skall upplåtas av kommunerna mot tomträtt. Vi, herr Johansson och jag, har helt skilda uppfattningar i denna fråga, och vi har i flera år framhållit vår synpunkt på densamma.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Om marken behålles i kommunal ägo eller upplåtes med tomträtt är av sekundär betydelse. Det väsentliga är att kommunerna ges de ekonomiska möjligheter som i dag saknas att erhålla mark inte bara för bostadsbyggande utan även för andra kommunala behov. Om det gäller ett inköp på sammanlagt 250—300 miljoner kronor per år för kommunerna — och det är en siffra som är tagen i underkant — så kan väl inte, som det sagts i reservationen, ett bifall till föreliggande förslag innebära att det uppstår ett kommunalt markmonopol. Det förhåller sig tvärtom, herr Kaijser, man vill på detta sätt bryta det nuvarande privata markmonopolet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats pro-

positioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 63.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i *punkterna 2 och 3* hemställt.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten 4* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 5*.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten 6* framkomna yrkandena propositioner, först på

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 62.

I vad gällde *punkten 7*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen

på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 63.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 8*.

Vidkommande *punkten 9* gjorde herr talmannen därefter propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

kändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härpå utskottets hemställan i *punkten 10*.

Med avseende å *punkten 11*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 22.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande *punkten 12* gjorde herr talmannen härefter propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 117;
Nej — 16.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten 13* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 a betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 13, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 40.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad rörde *punkten 14*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 14 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 63.

Beträffande *punkten 15* gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;
Nej — 40.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därpå gjordes enligt de angående *punkten 16* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å *punkten 17*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 13 b.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 50 punkten 17 antager det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 26.

Därjämte hade 71 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Anders-

son m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 40.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Såvitt gällde *punkten 18* gjorde herr talmannen därpå propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 63.

Ytterligare gjordes i enlighet med de avseende *punkten 19* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet hemställt i *punkterna 20—23*.

I vad gällde *punkten 24*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 24, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Anders-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
son m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;
Nej — 47.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten 25* gjordes härefter propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare därpå att kam-maren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 17 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om *punkten 26* gjorde herr talmannen därpå propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 26, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;
Nej — 40.

Vidare gjordes enligt de rörande *punkten 27* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 545 och II: 629; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende å *punkten 28*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 28, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;
Nej — 41.

I vad anginge *punkten 29* gjorde herr talmannen härfpå propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 21 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 29, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson

m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 21 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 117;
Nej — 18.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord propositionen bifölls här- efter vad utskottet i *punkterna 30—33* hemställt.

Såvitt rörde *punkten 34*, anförde vidare herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående utskottets hemställan samt vidare särskilt beträffande utskottets motivering.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i denna punkt.

Vidkommande motiveringen gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på godkännande av utskottets motivering i denna punkt samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna motiveringen med det tillägg, som förordats i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 23 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Den, som godkänner statsutskottets motivering i utlåtande nr 50 punkten 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motiveringen med det tillägg, som förordats i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 23 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;
Nej — 39.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 35 och 36*.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten 37* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 25 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 37, röstar

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåandet avgivna, med 25 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 23.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 38 och 39*.

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, med anledning av motioner om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 128, av herr *Persson, Yngve*, och herr *Johansson, Tage*, samt II: 152, av herr *Lindkvist m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag som syftade till att begränsa de möjligheter

som skattelagstiftningen nu medgäve till avdrag för gäldränta vid taxering;

2) de likalydande motionerna I: 327, av herr *Larsson, Herbert m. fl.*, och II: 373, av herr *Lindkvist m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring av beskattningsreglerna, att innehav av bostadsrätt jämställdes med innehav av småhus.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 128 och II: 152; samt

2) motionerna I: 327 och II: 373.

Reservation hade anförts av herr *Johansson, Tage*, (s), som ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa,

1) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 128 och II: 152 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av frågan om en begränsning av de möjligheter till avdrag för skuldränta som skattelagstiftningen nu erbjöde; samt

2) att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 327 och II: 373 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i syfte att åstadkomma sådan ändring av beskattningsreglerna, att innehav av bostadsrätt jämställdes med innehav av småhus.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag har, mot min vana, reserverat mig beträffande utskottets skrivning, trots att det av någon anledning är en ganska stor majoritet för den. Jag har följaktligen inga överdrivna förhoppningar om att få kammaren att bifalla min reservation. Däremot är jag ganska säker på att vi inom en inte alltför avlägsen framtid får en översyn av de bestämmelser som berörs i motionerna och i min reservation.

Det ena motionsparet, som motsvarar första punkten i min reservation, avser en översyn och utredning av frågan om

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

att begränsa de möjligheter som skattelagstiftningen nu medger till avdrag för gäldränta vid taxering. Det andra motionsparet, motsvarande punkt 2 i min reservation, syftar till en utredning för att åstadkomma sådan ändring av beskattningsreglerna att innehav av bostadsrätt jämställs med innehav av småhus.

Jag är medveten om att båda dessa frågor är ganska svårlösta och att i varje fall inte jag kan visa på någon eller några vägar som med bestämdhet leder fram till ett önskvärt resultat. Om jag hade kunnat göra det så hade jag inte yrkat på en utredning, utan givetvis föreslagit konkreta åtgärder till ändringar.

Beträffande förslaget om avdrag för gäldränta i allmänhet vill jag gärna ha sagt att man i de två motionerna och i reservationen inte föreslår att avdragsrätten för egnahemsägare skall slopas. I tidningspressen har man försökt göra gällande att så skulle vara fallet, vad det nu kan finnas för motiv bakom sådana påståenden. Vad som här har föreslagits är en utredning om och begränsning av avdragsrätten över huvud taget. I motionen talas om lyxvillor och lyxkryssare som exempel på låneobjekt där en begränsning kan tänkas. Något förslag som direkt går ut på att man skall ta bort avdragsrätten för egnahems- och småhusägare finns således inte vare sig i motionerna eller i reservationen. I den ena motionen står att en begränsning av vissa gäldränteavdrag kunde tänkas, men det står också att förslagen skulle medföra konsekvenser som för dagen inte kan överblickas. Av den anledningen vill man ha en förutsättningslös utredning.

Utskottsmajoriteten framhåller i sin skrivning bl. a.: »Av två skattskyldiga med lika stora inkomster har otvivelaktigt den med räntekostnader en lägre skattesats än den utan sådana kostnader.» Det är onekligen riktigt, men man kan å andra sidan också tänka sig två

personer med olika inkomster och se hur dessa avdragsmöjligheter då fungerar. Om två personer, varav den ene har exempelvis 15 000 och den andre 75 000 kronor i inkomst, lånar pengar till någonting för privat konsumtion — privat nöje, kanske en semesterresa — blir ju lånet mycket billigare för personen som har den stora inkomsten än för personen som har den mindre inkomsten. Om detta sägs — också med all rätt — att vi har en progressiv beskattning, som jämnar ut denna olikhet, och att de konsekvenser jag pekat på är en ofrånkomlig faktor och baksida av just progressionen. Jag anser att man borde titta på denna baksida och undersöka om man kunde göra den i varje fall litet snyggare än den är för närvarande. Jag tycker att den obegränsade avdragsrätt som nu finns för gäldränta ger effekter som från rättvisesynpunkt inte är acceptabla.

Förslaget om begränsning av ränteavdragen är inte något nytt påfund. Jag vill erinra om att den s. k. villabeskattningsutredningen berörde problemet — låt vara möjligen från andra utgångspunkter — men utredningen säger att frågan bör utredas i ett större och annat sammanhang. Det håller för övrigt på att växa fram en opinion i denna fråga, något som jag tycker är mycket positivt och som inte kan bero på tillfälligheter. Även om det kan sägas vara ovidkommande, vill jag i detta sammanhang parentetiskt erinra om att Stockholms arbetarekommun nyligen praktiskt taget enhälligt beslutat tillstyrka ett förslag i överensstämmelse med vad reservationen innehåller. Man har på flera andra håll uppmärksammat dessa problem och tagit ställning för en utredning. Jag har dessutom från vanligtvis mycket välunderrättat håll fått veta att regeringen i England i dagarna lagt fram ett förslag, som syftar till en viss begränsning av rätten till ränteavdrag. Jag är medveten om att dessa argument, där jag nämnt

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Stockholms arbetarekommun och regeringen i England, i varje fall av halva kammaren kan åberopas som ett skäl mot min reservation, men för mig är dessa reaktioner inte helt ointressanta.

Vad gäller det andra motionsparet, som rör beskattningsreglerna för innehav av bostadsrätt, är problemet något mindre och kanske något enklare att lösa än det förstnämnda. Syftet med dessa motioner och med andra punkten i min reservation är att få beskattningsregler som jämställer innehav av bostadsrätt med innehav av småhus. Det finns för närvarande — som alla känner till — ett visst köpmotstånd mot bostadsrättslägenheter speciellt när det gäller radhus och kedjehus, ett köpmotstånd som i första hand bottnar i just olikheterna i beskattningen, dvs. mindre fördelaktig beskattning för bostadsrätterna än för egnahemmen.

Personligen tycker jag att bostadsrätten som boendeform har så många och så stora fördelar från olika utgångspunkter, att det finns anledning att snarare främja än hindra dess utveckling. Redan schablonen för inkomstberäkningen är olika — 2 procent för villa och 3 procent för bostadsrätt.

Nu är jag helt medveten om att bostadsrättsorganisationen som sådan får göra avdrag för räntekostnader, men eftersom flertalet sådana organisationer inte har inkomster som överstiger räntekostnaderna blir resultatet att räntebelåningen inte kan utnyttjas, vare sig av organisationen eller av bostadsrättsinnehavaren. Den kostnaden får alltså läggas på hyran utan någon avdragsrätt.

Det finns en rad exempel på hur olika bostadsrättsinnehavare skulle få en minskad hyreskostnad om vederbörande själva finge göra avdraget eller om de i varje fall finge utnyttja den del av avdraget som organisationen inte kan utnyttja.

Det kan väl i sammanhanget också erinras om — vilket framgår av dagens

tidningar — att HSB har skrivit till finansministern och begärt en utredning för att pröva möjligheterna till lika beskattning för olika boendeformer. Jag menar alltså att det också på denna punkt ur rättviseskäl växer fram en opinion som gör att det skulle finnas all anledning att från riksdagens sida beställa en sådan utredning. Jag tror att man ganska lätt skulle finna olika möjligheter att lösa detta problem på ett ur rättvisesynpunkt riktigt sätt.

Utskottsmajoriteten säger i sin skrivning att om man skulle tillmötesgå motionärernas och reservanternas önskemål, skulle man slå sönder bostadsrättsfastigheten taxeringsmässigt och på annat sätt, så att det blev ett antal enheter motsvarande egnahem. Utskottsmajoriteten anser att det skulle innebära nackdelar eftersom just bostadsrättsformen innebär stora fördelar ur administrativ och annan synpunkt. På den punkten är jag överens med utskottsmajoriteten. Det borde gå att finna en rättvis beskattningsform utan att behöva slå sönder de föreningar som nu finns.

Herr talman! Med dessa kortfattade motiveringar ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Petersson, Bertil*, (s).

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Herr Tage Johansson har utförligt motiverat sin reservation i den del som gäller motionsparet om bostadsrätten, med krav om att beskattningsreglerna skall ändras så att bostadsrätten jämställs med innehav av småhus.

Det har ju under den senaste tiden förts en omfattande diskussion beträffande den skillnad i avdragsrätt som föreligger mellan bostadsrätten och småhuset. Vi har sett många exempel på redovisningar som klart och tydligt anger att det i varje fall vad gäller ny-

**Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen
m. m.**

produktionen skulle vara till fördel för den boende om han fick göra avdrag för räntan på samma sätt som i fråga om småhusen. Det har också visat sig vara lättare ur beskattningssynpunkt att omvandla en bostadsrätt till småhus för att därigenom vinna ekonomiska fördelar som uteslutande ligger på beskattningssidan, dvs. betingas av avdragsreglerna.

Av denna anledning har jag varit med om en motion i vilken begärs utredning för att närmare penetrera dessa frågor. Jag är medveten om att bestämmelserna i övrigt när det gäller bostadsrätt och när det gäller egnahem eller småhus skiljer sig i vissa avseenden. Men frågorna blir föremål för diskussion med intensifierad styrka varje år, och jag har därför ansett det rimligt och riktigt att man tillsätter en utredning som kartlägger hela detta skattepolitiska område. Vi är väl medvetna om att vårt skattesystem har många fördelar men också många brister, vilket gör att man inte kan så kategoriskt säga att varje bostadsrättsinnehavare skulle göra stora vinster genom införandet av en sådan beskattning som föreslås i motionen. Men en utredning skulle kunna skapa klarhet i om ändå inte avdragsreglerna kunde anpassas till att ge innehavare av bostadsrätt samma favörer som innehavare av småhus.

Herr Tage Johansson har i övrigt understrukit bostadsrättens fördelar och betydelse och erinrat om de insatser som enskilda medborgare gör för att bli delägare i denna boendeform, som enligt mitt förmenande har många fördelar. Däremot skulle jag vilja säga att jag ställer mig mera tveksam till yrkandet i herr Tage Johanssons reservation under punkten 1 som avser ett helt annat motionspar. Under punkten begärs utredning av frågan om en begränsning av de möjligheter till avdrag för skuldränta som skattelagstiftningen nu erbjuder. Jag kan inte hjälpa att jag finner att trenden i motionen är att möj-

ligheterna till sådana avdrag bör reduceras. För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag understryka, att motionärerna icke har sagt att det här är fråga om skuldränta när det gäller bostäder utan att det är fråga om en del andra områden. Men, herr talman, jag är litet tveksam, om man inte med ett sådant utredningskrav ändå gör en beställning som kommer att sträcka sig utöver vad motionärerna har tänkt sig.

Jag är därför inte beredd att i detta avsnitt yrka bifall till reservationen, utan jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationens punkt 2.

I detta anförande instämde herr *Hansson* (s).

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! De kammarledamöter som lyssnade till de båda föregående talarnas anföranden fick säkert en känsla av att talarna gav uttryck åt stor försiktighet. Detta är ju att vänta i varje fall när det gäller herr Tage Johansson — han har diskuterat dessa problem under många år och vet därför hur besvärliga de är.

När herr Herbert Larsson inte vill gå med på yrkandet i reservationens första punkt, är detta lättförståeligt. Jag uppskattar att både herr Tage Johansson och herr Herbert Larsson här betonade att motionärerna inte var ute efter att slopa de ränteavdrag som villaägare och småhusägare har rätt att göra vid beskattningen. Det är bra att man säger detta, ty jag tror att i den allmänna debatten har sagts att man är ute efter att försvåra för egnahemsägare och med dem jämställda.

Vad beträffar problemet med gäldräntorna förhåller det sig ju så att vi här i landet tillämpar nettointkomstbeskattning, vilket gör det svårt att utforma regler enligt vilka det ena slaget av gäldränta är avdragsgillt och det

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

andra inte. Problemet har uppmärksamats många gånger. Ibland kan det anses nästan upprörande att skuldräntor får dras av, t. ex. när det är fråga om, som det heter i motionen, lyxvaror som anskaffas på avbetalning. Köparen åsamkas en räntekostnad som han sedan får dra av vid beskattningen. Man kan naturligtvis säga att sådant bör stoppas. Men var skall man dra gränserna?

För några år sedan antog vi en lagstiftning beträffande schabloner för villabeskattningen, varigenom större och dyrbarare villor kom att beskattas hårdare. Syftet med lagstiftningen var att räntekostnaderna inte skulle kunna dras av och att inkomstberäkningen inte liksom förut skulle göras efter 2 procent. För de största villorna sattes inkomstprocenten i stället till 8, och därmed neutraliserades den som många tyckte oskäliga favör som vissa villaägare fick. På det sättet kan man gå till väga, men den som vill skapa regler i syfte att förhindra ränteavdragen kommer ut på mycket vida vatten.

Utskottet anser att om två människor har lika stora inkomster och den ene har lån som han får betala ränta på, så har denne mindre skatteförmåga än den som inte har några skulder. En annan svårighet är var gränsen skall dras. Vi kan tänka oss att en person startar en rörelse som är av allmänt intresse. Han lånar upp pengar, och ingen hävdar annat än att vederbörande skall ha rätt att dra av räntekostnaden.

För vissa inkomstkällor medges alltså avdrag men inte för andra. Det är rätt enkelt att räkna ut att man tar lånen i de förvärvskällor där man har avdragsrätt, medan man betalar kontant på andra ställen.

Jag har naturligtvis i och för sig ingenting emot att problemet utreds. Herr Tage Johansson sade att han är förvisad om att det kommer en utredning. Det är bra med optimism, och låt gå

för att en utredning kommer till stånd. Utskottet har emellertid inte kommit till den uppfattningen att denna sak är av den karaktär att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en sådan utredning. Därför yrkar utskottsmajoriteten avslag på motionerna i den delen.

Reservationens andra punkt är mycket mera jordnära. Reservanterna rör sig där med ett faktiskt förhållande som går att överblicka. Det är dock inte säkert att de kan uppnå en sådan lösning som de eftersträvar. Att säga ifrån att man inte är ute efter att reducera småhusägarnas avdrag är en sak. Att minska beräkningsgrunden för bostadsrättsföreningarnas inkomster från nuvarande 3 procent till 2 hjälper inte. Inte heller när det kalkyleras med 3 procent finns det möjlighet att dra av alla räntor, sade herr Johansson, och det är nog riktigt. Flertalet bostadsrättsföreningar går med underskott. Det är under den första tiden som räntebördan är störst, det vill säga när fastigheterna är nyansköffade. Sedan lånen amorterats helt eller delvis, minskar ränteutgifterna för föreningen, och då blir situationen en annan.

Herr Tage Johansson garderade sig mot kritik genom yttrandet att bostadsrättsföreningarna har så många inneborende fördelar att han vill slå sönder dessa föreningar. Det är bra att den tanken kommit till uttryck. Jag är så gammal att jag var med på den tiden då man inte hade någon schablon, och det blev ett förfärligt krångel och mycket missnöje inte minst bland egnahems- och småhusägare på grund av svårigheten att uppskatta storleken av inkomsten för fastigheten och avgöra avdragens skälighet. Därför beslutade man denna schablon som har förenklat det hela. Om man nu skulle slå sönder bostadsrättsföreningarna — det blir väl mer eller mindre följderna om man ber att få äga villorna eller radhuslägenheterna var för sig — så tror jag att man missar många fördelar. Vi får väl se om

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gälldränta vid inkomsttaxeringen

m. m.

någon kan finna en lösning, så att man kan bevara den kollektiva äganderätten i form av bostadsrättsförening utan att få allt det krångel som verkar ofrånkomligt om man styckar tomterna och fördelar dem till privatpersoner i stället.

Jag har inte hört att någon kommit med konstruktiva förslag i den frågan. Tage Johansson hade ju heller inte kommit på någon sådan lösning utan därför begärt utredning. Det ligger logik i det. Men vi inom utskottet har efter granskning kommit fram till att vi vill avstyrka båda motionsparen.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå i polemik men vill på en enda punkt bemöta inlägget från utskottets ordförande. Han tycker inte det spelar någon roll om schablonen är 3 eller 2 procent, eftersom det ändå inte går att göra avdrag för räntekostnaderna. Det blir dock en viss skillnad. Låt mig ta ett exempel bland flera: en bostadsrättsorganisation som har fastigheter taxerade till en miljon kronor. Tre procent skulle innebära en inkomst av 30 000 kronor. Föreningen har räntekostnader på 40 000 kronor. Det blir alltså 10 000 kronor i räntekostnader för vilka man inte kan göra avdrag. Om inkomstscha-blonen varit 2 procent och inkomstsumman följaktligen 20 000 kronor, hade det ej utnyttjade ränteavdraget blivit 20 000 kronor. Här blir det alltså märkbara skillnader även genom schablonens storlek. Jag menar att detta relativt lätt skulle kunna rättas till.

Jag vill upprepa att jag inte har någon önskan att bostadsrättsorganisationen skall slås sönder, och jag tror att man skulle kunna finna former för organisationen eller bostadsrättsinnehava-

ren att tillgodogöra sig ränteavdragen utan att slå sönder organisationen som sådan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag instämmer i huvudsak med vad bevillningsutskottets ordförande nyss yttrade och jag ställer mig helhjärtat bakom utskotts-betänkandet. Jag vill slå vakt om villaägarnas och egenahemsägarnas avdragsrätt för gälldränta i hela dess vidd. Trots vad som här sagts har nog de flesta så uppfattat ifrå-gavarande motion att den gäller avdragsrätten som sådan. Talet om lyxkryssare och lyxvillor har kanske varit avsett som ett tillrätaläggande men har nog inte uppfattats så.

Jag slår vakt om avdragsrätten framför allt därför att en begränsning av den skulle stå i strid mot hela vårt skattesystem, som för samtliga inkomstkällor utan undantag bygger på att gälldräntan är avdragsgill. Så är fallet med inkomstkällorna affärsrörelse, skogsbruk och jordbruk och hyresfastighet. Jag vill ställa problemet på sin spets genom att ta ett exempel från inkomsttaxeringen av hyreshus. På inkomstsidan kommer i detta fall hyresintäkterna. Skulle avdrag inte få göras för den tyngsta utgiftsposten, dvs. räntan, skulle den beskattningsbara inkomsten bli orimligt hög och skatten i proportion härtill. Det kan inte vara riktigt. Det-samma gäller givetvis också enfamiljshuset. Jag medger att jämförelsen kanske något haltar när det gäller schablontaxeringen för enfamiljshus, men principen måste här vara densamma. Det går inte, såsom herr Tage Johansson gjorde, att i detta sammanhang bryta ut lyxvillorna.

I propositionen nr 151 till 1966 års riksdag, vilken grundades på villabeskattningsutredningens förslag, uttalande finansministern, att ingen remissinstans velat anvisa någon annan väg att angripa problem än via schablonsintäktsida. Allmän enighet rådde

**Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen
m. m.**

således om att lösningen inte borde sökas i en begränsning av avdragsrätten för gäldränta.

När denna proposition debatterades här i kammaren framförde jag viss kritik mot konstruktionen av bruttointkomstberäkningen, men när det gällde avdragsvidan hade jag självfallet ingenting att erinra. Finansministern har nyligen med anledning av enkel fråga i andra kammaren upprepat samma synpunkter.

För avdragsrättens bibehållande i hela dess vidd talar inte enbart systematiska och principiella skäl. Härtill kommer rättviseskäl. Dessutom finns det — och det gäller särskilt de medelstora och mindre villorna — sociala skäl för avdragsrätten. Egnahemsägarna och villaägarna är ett sparsamt folk, som genom amorteringarna lämnar mycket betydelsefulla bidrag till det stora samhälleliga sparandet. Man bör också komma ihåg att de har stora kostnader för reparationer, för vilka avdrag inte medges. Om man rubbar på avdragsrätten för gäldräntan, måste man såvitt jag kan förstå också slopa schablontaxeringen och återinföra avdragsrätten för underhållskostnaderna. Schablonmetoden har — på den punkten ger jag bevillningsutskottets ordförande rätt — mycket stora förtjänster. Det skulle leda till ett stort krångel, om avdrag skulle medges för kostnaderna för underhåll.

Reservanten uttalar i reservationen — han gjorde det inte här i kammaren — att gäldräntan i vissa fall kan betraktas som en form av levnadskostnader. Detta låter vackert. Men hur skall man kunna urskilja vad som är kapitalkostnad och vad som är levnadskostnad? I realiteten är det till alla delar fråga om en kapitalkostnad för vilken avdragsrätt måste finnas.

Herr Tage Johansson har i reservationen tagit upp också ett annat problem. Han gör gällande att bostadsrättsinnehavarna i jämförelse med eg-

nahemsägarna skulle vara skattemässigt missgynnade. Om jag förstår honom rätt, gör han gällande att för många bostadsföreningar situationen är sådan att föreningen, som svarar för inteckningslånen på fastigheten, visserligen åtnjuter avdragsrätt för gäldräntan men inte kan fullt utnyttja denna avdragsrätt, därför att räntekostnaderna överstiger föreningens taxerade inkomst enligt treprocentschablonen. Jag fick det intrycket att han gjorde detta till ett ganska allmängiltigt problem för bostadsrättsföreningarna, men det tror jag är en betydande överdrift.

Saken är den att bostadsrättsinnehavaren själv inte kan utnyttja avdragsrätten annat än för det fall han har skaffat sig egna skulder för förvärvet av bostadsrätten och betalar ränta på dessa, och då har han ju också avdragsrätt för den räntan.

Men detta anses tydligen inte vara tillfyllest, utan vad bostadsrättsinnehavarna vill komma åt är föreningens avdragsrätt. Men det finns ju en möjlighet till praktisk lösning, som också nämnts av föregående talare. Om så kan visa sig fördelaktigt, går det ju att upplösa bostadsrättsföreningen och överföra densamma samtliga tillgångar och skulder på bostadsrättsinnehavarna själva, som då får avdragsrätten för gäldräntorna. Det kan i vissa fall bli fördelaktigt de första åren för småhus och radhus, ägda i föreningsform, men det blir troligen mindre fördelaktigt senare, när amorteringskraven skärpes och reparationsbehovet blir större. För en längre tidsperiod blir det nog hugget som stucket. En kostnadsjämförelse måste här göras från fall till fall och i vederbörande förenings regi. I praktiken blir det troligtvis inte så enkelt, att i en bostadsrättsförening uppnå enighet om en upplösning. Att sedan ordna förvaltningen av husen är också förenat med svårigheter, men det är en annan historia.

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen
m. m.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag är medmotionär i den ena motionen och vill därför säga några ord.

Allra först vill jag framhålla att jag är mycket litet bevandrad i den skatte-tekniska problematiken. Jag har naturligtvis den allra största respekt för utskottets resonemang i den frågan och inte minst naturligtvis för föredraganden, som har sysslat så mycket med dessa ting. Men faktum kvarstår att vi här har en lagstiftning, som på ett ytterligt påtagligt sätt gynnar somliga medborgare. De som inte gynnas av denna lagstiftning måste finna att den fungerar som en synnerligen påtaglig skatteförmån för dem som kan utnyttja den. Jag erkänner också gärna att problemet är svårt av de skäl som herr Ericsson anförde och som utskottet åberopat. Men jag vill erinra om att vi har haft det här problemet länge, och det har år från år sagts att ingenting kan göras, därför att det är så svårt. Vi kunde ändå för en tid sedan genomföra en reform, som innebar att vi reducerade värdet av denna förmån för dem som bygger dyrt och har höga inkomster.

Nu undrar jag, utskottets herr ordförande, om det är helt uteslutet att en grundlig översyn av hela detta problem skulle behöva leda till status quo. Kan det inte tänkas att man skulle kunna finna utvägar som gjorde ekvationen åtminstone något mer hyfsad än den är i dag. Jag tror nämligen att det finns en ganska bred opinion på detta område. Men politiskt är den inte särskilt stark, eftersom så många är gynnade av gällande bestämmelser. Man är litet ängslig för att peta i det hela, och jag riktar inte ett ögonblick någon beskyllning mot utskottet för denna försiktighet. Jag förstår att man fäst sig vid den tekniska problematiken i högsta grad.

Emellertid kan man fråga sig: Är det rätt att ha en ordning som innebär att den som råkar bo i hyresfastighet — där han får bo vare sig han vill eller inte — är väsentligt mindre gynnad än den som bor i eget hus och har möjlighet att göra avdrag? Det kan bero på många omständigheter att man bor i hyreslägenhet. Säkerligen har många inte möjlighet att skaffa eget hus helt enkelt därför att de saknar elementära ekonomiska resurser. De måste då bo i den dyrare hyreslägenheten utan att få motsvarande favörer. Jag misstänker inte i och för sig att utskottsmajoriteten reser någon invändning mot ett sådant resonemang.

Utskottet skriver: »Av två skattskyldiga med lika stora inkomster har otvivelaktigt den med räntekostnader en lägre skattekraft än den utan sådana kostnader.» — Rent nominellt är det naturligtvis riktigt om man ser det hela ytterst som en skatteteknisk fråga. Men villaägarna bor i allmänhet billigare än de som bor i hyreslägenhet och bör därför reellt sett ha samma möjligheter att betala skatt som andra, även om de alltså skulle betala ränta utan att få göra avdrag. Därför ifrågasätter jag, herr Ericsson, om utskottsmajoritetens resonemang på den punkten är riktigt eller, med andra ord, om det inte är ett falskt argument som står som hinder för en öppen översyn av denna fråga.

Jag bestrider inte heller rent generellt riktigheten av resonemanget om skatt efter förmåga, men jag undrar om den tesen har något som helst berättigande i detta speciella fall. Jag har en känsla av att den grupp det här gäller vid i övrigt lika förhållanden har en skattekraft som oftast är bättre än andras.

När det sedan gäller den mycket stora fråga som herr Ericsson berörde och som man aldrig kommer förbi i detta sammanhang, nämligen det faktum att det här inte endast gäller villor utan

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

också rörelser, vill jag framhålla att när jag under årens lopp stött på detta problem gång på gång har jag frågat mig: Skall vi i all framtid ha den ordningen att en person som har goda eller dåliga inkomster — det spelar strängt taget ingen roll vilket — av arbete, men sedan vid sidan av detta arbete driver en rörelse, enligt en liberal skattelagstiftning tillåts göra märkliga ekonomiska operationer? Det är lagstiftningens syfte att bygga upp och stärka vårt näringsliv, men den ger den enskilde företagaren helt enastående möjligheter att under anseelig tid skriva bort inkomster av tjänst, utan att man realiter kan tala om förluster. Tvärtom kan det vara fråga om att på lång sikt bygga upp förmögenheter av anseeliga dimensioner.

Jag tror att alla inser att en sådan ordning inte är bra. Men hur skall man lösa problemet? Jag vill i sammanhanget anmäla att jag inte är helt främmande för att åtgärder här vidtas, även om detta kanske i och för sig inte är ett ämne som hör till dagens debatt. Jag ville bara konstatera att det kanske inte är möjligt att fortsätta på hittillsvarande sätt. I pressen har också rullats upp det ena exemplet efter det andra, som av allmänheten upplevts som upprörande, och som naturligtvis också i grunden är det.

Minns jag rätt ville man en gång i tiden befordra egnahemsbyggandet. Åtminstone på 1930-talet förekom sådana tongångar. Men om ett sådant element finns kvar, om man på detta område vill stödja villaägarna speciellt, om man finner något socialt motiv att göra en speciell stödaktion, kan det ske på annat sätt än i denna form, som inte är bra.

Vad som inte har påvisats i utskotts-betänkandet är de tvivelaktiga sociala verkningarna av nuvarande ordning. Hur mycket lyxvillor har inte byggts, hur mycken snedvriden bostadsproduktion och hur mycket snedvridna inves-

teringar har vi inte haft på grund av dessa möjligheter! Om vi skulle räkna ut det, kanske det blev så mycket att vi vore beredda till åtskilligt, t. o. m. in-konsekvenser i lagstiftningen, för att komma till rätta med de värsta avar-terna på detta område.

Det är fråga om ett utbrett, hårt spe-kulationstänkande. Jag vill inte anklaga någon. Lagstiftningen är korrekt. Men i det här systemet finns inbyggt ett anti-förhållande till våra bostadssociala strävanden, som ju har gått ut på att bygga billiga, tjänliga, inte överdimen-sionerade bostäder för att alla män-niskor skall få bostadsmöjligheter.

Herr talman! Jag förordar naturligt-vis reservantens yrkande men jag vill tillägga att jag inte upplever den här diskussionen så att utskottsmajoriteten, reservanten och vi som talar för motio-nen i grunden skulle ha olika idéer om denna sak. Det tycks vara en fråga om huruvida man kan övertyga sig själv om att det är ett så allvarligt problem att vi bör ändra lagen även om detta skulle kunna medföra vissa all-varliga svårigheter. Under alla förhål-landen vore det önskvärt, hur mycket man än tidigare har studerat den här frågan, att man satte sig ned och fun-derade på om man inte kunde göra åt-minstone någonting åt den.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Herr Yngve Persson påtalar att de gällande skattereglerna på detta område verkar förmånligare för vissa kategorier. Jag är övertygad om att han tror sig tala för en rättvis sak — jag känner hans känsla för rätt-visa. Men han har missuppfattat det hela. Jag kan hålla med honom så långt att också jag har svårt att förstå att det finns personer som kan skaffa sig sådana lyxvillor, som byggs på sina håll. Men att göra beskattningen till syndabock för detta tror jag är orätt-vist.

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Ser man på räntan isolerad, kan man givetvis säga att det måste vara något fel i systemet genom att räntan får dras av, varigenom den effektiva hyreskostnaden reduceras. Men man kan inte se enbart på räntan, utan man bör också se på inkomstsidan där intäkter beräknas enligt en stigande skala. För den lille mannen beräknas inkomsten till 2 procent av taxeringsvärdet på fastigheten. Sedan beräknas 4 procent. För den del av taxeringsvärdet som ligger mellan 100 000 och 200 000 kronor beräknas inkomsten till 4 procent samt till 8 procent för den del, som ligger över 200 000 kronor. Detta beräkningssätt är ganska kännbart, särskilt när det gäller gamla och omoderna villor med stora tomter. Vi hade anledning att fästa oss vid detta när vi behandlade ärendet förra gången. Villataxeringen har två sidor, inkomstsidan och avdragsidan. Varför man angriper räntan så enögt kan jag inte förstå.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utan tvivel är frågan om rätten till avdrag för gäldränta ett besvärligt kapitel, som man kan ha olika synpunkter på. Men när herr Yngve Persson försöker göra det i första hand till en villaägarhistoria, tycker jag det är dags att något rätta till en del missförstånd som herr Yngve Persson gjorde sig skyldig till.

Låt oss ta exemplet att två människor med likartade inkomster bygger var sin villa. Den ene äger 100 000 kronor kontant och bygger villan utan att låna, medan den andre lånar 100 000 kronor och betalar ränta på de pengarna. Kan man säga att de två skall beskattas på samma sätt? Det är orimligt. De 100 000 kronor eget kapital som är nedlagda i villan måste på något sätt beskattas. Det vore ju orimligt med exakt samma skattetäkt om man äger 100 000 kronor i kapi-

taltillgång och får avkastningen, eller om man lånar upp 100 000 kronor och får betala ränta.

Det är inte räntesidan som skall angripas i fråga om egnahem. Frågan är om vi räknar avkastningen av bostadsförmånen på rätt sätt. Det är i dag 2 procent av taxeringsvärdet upp till 100 000 kronor, 4 respektive 8 procent av taxeringsvärdet över 100 000 respektive 200 000 kronor. Man kan diskutera om de procentsatserna är riktiga.

1953 införde man schablonbeskattning av villor. Före den tiden tillämpades den konventionella metoden att beskatta förmånen av det nedlagda kapitalet — bostadsförmånen — efter ortens hyrespris, som kanske också det schabloniserades. Därifrån fick man dra alla omkostnader man hade för att kunna bo i villan, och sedan beskattades nettot.

För att få någon rätsida på detta problem och inte belasta taxeringsapparaten med hur många besvärliga mål som helst, beslöt man sig för att i stället på intäktsidan utgå från en schablon motsvarande 3 procent av fastighetens taxeringsvärde. Man utgick därvid från att man skulle beskatta det insatta kapitalet med 6,5 procent, men från detta skulle dras omkostnaderna, som beräknades till 3 procent. Kvar blir alltså 3 procent, som skulle beskattas. Beräkningen byggde på ett genomsnitt av vad som under en tioårsperiod normalt gick åt för reparationer på en fastighet.

Detta system blev mycket enklare. Vi fick inte så många processer längre. Prövningsnämnderna kunde syssla med andra ting.

Sedan har man i detta hus gjort den stora dumheten, kanske man kan säga, att man satt ned schablonsiffran till 2 procent, när man enligt sunt förnuft i stället borde ha gått åt andra hållet. När schablonen fastställdes år 1953 låg diskontot ungefär 2,5 procent un-

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

der det nuvarande. Eftersom räntan hela tiden varit avdragsgill, har avdraget blivit så mycket större än tidigare, samtidigt som intäktsprocenten minskats från 3 till 2 procent.

Jag talar nu inte om de stora, dyra villorna där vi nu i alla fall i stort sett fått bort missförhållandena.

Det är alltså inte ränteavdraget som skapar nuvarande läge, utan beräkningen av intäkterna. Att man där velat gynna egnahemsägarna kan jag väl gå med på.

Jag skulle vilja säga en sak till, och det gäller rörelserna. Jag tycker att herr Yngve Persson var inne på att man inte skulle medge avdragsrätt över huvud taget för de rörelser som arbetar med lånta pengar. Det skulle innebära att vi i vårt samhälle så småningom bara skulle få rörelser med egna pengar, om nämligen inte räntan skulle vara avdragsgill. Räntan är ju den väsentliga och tunga posten för alla rörelseidkare av inte alltför stor omfattning i dag.

Dessutom finge man slopa avdragsrätten för hyreshusen, vilket skulle innebära en ganska väsentlig hyreshöjning för de människor som blir tvungna att betala den ökade skatten till hyresvärden. Hyresvärden har i dag avdragsrätt för räntorna. Tack vare denna avdragsrätt kan han hålla hyresnivån lägre, ofta väsentligt lägre. Om man inte medger avdragsrätt för den som har hyreshus blir det hyresgästen som får svara för kostnaderna. I praktiken har hyresgäster i hyreshus exakt samma ränteavdrag som egnahemsägaren, dock med den skillnaden att om hyresgästen har en progression på sin skatt av 10, 20, 50 eller 60 procent blir ändå resultatet detsamma. Den stora inkomsttagaren som bor i bostadshus får — kan man säga — inte så stor nytta av dessa ränteavdrag som han får i egenskap av egnahemsägare. Men i genomsnitt får man samma utbyte av avdragen.

Denna regel gäller inte för bostadsrättsföreningarna, eftersom dessa inte beskattas efter den konventionella metoden utan efter ett schablonavdrag på 3 procent som herr Tage Johansson nämnde. I dessa fall kan inte ränteavdragen utnyttjas helt och fullt.

Naturligtvis skulle det gå att beträffande medlemmarna i bostadsrättsföreningar på ett eller annat sätt införa individualbeskattning utan att föreningarna fördenskull slås sönder. Men det var just detta krångel som man åren 1953—1954 ville komma ifrån, eftersom vi dessförinnan hade en individualbeskattning för bostadsrättsföreningarna. Det betydde inte så mycket för deras del att beskattningen då lades om, eftersom ränteavdraget den gången inte var värt så mycket på grund av att räntenivån då var så mycket lägre än i dag. Nu är saken i ett annat läge. Naturligtvis går det att återgå till systemet från tiden före 1953—1954, det är ingen tvekan om det. Men man kan inte bara ta russen ur kakan utan måste då också ta konsekvenserna av beskattningen även på inkomstsidan, där den ju i den mån man har någon inkomst i bostadsrättsföreningarna är förmånligare i dag än tidigare.

Regeln om schablonavdrag med 3 procent för bostadsrättsföreningar gentemot 2 procent för egnahem har motiverats framför allt med den synpunkten att medan småhusen har fått sina taxeringsvärden höjda med 30 och 40 procent har taxeringsvärdet på bostadsrättsföreningarnas hus endast stigit med ungefär 10 procent.

Därmed har jag dock, herr Yngve Persson, inte sagt att det är bra som det är. Jag har anvisat en framkomlig väg. Jag tror att det bästa tillfället att rätta till det här förhållandet kommer vid 1970 års fastighetstaxering. Om vi, herr Persson, lovar oss att då inte acceptera någon ytterligare sänkning av uttagsprocenten kommer vi efter

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldranta vid inkomsttaxeringen m. m.

denna taxering att automatiskt ha rättat till det här påtalade förhållandet.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag vill bara avge en kort replik till herr Gösta Jacobsson.

Han sade att det måste vara undantag att en bostadsrättsförening inte kan utnyttja hela ränteavdraget. Tyvärr har jag inte den aktuella siffran i minnet, men läget är det rakt motsatta. Det alldeles övervägande antalet bostadsrättsorganisationer befinner sig i den situationen att de har en lägre inkomst än vad räntekostnaderna uppgår till, varför de inte kan utnyttja hela ränteavdraget.

Jag tycker den debatt som här har förts och där med allt skäl en rad svårigheter har räknats upp vad det gäller en lösning av problemen utgör ett bra argument för att en utredning bör tillsättas med uppgift att undersöka om ekvationen kan hyfsas på ett rimligt sätt.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag medger gärna, herr Wårnberg, att jag uttryckt mig litet onyanserat i den här frågan, som jag inte är någon expert på. Men mitt ärendet var att säga att den grupp det här är fråga om är gynnad på ett sätt som tydligen bara kan försvaras på ett sätt, nämligen att vi inte kan finna de tekniska formerna för att lösa problemet. Mitt yttrande utmynnade i en vädjan om en utredning som på nytt kan gå ut med slagrutan med det allvarliga syftet att finna en lösning i en eller annan form. Märkvärdigare var det inte, och det kanske kunde räcka med att säga detta.

Men jag tycker det är viktigt att understryka att jag egentligen inte upplever denna diskussion så att vi skulle ha skilda meningar i grund och botten. Vi som inte har sysslat med denna fråga

kanske är mer optimistiska. Med tanke på vad som ändock har utträttats härom året och den enorma sakkunskap som herr Wårnberg besitter tror jag att det trots allt skulle vara möjligt att på detta område åstadkomma en del som skulle uppfattas som något mycket positivt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yrtrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Tage*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 23 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om begränsning av möjligheterna till avdrag för gäldränta vid inkomsttaxeringen m. m.

Då emellertid herr *Johansson, Tage*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;
Nej — 8.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i denna del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Tage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 23 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till de följande ärendena på föredragningslistan har hittills relativt få talare anmält sig. För att kunna bedöma huruvida kvällsplenum erfordras eller ej

vore jag tacksam om de övriga kammarledamöter som har för avsikt att begära ordet ville anmäla detta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 30, med anledning av motion om befrielse från stämpelskatt i syfte att främja samverkan mellan byggherrar, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för den fortsatta utformningen av fordonsregistreringen, m. m. i vad propositionen hänvisats till statsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för den fortsatta utformningen av fordonsregistreringen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för den fortsatta utformningen av fordonsregistreringen, m. m., såvitt avser förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1969/70 till högre utbildning och forskning m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Anslagen till universitet och högskolor

Punkten föredrogs; och yttrade därvid herr talmannen, att vid överläggningen angående förevarande punkt jämväl finge beröras punkterna 2—23 i detta utlåtande; eventuella yrkanden beträffande sistnämnda punkter skulle dock framställas först efter det respektive punkt föredragits.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Det kan naturligtvis synas något märkligt att det beträffande anslagen till universitet och högskolor inte finns några reservationer på några väsentliga punkter. Man kanske kan få den uppfattningen att vi har tillräckligt stor tillgång på medel och personal för att klara av anstormningen till universiteten. Den som drar den slutsatsen tar emellertid helt fel. Det är alldeles uppenbart att situationen vid universitet och högskolor inte är tillfredsställande.

När statsrådet Moberg nu har kommit in i kammaren, vill jag erinra om att man i beslutet 1965 beträffande utbyggnad av universitet och högskolor sade att den maximala kapacitet som samhällsresurserna kunde medge var ungefär 78 000 studerande år 1972. Det skulle innebära ungefär 75 000 studerande i dagens läge. Vi har nu i statsverkspropositionen för första gången fått en aktuell siffra, och den pekar på totalt cirka 105 000 studerande.

Det är uppenbart att den ansträngning som det skulle innebära att kunna följa planen inte har medgivit möjligheter att ytterligare ge erforderliga resurser. Det betyder såvitt jag förstår att vi har ungefär 40 procent fler studenter vid universitet och högskolor än vad vi har kunnat ställa resurser till förfogande för. Det torde alltså vara ganska klart att universiteten därmed är i hög grad underdimensionerade. Det menar jag är ett av skälen till att

studieförlängningar och svårigheter uppkommer för studenterna.

Jag ville ha sagt detta, och jag skulle i detta sammanhang vilja fråga statsrådet Moberg om han är medveten om denna situation. Jag ställer frågan därför att i forskningspropositionen, som vi skall behandla senare, säges det att man genom programbudgetering skall ha möjligheter att kanske föra över medel från lågstadie- till högstadieundervisningen. Det förefaller vara ett något märkligt uttalande med tanke på den situation som lågstadieundervisningen har.

Den specifika fråga som jag ville säga något om i detta sammanhang gäller den tekniska utbildningen i Linköping.

När vi behandlade den frågan 1968 kunde vi konstatera att den s. k. lärartätheten vid den blivande tekniska högskolan i Linköping skulle bli avsevärt mindre än vid andra tekniska högskolor. Det åstadkom stor oro i första hand bland de sakkunniga på området, men oron gav också utslag här i riksdagen, då representanter för alla de demokratiska partierna motionerade i frågan.

Utskottet tog mycket allvarligt på frågan och gav till känna för Kungl. Maj:t att man förutsatte att denna sak skulle följas upp med verklig omsorg.

Det har inte hänt något särskilt märkvärdigt i det hänseendet i årets statsverksproposition, och därför har det väckts en ny motion. Utskottet hänvisar i år till sitt tidigare påpekande. Det har därför i och för sig inte funnits skäl att avge en motiverad reservation, men jag skulle vilja ställa denna fråga till statsrådet Moberg: Finns det inte en uppenbar risk för att de civilingenjörer som skall utexamineras i Linköping av arbetsmarknaden kan komma att uppfattas som ett slags B-ingenjörer? Bakgrunden till att jag ställer frågan är den kvalitetsförsämring som undervisningsresurserna där får på detta sätt. Jag är helt medveten om att man i Linköping i och för sig kommer att få vissa andra tekniska resurser. Det skall vi

Anslagen till universitet och högskolor

inte förglömma i detta sammanhang. Men det är lika uppenbart att avgörande för kvaliteten på undervisningen är hur välkvalificerade topplärarna är. I motsats till de flesta andra områden har vi ju professorsundervisning även på vad vi kallar lågstadiet inom de tekniska högskolorna. Skälen härtill är att problemen är av den intrikata naturen att det erfordras personer av denna kvalitet, om vår tekniska standard skall kunna upprätthållas. Det är därför av avgörande betydelse att den nya tekniska högskolan i Linköping verkligen får en sådan standard att den kan mäta sig med övriga läroanstalter, inte minst därför att den är ny och från början behöver en god status.

Det är också en annan fråga som berör tekniska högskolan i Linköping, nämligen inrättandet av professuren i nationalekonomi. Man har i och för sig varit intresserad av att inrätta denna tjänst, men det har ännu inte skett. Liksom föregående år sägs det att det råder brist på kompetenta sökande. Det finns — om jag minns rätt — ungefär 17 professorer i nationalekonomi i landet i sin helhet, av vilka någon eller några icke är tillsatta. Professuren i Linköping är som sagt ännu inte inrättad därför att det enligt vad som uppges inte finns kompetenta sökande. Detta upprepas även i år. Man kan naturligtvis då fråga sig: Vad är det som händer när vi med ett så relativt litet antal toptjänster som finns inte har sört för återväxten på ett tillfredsställande sätt? Det kan ju inte vara rimligt att vi år efter år måste hålla en professur obesatt på grund av brist på kompetenta sökande och att det inte vidtas några speciella åtgärder. Detta är så mycket mera viktigt som tekniska högskolan i Linköping blir den första högskola som skall utbilda ekonomiingenjörer, varför det är av speciell vikt att just den gruppen får en högklassig undervisning inom ämnet nationalekonomi.

Gör man, statsrådet Moberg, några

speciella ansträngningar för att klara denna situation inom ämnet nationalekonomi — det gäller nu inte enbart tekniska högskolan i Linköping utan mera generellt?

Herr talman! Det är dessa punkter som jag i första hand har velat beröra. Jag vill ännu en gång upprepa att det förhållandet att det icke finns några reservationer beträffande pengar icke innebär att vi är tillfredsställda med den föreliggande situationen. Det är i och för sig ett samhällsekonomiskt avvägningsproblem hur vi skall klara situationen. Regeringen har 1965 lagt fram sitt förslag om hur universiteten skall byggas ut. Regeringen har också upprepade gånger sagt att den vid sin samhällsekonomiska avvägning tagit hänsyn till behovet av att avdela tillräckliga resurser. Nu sker det en tillströmning som är väsentligt större än som täcks inom den ram som riksdagen då antog. Vad gör man, statsrådet Moberg, för att komma till rätta med detta problem, som dock är en av de stora kärnfrågorna inom svensk utbildningspolitik?

Herr **BLOMQUIST** (m):

Herr talman! Under punkten 4, som gäller de teologiska fakulteterna, har utskottet behandlat motionen II: 77, i vilken framförts krav på en ny utformning av den teoretiska teologutbildningen fram till teologie kandidatexamen. Jag vill med anledning av utskottets utlåtande i denna del komma med vissa reflexioner.

På grundval av ett av landets båda teologiska fakulteter utarbetat enhälligt förslag, som sedan ingående behandlats inom universitetskanslersämbetet, av fakultetsberedningen där för humaniora och teologi, har universitetskanslersämbetet framlagt ett principförslag angående de teologiska fakulteternas ombildning och omstrukturering. Mot bakgrunden av det behov av forskning och utbildning som betingas av religionens

roll i samhället föreslås som en rikt- punkt dels en breddning av de allmänt religionsvetenskapliga områdena, dels en differentiering utifrån delvis nya riktlinjer av det speciella religionsvetenskapliga område som kristendomsforskningen utgör. I samband därmed föreslås även att de teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund från och med budgetåret 1969/70 måtte benämnas religionsvetenskapliga fakulteter.

Universitetskanslersämbetet framhåller vidare att dess hemställan om ett principbeslut rörande fakulteternas arbetsområden även aktualiserar en genomgripande översyn av nu gällande teologiska examensstadga, som daterar sig från 1955.

Föredragande statsrådet har i årets statsverksproposition förklarat att han ej är beredd att definitivt ta ställning till det framlagda förslaget utan en föregående utredning angående den religionsvetenskapliga utbildningens mål. Han hälsar dock med tillfredsställelse ämbetets initiativ, står det i propositionen. Emellertid ges detta i statsverkspropositionen en tolkning som inte överensstämmer med vad som framgår av universitetskanslersämbetets petita.

Statsrådet anför att universitetskanslersämbetets förslag — utöver namnändringen — innebär att »ökad vikt skall läggas vid de religionsvetenskapliga delarna av fakulteternas ämnesområde». Det förefaller innebära att endast vissa delar av detta område vore att uppfatta såsom »religionsvetenskapliga». I fakulteternas ursprungliga förslag, i behandlingen inom fakultetsberedningen för humaniora och teologi samt i universitetskanslersämbetets eget förslag anges däremot klart och tydligt att fakulteternas *hela* arbetsområde är av religionsvetenskaplig karaktär, men att man inom detta kan skilja mellan »allmänt religionsvetenskapliga områden» — t. ex. religionshistoria, religionspsykologi, religionsfilosofi och religionssociologi — och det »speciella religionsvetenskapliga område» som ut-

Anslagen till universitet och högskolor göres av kristendomsforskningen — exegetik, kristendomens historia, samhundskunskap, tros- och livsåskådningsproblem. Det verkar för mig gåtfullt hur föredragande statsrådet utifrån detta kommit fram till att endast vissa av dessa områden vore att betrakta som »religionsvetenskapliga».

Det är att hälsa med tacksamhet att statsrådet avser att föreslå Kungl. Maj:t att föranstalta om utredning av den religionsvetenskapliga utbildningens mål — icke minst av skäl som skall anföras i det följande. Statsrådet framhåller emellertid att denna utredning även bör innefatta »bland annat möjligheterna till institutionell samordning av ämnen inom den religionsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen med närbesläktade ämnen inom humanistisk och samhällsvetenskaplig fakultet». Av icke redovisad anledning intar statsrådet här en annan ståndpunkt än den som redovisas av universitetskanslersämbetet. Även ämbetet är i sina petita inne på denna fråga men framhåller som sin uppfattning att »hithörande frågor bör sättas in i ett större sammanhang och behandlas i samband med överväganden rörande organisationen av det vetenskapliga arbetet och utbildningen inom universitetsväsendet i dess helhet».

Frågan om fakultetsorganisationen såsom sådan är icke något till de teologiska fakulteterna isolerat problem, och det förefaller egendomligt att statsrådet aktualiserar den just i detta sammanhang. Goda skäl kan anföras för att studiet av religionen ur alla dess aspekter hänföres till en speciell utbildningsenhet inom universitetets ram, som fallet är med t. ex. juridik, medicin, odontologi och samhällsvetenskap. En annan organisation skulle bryta sönder det nödvändiga sambandet mellan forskning och utbildning inom det naturligt avgränsade område som studiet av religionen utgör.

I statsverkspropositionen beröres i detta sammanhang även det kvarstående

Anslagen till universitet och högskolor

de sambandet mellan de teologiska fakulteterna och svenska kyrkan, nämligen representationen i Uppsala och Lunds stifts domkapitel samt i kyrkomötet. Alla berörda parter synes här vara ense om att en ändring av nuvarande förhållande är en naturlig konsekvens av fakulteternas roll som ett samhällets serviceorgan för utbildning och forskning inte blott för svenska kyrkan utan för samtliga svenska trossamfund och för skolväsendet.

En genomgripande utredning av den religionsvetenskapliga utbildningens organisation och målsättning är i nuvarande läge synnerligen nödvändig, särskilt med hänsyn till de nya behov som växt fram inom svenska kyrkan och övriga trossamfund. Skolan har genom först 1960 års lärarutbildningssakkunniga och sedan genom UKAS framfört preciserade önskemål om med sikte på utbildningen av lärare i religionskunskap målinriktade studier. Dessa kommer att ta sin början höstterminen 1969 och medför troligen att den första delen av studiet för teologie kandidatexamen blir föremål för en radikal omläggning. Andra delen av detta studium kvarstår däremot i nuvarande läge oförändrad, vilket uppleves som synnerligen otillfredsställande, inte minst av de studerande.

Den största bristen med nuvarande ordning för studierna utgöres, vad gäller samfundens behov, av att den ej tillåter någon flexibilitet med sikte på olika utbildningsmål. Det nuvarande studiet är ensidigt inriktat på prästyrket, medan en rad nya tjänster inom samfundet och särskilt inom svenska kyrkan av annan art än prästens är på väg att inrättas. En nyligen företagen utredning ger vid handen att det inom svenska kyrkan föreligger ett mycket stort behov av tjänster av typen »församlingspedagoger» och »församlingskuratorer», och för dessa kräves, med tanke på deras särskilda utbildningsmål, en ny inriktning av utbildningen. Den bör t. ex. medge att en stu-

derande med sikte på en sådan tjänst i sin examen även kan medtaga ämnen från annan fakultet såsom samhällskunskap, sociologi, psykologi eller pedagogik. Det vore också önskvärt att det inom utbildningen av präster och pastorer funnes en möjlighet till differentiering efter skilda utbildningslinjer med fördjupningsmöjligheter på olika områden, där vederbörande efter sin utbildning t. ex. inom en arbetsenhet av typen storstadsförsamling eller kontrakt kunde fungera som specialist. Möjligheten av alternativa studiegångar för den mångfald av behov som det nutida rikt differentierade församlingsarbetet ställer bör i samband med en utredning tagas upp till allvarlig prövning.

Två andra områden, som i detta sammanhang också måste uppmärksammas, är de förslag som inom bl. a. svenska kyrkan framlagts om deltidspräster, dvs. personer som har yrkeserfarenhet från andra områden av samhället men som behöver en kompletterande religionsvetenskaplig utbildning, samt det svårt försummade område som utgöres av religionsvetenskaplig utbildningskomplettering och fortbildning för de i församlingstjänst anställda.

De här anförda behoven av en grundlig utredning om målsättning och nyorganisation av den religionsvetenskapliga utbildningen med sikte på trossamfundens behov har också aktualiserats genom skrivelsen nr 24 från 1968 års kyrkomöte.

Ytterligare en fråga som i detta sammanhang bör aktualiseras är de nya områden inom den religionsvetenskapliga utbildningen som blivit en följd av läroplanen för det nya gymnasiet samt den reviderade läroplanen för grundskolans högstadium, båda i fråga om ämnet religionskunskap. I detta ämne ingår också ett studium av den aktuella livsåskådningsdebatten, något som därför också ingår i den nyordning av lärarutbildningen som tar sin början höstterminen 1969. I förslaget

till normalstudieplan för grundkurs i religionskunskap ingår som led i utbildningen en orientering om livs-åskådningar, ideologier och fenomen av primär betydelse i den aktuella debatten. Egendomligt nog motsvaras detta moment i utbildningen — som blir gemensamt för såväl blivande lärare som för de studerande som avser att gå in i samfundens tjänst — icke av någonting i forskningsorganisationen. Ett moment, som spelar en stor roll i skolan och i utbildningen vid de teologiska fakulteterna, saknar alltså helt motsvarighet i form av någon forskartjänst. Då utbildning utan forskning vid universiteten måste betraktas såsom något synnerligen otillfredsställande är detta en lucka som måste fyllas ut i samband med den av statsrådet aviserade utredningen angående den religionsvetenskapliga utbildningen.

Till sist, herr talman, ett önskemål och en förhoppning. Den utredning som departementschefen alltså förbäddar hoppas jag skall innehålla representanter inte bara för de bägge teologiska fakulteterna utan även för avnämarna — svenska kyrkan och frikyrkosamfundet — och för studenterna.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Först skulle jag vilja säga några ord om ett par professurer som motionsvis har föreslagits men som utskottet inte nu velat tillstyrka. Jag har inte heller något yrkande om att tjänsterna nu skall tillsättas men vill framhålla deras stora betydelse.

I det första fallet gäller det den personliga professur i humanistisk pedagogik som har föreslagits för professor Wilhelm Sjöstrand i Uppsala. Det har framgått på många olika sätt hur belastad den institution är för vilken professor Sjöstrand är föreståndare vid universitetet i Uppsala, hur stort antalet studenter är och hur många licentiander som arbetar vid institutionen och även hur många som där håller

Anslagen till universitet och högskolor på med doktorsavhandlingar. Jag är övertygad om att det skulle vara av stort värde att kunna dubblera denna professur i pedagogik genom att överföra professor Sjöstrand till en personlig professur. Det skulle ske genom att ledigförklara den professur han nu har och tillsätta den igen. Det vore en sak värd att satsa på.

I det andra fallet gäller det en professur i näringslära vid medicinska fakulteten av Lunds universitet. Inte heller beträffande denna professur har jag något direkt yrkande om att den nu skall tillsättas. Förslag har tidigare framförts om denna professur, med olika motiveringar. Betydelsen av undervisning och information i ämnet näringslära blir allt större. Det är också värdefullt att forskningen på detta område kan bedrivas i ökad utsträckning. Förläggningen till Lund har bl. a. motiverats med att inom den regionen finns ett stort antal livsmedelsindustrier samlade. Med det samarbete, som man ju i så hög grad önskar ha mellan näringslivet och forskningen inom universitetet, måste det anses ganska lämpligt att förlägga en professur i näringslära i Lund. Jag skulle som sagt vilja understryka önskvärdheten av att en sådan så småningom kan komma till stånd, men jag har inte något bestämt yrkande just nu.

Sedan kommer jag till en punkt där jag ber att senare få yrka bifall till ett förslag som är framställt motionsvis och till vilket också fogats en reservation. Det är vid punkten 20, och reservationen gäller frågan om anslag till Nordiska afrikainstitutet i Uppsala, nämligen att höja anslaget i en relativt begränsad omfattning med cirka 50 000 kronor. Nordiska afrikainstitutet har visat sig vara ett mycket fördelaktigt centrum för både informationer om u-landsfrågor i Afrika och vetenskapliga studier av u-ländernas problem. En väsentlig del av dess verksamhet är att inbjuda föreläsare från olika håll, och såvitt jag kan förstå har den verksamheten

Anslagen till universitet och högskolor

slagit mycket väl ut. Den ökning av anslaget som statsverkspropositionens förslag innebär är knappast större än vad som kan beräknas motsvara de stigande kostnaderna, och för att institutet skall kunna bestå behöver det utveckla sin verksamhet bättre än vad den här anslagsökningen ger det möjlighet till.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med yrkandet när vi kommer till den punkten.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Punkt 23 Extra utgifter vid universitet och högskolor behandlar ett motionspar, nämligen nr 483 i denna kammare av herr Wirmark och mig och i andra kammaren nr 586 av herr Svensson i Kungälv m. fl. Motionerna behandlar en tämligen ung men trots det mycket väl utvecklad verksamhet vid universiteten i Lund och Uppsala, och det är freds- och konfliktforskningen. Under loppet av tre år har man med endast obetydliga resurser lyckats bygga upp en verksamhet som i fråga om forsknings- och undervisningsvolym redan nu överträffar åtskilliga sedan länge fast etablerade universitetsdiscipliner. I Uppsala är för närvarande ett 20-tal licentiat- och doktorsavhandlingar och ett 10-tal trebetygsuppsatser under utarbetande. För Lunds vidkommande är motsvarande siffror cirka 15 respektive 50. Resultatet av den hittillsvarande verksamheten är på vardera stället 3—4 licentiatavhandlingar och ett 30-tal trebetygsuppsatser. Statsverkets totala kostnader för hela denna period är ungefär 125 000 kronor, alltså något över 20 000 kronor per universitet och budgetår.

Förklaringen till att verksamheten utvecklas så snabbt trots dessa obetydliga ekonomiska resurser är att söka dels i det starka intresset från studenternas sida, dels — och framför allt — i ett betydande ideellt arbete som lagts ned av dem som står i spetsen för verksam-

heten. Utan att förringa värdet av någotdera tvingas man dock konstatera att ingen verksamhet i längden kan hållas i gång och utvecklas enbart med hjälp av dessa stimulantia. Det är anledningen till att vi i motionerna påtalat behovet av en snabb förstärkning av anslagen till handledning och annan undervisning samt av de administrativa resurserna.

Som framgår av motionerna har universitetskanslersämbetet tillstyrkt flera framställningar från universitetens sida om ökade anslag till denna verksamhet. Därför hade vi motionärer hoppats att statsutskottet skulle finna det möjligt att tillstyrka den mycket — jag vill betona detta ord — blygsamma höjning som föreslås i motionerna. Utskottet anför inga sakskalet för sin hållning utan nöjer sig med att hänvisa till den skiftande utredning som, inom parentes sagt, när den givits tillfälle att avgiva remissyttrande över begäran om hithörande anslag har tillstyrkt. Vi har i motionerna klart angivit att förslaget inte innebär något föregripande av utredningen utan endast ett provisoriskt anslag till den redan existerande verksamheten i avvaktan på att vi skall få ta ställning till utredningens förslag, troligen redan i år.

Här i riksdagshuset brukar vi orda en hel del om behovet av forskning i internationella frågor. Jag finner det angeläget att stödet för denna verksamhet inte bara blir ord utan också tar sig mera konkreta uttryck. Jag ber därför, herr talman, att få återkomma med yrkande om bifall till förslaget i motionerna.

I detta anförande instämde fru *Segerstedt Wiberg* (fp), fru *Lundblad, Grelhe*, (s) och herr *Sörenson* (fp).

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid punkt 6 angående samhällsforskning har jag fogat en blank reservation med anledning av utskottets behandling av motionsparet

I: 182 och II: 195, där vi har yrkat att riksdagen borde föreläggas en plan för successiv förstärkning av resurserna för den samhällsvetenskapliga forskningen och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att vid viktiga reformbeslut medel avsätts för analys av beslutets faktiska resultat.

Utskottet har uttalat att avsättande av medel för analys av de viktigaste resultaten av olika reformbeslut är en angelägen uppgift för berörda myndigheter. Men erfarenheterna har ändå visat, herr talman, att en analys på vetenskaplig grund ännu inte skett i den omfattning som vore önskvärd. Det lär väl också dröja innan detta sker, därest inte resurserna för den samhällsvetenskapliga forskningen avsevärt utökas.

Det är faktiskt förvånansvärt att de stora reformer som genomförts ännu inte följts upp systematiskt med undersökningar om de faktiska verkningarna. Det har naturligtvis hänt i ett och annat fall, exempelvis inom bostadsområdet, men många av de stora reformerna har inte följts upp. Denna brist är särskilt anmärkningsvärd med tanke på det noggranna statliga utredningsarbete som kännetecknar vårt land och som ofta föregår reformbeslut och också med tanke på att det i dag faktiskt finns metoder för sådan uppföljning.

En energisk insats av samhällsvetenskaplig forskning för att utvärdera verkningarna av politiska beslut är därför synnerligen påkallad, och det har också utskottet erkänt. Härigenom skulle man på kort tid kunna erhålla varningssignaler och snabbt kunna anpassa politiken efter vunna erfarenheter. För att på ett enkelt sätt skapa sådana förutsättningar för en högst lönsam forskning, som vi ser det, bör vid viktiga reformbeslut avsättas medel för analys av beslutets faktiska resultat. Detta är inte någon egen uppfinning, utan jag har förstått att det finns grupper i landet som varit inne på dessa tankegångar. Det är inte minst en arbetsgrupp inom forskningsberedningen som har sett

Anslagen till universitet och högskolor
över denna del av den samhällsvetenskapliga forskningen.

Statens råd för samhällsforskning har i sin petitaframställning framhållit att en ökad forskningsinsats är önskvärd för att de praktiska verkningarna av politiska beslut skall kunna bedömas. Rådet har sålunda föreslagit en ökning av anslaget till samhällsforskning för budgetåret 1969/70 med 5,6 miljoner kronor. Departementschefen har avsevärt reducerat summan och förordar 2,1 miljoner kronor i uppräknig.

Det andra motionsparet som jag skulle vilja säga några ord om är I: 514 och II: 565, vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att 1970 års riksdag föreläggs förslag rörande en intensifierad och planmässig social forskning. Här har utskottet varit mer positivt och givit till känna sin uppfattning om nödvändigheten av en utbyggnad av den socialpolitiska forskningen. Men jag vill framhålla att detta har skett i riksdagen tidigare i just dessa frågor. Allmänna beredningsutskottet framhöll 1963 vikten av att utredningsarbetet i fråga om den sociala forskningen bedrevs utan någon onödig tidsutdräkt. Samma år fann statsutskottet det angeläget att beslut angående den sociala organisationen snarast möjligt skulle fattas. År 1967 behandlades formerna för en intensifierad och planmässig social forskning. Detta är alltså en fråga som behandlats i riksdagen under flera år, men man kan knappast säga att den fallit så mycket framåt.

Socialutgifterna uppgår nu till över 20 miljarder kronor om året. Om en enda promille skulle utnyttjas för socialt forsknings- och utvecklingsarbete, skulle det innebära 20 miljoner kronor för detta ändamål. Det är svårt att beräkna kostnaderna för insatserna som nu görs på detta område vid universitet och högskolor, inom statliga och kommunala utredningar, inom statlig och kommunal förvaltning m.m., men det är uppenbart att denna nivå ingalunda är uppnådd. Det är också uppenbart att

Anslagen till universitet och högskolor

en ökning av insatserna med låt oss säga en tiondels promille skulle betyda oerhört mycket för den svenska socialpolitikens utveckling. Vi anser därför att en utbyggnad av den sociala forskningens resurser nu måste komma till stånd. Det finns tillräckligt material som grund för beslutet, tror vi. Det finns forskningsprojekt och det finns forskare, även om tillgången varit knapp. Det finns organisationsförslag.

Herr talman! Jag har velat nämna detta därför att jag anser att det är stora, viktiga frågor som riksdagen har visat intresse för. Men jag tycker inte att statsmakterna har skjutit på som man skulle önska, och det är för att påpeka detta som jag tagit till orda utan att ha något egentligt yrkande.

Låt mig sedan, herr talman, säga några ord om reservationen vid punkt 20 angående Nordiska afrikainstitutets verksamhet. Herr Kaijser har redan närmare motiverat denna reservation. Den bygger på motionsparet I: 459 av herr Hansson och fru Lindström och II: 521 av fru Dahl m. fl. Jag tycker, herr talman, att motionerna har varit anspråkslösa. Man har önskat en höjning med 56 000 kronor av vad departementschefen föreslagit. Utskottet motiverar kortfattat avslaget med att utrymmet för anslagshöjningar varit begränsat och att man därför inte kan gå med på allt vad motionärerna önskar i uppräknings. Vi känner igen denna motivering — den förekommer allt som oftast när det gäller att avstyrka motioner, och det ligger väl mycket i den.

Man skulle också ha kunnat tillägga att anslaget till u-landsinformationen i år avsevärt höjts, ehuru det inte i nämnvärd omfattning kommit Afrikainstitutet till del. Man har ökat det från 600 000 kronor till 1,7 miljon kronor. Jag tycker ändå att motionärerna har synnerligen väl motiverat denna ringa anslagsökning. De har pekat på att Nordiska afrikainstitutet i Uppsala har arbetat sedan 1962 som ett nordiskt informations- och dokumentationsorgan i

afrikanska frågor — det som hör till Norden är ju synnerligen populärt i våra dagar — att bibliotekets besöks- och utlåningssiffror i det närmaste fördubblats varje verksamhetsår, att omfattande seminarie-, kurs- och föreläsningssverksamhet bedrivs, att Nordiska afrikainstitutet stöder forskningen om Afrika genom handledare och genom stipendier, att en av institutets viktigaste aktiviteter utgör dess publikationsverksamhet, för att nu ta några exempel ur den välskrivna motionen.

Låt mig till sist, herr talman, också citera några rader i den:

»Nordiska Afrikainstitutet, som sedan 1962 har bedrivit en verksamhet som till stor del ligger i linje med SIDA:s informationsverksamhet och som i väsentliga frågor ställt ett omfattande material till förfogande för SIDA:s informations- och utbildningsverksamhet, har inte fått del av denna anslagsökning vad gäller information om u-länderna. Den reella höjning på knappt 5 % som föreslagits synes inte täcka mer än de väntade pris- och avgiftsökningarna i samhället.»

Det är med denna motivering som vi har reserverat oss. Vi önskar att en stor grupp av första kammarens ledamöter, inte bara borgerliga utan också socialdemokratiska, skulle vilja stödja denna reservation.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det ärende jag har att behandla har redan berörts av herrar Kaijser och Nyman. Det gäller vår motion om uppräknat anslag till Nordiska afrikainstitutet. Jag vill bara till den argumentering som förts och som jag stöder till alla delar lägga en reflexion om det tydligen olyckliga i det förhållandet att detta institut inte ligger där det så att säga hör hemma, nämligen inom u-hjälpen. Den rundhänthet med information i dessa frågor, som SIDA och departementet har visat på riksdagens uttryck-

liga beställning, hade säkert gett utrymme för den mycket väsentliga möjlighet till ökad aktivitet som vi har velat bereda Afrikainstitutet.

Ehuru vi inte har kunnat samla så många vid utskottets behandling står vi fortfarande kvar på den ståndpunkt som vår motion innebär. Jag kommer alltså att biträda yrkandet om bifall till reservationen vid punkten 20.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt yttra mig under denna del av debatten, då det inte finns något yrkande under den punkt som här behandlas, men eftersom herr Wallmark ställt några frågor till mig, vill jag passa på tillfället att kommentera denna del av anslaget något.

Först och främst vill jag konstatera med glädje att ingen reservation är anförd här, vilket visar att man i stort sett är enig om den förda politiken. Det bör kanske uppmärksammas att årets förslag från Kungl. Maj:t på dessa punkter i vissa avseenden innebär en ganska väsentlig förändring i den förda politiken. Jag vill särskilt peka på att den tekniska anslagsomläggningen i sig innebär en ganska stor reform. Den innebär nämligen att universitetsmyndigheterna på ett helt annat sätt än tidigare får möjlighet att väga mot varandra olika angelägna utgifter. Vi har genom den tekniska förändringen på ett mycket bestämt sätt fört ned beslutanderätten i viktiga frågor till universiteten själva. Detta ligger helt i linje med den ståndpunkt som vi intog när riksdagen behandlade frågan om de fasta studiegångarna vid de filosofiska fakulteterna. Dessutom vill jag peka på att förslagen i stort innebär att tyngdpunkten i år och i det kommande beslutet ligger dels på det pedagogiska utvecklingsarbetet som nästa år får tredubbla anslag jämfört med i år, dels på en förhållandevis stark satsning på bas-

Anslagen till universitet och högskolor resurserna, på medhjälpare, biträden och materiel.

Icke förty säger herr Wallmark i sitt inlägg att de resurser som nu ställs till universitetens förfogande är otillräckliga. Han baserar sitt påstående på konstaterandet att man hade som riktmärke under andra hälften av 1960-talet — då man bestämde sig för nu gällande utbyggnadsplan — att det högre utbildningsväsendet mot slutet av den aktuella femårsperioden skulle kunna ge god utbildning för drygt 80 000 heltidsstuderande. Det var så man då bedömde ökningen av antalet studerande.

Nu finns det redan — som herr Wallmark sade — cirka 100 000 studerande. Herr Wallmark drar nu — med utgångspunkt från att tidigare sagts att resurserna var begränsade — den slutsatsen att dagens 100 000 studenter undervisas på basis av de resurser som vi då beräknade skulle gälla för ett antal av mellan 78 000 och 79 000 studenter nästa år. Den slutsatsen är felaktig, det vet herr Wallmark lika väl som jag. Det beror på att ökningen, som blivit större än beräknad, i första hand skett inom de filosofiska fakulteterna och bland de grupper som där studerar på lågstadiet. För dessa studenter gäller i motsats till bestämmelserna vid andra fakulteter automatikens regler som innebär att resurser ställs till förfogande i takt med ökningen av antalet studerande. Det är den stora och framsynta reform som riksdagen beslutade i slutet av 1950-talet vilken möjliggjort för oss att på ett smidigt sätt klara den utöver våra beräkningar skedda ansvällningen av antalet studenter.

Jag vill hävda att standarden utbildningsmässigt sett är god vid våra universitet och konstaterar att vi nästa läsår passerar miljardstrecket i fråga om anslag. Det är utomordentligt stora resurser som våra universitet får till sitt förfogande. Självklart gäller dock här — som på alla andra områden — att behoven är så stora att man i och för sig skulle vilja gå längre och anvisa

Anslagen till universitet och högskolor

ännu större anslag. Men på vilket område av den offentliga sektorn gäller inte detta? Vi måste göra en avvägning.

Beträffande den nya enhet som i höst startar teknisk utbildning i Linköping säger herr Wallmark att risken är stor för att de som utbildas där skall bli ett slags B-ingenjörer som herr Wallmark formulerade det. Han baserar sitt uttalande på det missnöje som visas av de anslagsäskande myndigheterna över att inte alla begärda tjänster beviljades.

Jag har tidigare sagt att det inte finns anledning att misstänkliggöra den utbildning som nu håller på att organiseras. Den utbildningen kommer på ingenjörssidan att bli av god svensk kvalitet. Sedan får forskningsaktiviteten där som på andra orter motivera de ytterligare förstärkningar av anslagen som med säkerhet kommer senare.

Herr Wallmark tar vidare upp ett för Linköping speciellt problem, nämligen ämnet nationalekonomi. Vi har inte fört fram ett äskande som finns med i bakgrunden om en särskild tjänst i nationalekonomi. Det beror på att vi för närvarande inte anser oss ha tillräckligt många kompetenta sökande. Men mycket snart — det vill jag tala om — kommer två lediga professurer att tillsättas i Stockholm. Flera andra är lediga, och det vore oklokt att i den situationen föreslå ytterligare en professor, allra helst som det enligt min mycket bestämda uppfattning inte är nödvändigt för att klara utbildningen i Linköping av de ingenjörer det gäller. Men det är riktigt, herr Wallmark, att det är ett problem att rekrytera de högre tjänsterna i nationalekonomi. Vi har haft det problemet ganska länge, och det sammanhänger kort och gott med att samhället i övrigt har lockat de bästa av de ungdomar som har givit sig på sådan forskning till utredningsuppdrag i statliga, andra offentliga samt i privata kommittéer och institutioner.

Jag kan emellertid glädja herr Wallmark och andra med att det nu alldeles påtagligt sker en förändring inom äm-

net nationalekonomi. Samtal med flera av de ledande ekonomerna har övertygat mig om det. Vi har på gång en ung generation av duktiga och framåtsträvande nationalekonomer som inom några år, jag vågar hävda det, kommer att göra sig gällande både här hemma och internationellt. Jag är optimistisk nog att tro att vi ganska snart kommer att kunna besätta tjänsterna i nationalekonomi med fullt kompetent folk.

Herr Blomquist, gör inte problemet konstigare än vad det i själva verket är! Efter att ha hört hans anförande är jag än mer övertygad än tidigare om att den ståndpunkt jag intog i propositionen är den rätta. Situationen är helt enkelt den att jag inte förordade en ändring av benämningen på de teologiska fakulteterna på basis av de synpunkter som framfördes till myndigheterna. Jag gjorde det inte av det enkla skälet att jag anser att en namnändring också förutsätter en förändring av verksamheten, och vi vet ännu inte hur den kommer att se ut. Vi måste göra en översyn av målsättningen för den religionsvetenskapliga utbildningen innan vi tar ställning i sak. Jag är utomordentligt glad över att man på teologiskt håll nu velat följa med i utvecklingen och vidga perspektiven. Men låt oss först kallt och sakligt konstatera vilka förändringar i målsättningen för utbildningen som vi bör fastställa. Sedan tar vi ställning till om namnet bör ändras eller ej.

Herr Kaijser, Nyman och Hansson har varit inne på frågan om det Nordiska afrikainstitutet. Jag håller med herr Hansson om att institutet på ett bättre sätt än hittills bör bli en del i vår information om den tredje världen. Det bör enligt min uppfattning finnas möjligheter för institutets ledning och SIDA att åstadkomma bättre förhållanden än för närvarande. Därmed borde bättre möjligheter föreligga till en samverkan som även kan ge utslag på det ekonomiska området. Jag vill glädja motionärerna och reservanterna på

denna punkt med att styrelsen, enligt vad jag inhämtade för några dagar sedan, beslöt att det danska och norska erbjudandet om att bidra med medel till en forskarassistenttjänst nästa verksamhetsår skulle biträdas. Det är också ur nordisk synpunkt mycket glädjande. Det institut det gäller har ju haft en ganska ensidig svensk rekrytering och finansiering. Genom att våra nordiska grannar nu går in även finansiellt ökar självklart möjligheterna till att göra institutet till ett nordiskt institut i verklig mening.

Fröken Mattson! Jag instämmer helt i uppfattningen att vi bör stödja freds- och konfliktforskningen. Det är utomordentligt glädjande att särskilt de yngre forskarna — de som håller på med sin forskarutbildning — i ökad omfattning vill ägna sig åt den internationella aspekten på sina ämnen och att de tar så okonventionella initiativ som de gjort i seminarierna för freds- och konfliktforskning. Vi har också efter måttet av vår förmåga bistått dem så att den aktiviteten kunnat utvecklas inte så dåligt. Vi anser det emellertid rimligt att den utredning som sedan drygt något år sysslar med denna fråga får bli färdig med sina överväganden innan vi tar mer definitiv ståndpunkt till finansieringsproblemet. Jag tror mig veta att nästa års riksdag bör kunna få ta ställning till en förbättrad och förstärkt freds- och konfliktforskningsorganisation vid våra universitet. Vi skall se till att i avvaktan därpå den omfattning som hittills uppnåtts skall kunna vidmakthållas och eventuellt något ökas.

Herr WALLMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Om statsrådet Moberg vill tolka vår inställning så att vi skulle vara ense med regeringen om den förda politiken, vill jag endast erinra om vad jag sade i mitt inledningsanförande. Vi är alltså inte eniga.

Jag hälsar också den decentralisera-

Anslagen till universitet och högskolor de beslutanderätten och de första stappande stegen mot en ny programbudgetering ute på våra universitet och högskolor med tillfredsställelse. Jag tror att det den vägen finns möjligheter att åstadkomma en bättre resursanvändning mellan olika alternativ. Men jag hävdar fortfarande att lågstadieundervisningen icke fått de medel som den i och för sig skulle behöva. Eftersom jag deltog i 1965 års beslut och debatten kring det, kan jag ganska väl erinra mig resonemangen från såväl regeringens som vederbörande statsutskotts sida. Helt uppenbart är att den väsentligt ökade tillströmningen av studenter — jag sade 40 procent fler studenter än vad vi då räknade med — tack vare den underbara institution som heter automatiken fullständigt skulle ha fått sina undervisningsresurser tillgodosedda är ett något för starkt uttryck. Jag vill klart deklarera att jag inte alls kan dela den uppfattning som statsrådet Moberg för fram när han talar om att standarden vid universiteten är utbildningsmässigt god.

Vad sedan gäller ingenjörsutbildningen i Linköping hyser jag självklart i och för sig samma förhoppning som statsrådet Moberg att vi där skall få ingenjörer av god svensk kvalitet. När vi använder uttrycket »god svensk kvalitet» är det en internationellt hög kvalitet, en toppnivå, som avses. På den nivån står nämligen de svenska tekniska högskolorna för närvarande. Men det är alldeles uppenbart att det är nödvändigt att få till stånd en förstärkning. Statsrådet Mobergs uttalande här står i bjärt kontrast till alla de sakkunnigas uppfattning; sakkunniga som deltagit i analyserna kring Linköpingsenheten. Med all respekt för statsrådet Mobergs sakkunskap litar jag dock mer på den samlade tekniska expertisen i det här sammanhanget. Jag ber om ursäkt att jag säger det, men sådan är faktiskt min uppriktiga tro. Jag anser att det vore ett allvarligt slag mot Linköpings tekniska högskola, om den i starten skulle

Anslagen till universitet och högskolor

få en tveksam bedömning. Det finns exempelvis inte något som helst skäl till att Teknologföreningen, som ju är helt opartisk, skulle så starkt uttrycka sin tveksamhet om denna inte vore befogad. Redan det förhållandet att sådana uppfattningar börjat publiceras inverkar menligt på skolans renommé.

Vad slutligen beträffar professuren i nationalekonomi kunde jag inte tolka statsrådets uttalande på annat sätt än att regeringen har gjort en helomvändning. Jag tyckte mig höra att statsrådet Moberg sade att det inte är nödvändigt med denna professur i nationalekonomi för att klara utbildningen av ifrågavarande ekonomiingenjörer. Det är en helt annan deklARATION än den som fanns både i förra årets och i årets proposition, där man säger att professuren behövs i och för sig men att man dess värre på grund av brist på sökande inte nu kan inrätta en sådan tjänst.

Detta har alltså upprepats i statsutskottets utlåtande nr 119 förra året, och man hänvisade i stort sett till detsamma i årets statsverksproposition. Det är alltså utomordentligt angeläget att statsrådet Moberg verkligen deklarerar om denna professur skall inrättas eller om den inte skall inrättas.

Den andra frågan är: Finns det kompetenta sökande eller inte? Jag skulle vilja fråga: När vi inte har ledigförklarad professuren, hur vet vi då att det inte finns några kompetenta sökande till den? Är det någon liten grupp som sitter och gör en bedömning och säger att vi har inga sökande så det är ingen idé att inrätta tjänsten. Det vore som sagt värdefullt om statsrådet ville tala om huruvida vi skall inrätta professuren eller inte.

Herr **BLOMQUIST** (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet måste ha missuppfattat mig i någon mån. Jag riktade ingen kritik utan ställde mig frågande inför ett och annat, men jag är villig att tolka statsrådets ord till

mig positivt. Jag är tacksam för hans deklARATION att innan namnfrågan löses skall man vara klar med hur själva uppläggningsen av den nya teologiska utbildningen och forskningen skall gestalta sig. Det råder ingen tvekan om att vi är överens på den punkten. Nej, det som kanske var litet mer intrikat av det jag frågade om kan formuleras så här: Är det alltså ingen skillnad mellan universitetskanslersämbetets syn på vad som skall höra till det religionsvetenskapliga området och statsrådets?

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Utskottet har haft att behandla ett antal motioner. Det finns ett motionspar, I: 500 och II: 552, som jag i någon mån vill ange motivet för. Från denna talarstol har i dag talats om den mycket starkt ökade efterfrågan på övergymnasial utbildning. Vi vet att det på 1940-talet bara var 15 000 ungdomar som hade möjlighet att få utbildning vid universitet och högskolor. Vi vet också att vi så sent som 1960/61 hade 34 715 ungdomar under sådan utbildning. För innevarande läsår beräknar man att motsvarande siffra är 112 000—113 000. 1972/73 förväntas antalet vara 123 000. Det sistnämnda antalet måste nog bedömas mot bakgrunden av att tidigare beräknade siffror varit betydligt lägre än de i verkligheten har visat sig bli. Jag anser att 1968 års utbildningsutredning är värdefull. Den har till uppgift bl. a. att söka finna metoder för en balanserad utveckling av hela det eftergymnasiala utbildningsområdet med utgångspunkt såväl i samhällets resurser och dess behov av utbildad arbetskraft som i de utbildnings-sökandes önskemål, vilket jag finner angeläget.

Den pågående diskussionen om vidgången av rätten till tillträde till högre utbildning kan förväntas resultera i att nya grupper får möjligheter att idka universitets- och högskolestudier. Därigenom torde anspråken, såvitt vi kan

förstå, på universitetens kapacitet att öka mer än vi egentligen har beräknat. Den ökning i efterfrågan på högre utbildning som sålunda kan förutses nödvändiggör en fortsatt centralisering av utbildningen.

Jag tror att det var ett värdefullt grepp som togs 1965 i och med det beslut som fattades att universitetsorganisationen också skulle komma att omfatta filialer till de befintliga universiteterna. Sålunda finns nu universitetsfilialer i Karlstad, Linköping, Växjö och Örebro, och vi anser att det behövs ytterligare filialanläggningar i landet. Det har redan visat sig att dessa universitetsfilialer har varit till stort gagn för de orter där de är belägna, trots att de ännu inte är helt utbyggda. Filialerna påverkar givetvis ett redan konsoliderat näringsliv i gynnsam riktning, men de kan också medverka till att främja delar av näringslivet — och detta är inte minst betydelsefullt — som är mindre utvecklade. Samtidigt spelar givetvis universitetsfilialerna stor roll för de enskilda människorna på grund av närheten till utbildningsmöjligheter.

Jag anser att det är angeläget att de erfarenheter som nu vunnits och som kan vinnas av filialverksamheten användas vid den fortsatta decentraliseringen av undervisningsväsendet. Det finns i detta sammanhang anledning att erinra om att universitetskanslersämbetet i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår anfört att inrättandet av ytterligare filialer är en tänkbar utväg vid fortsatt expansion på undervisningsområdet.

Jag har nämnt bakgrunden till det motionspar som väckts av representanter för Skaraborgs län. Hela länsrepresentationen har givit uttryck åt den meningen att det är önskvärt att även Skaraborgs län vid dessa ytterligare överväganden skulle kunna få en sådan här möjlighet till eftergymnasial utbildning.

Herr talman! Detta är i korthet bakgrunden till de synpunkter som anförts

Anslagen till universitet och högskolor i dessa motioner. Jag finner inte någon anledning att anmärka på utskottets skrivning i samband med behandlingen av motionerna. Vi har emellertid med dessa motioner nu fått ett tillfälle att för riksdag och regering men också för de centrala myndigheterna anmäla Skaraborgs läns stora intresse av att få en universitetsfilial. Vi hoppas att det vid de överväganden som senare kommer att ske angående utbyggnaden av universitetsfilialerna även skall bli möjligt att anordna eftergymnasial utbildning inom Skaraborgs län, något som vi i dag betraktar som mycket angeläget.

I detta yttrande instämde herrar *Paul Jansson* (s), *Richardson* (fp) och *Birger Andersson* (s) .

Herr MÄRTENSSON (s):

Herr talman! Av dem som hittills yttrat sig är det bara någon eller några som haft yrkanden att ställa. I övrigt har framförts önskemål från motionärens sida, men eftersom dessa önskemål inte i något fall tycks ha varit riktade mot utskottet eller utskottets skrivning, finner jag ingen anledning att gå in på vad som sagts i det avseendet. Jag tillåter mig, herr talman, att gå direkt på de yrkanden som förekommit under debatten.

Fröken Mattson har alldeles rätt i sin åsikt att utskottets skrivning är mycket kort. Orsaken är, som fröken Mattson själv antydde, att en utredning är i gång som väntas framlägga förslag detta år — enligt statsrådet Moberg skulle nämnda förslag föreläggas nästa års riksdag. Universitetskanslersämbetet har inte heller sagt något annat än att man hemställt om samma anslag som tidigare. Att utskottet — enligt fröken Mattsons påstående — inte tagit ställning i frågan får naturligtvis också ses mot samma bakgrund: att det föreligger en utredning i ärendet.

Jag kommer alltså att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till Nordiska afrikainstitutet

Den andra frågan som medfört en reservation gäller anslaget till Nordiska afrikainstitutet. Utskottets skrivning är också där mycket kortfattad, men det bör kanske ändå erinras om att statsutskottets andra avdelning var enhällig när det gällde Kungl. Maj:ts förslag. Det var först när statsutskottet in pleno sammanträdde som ett ändringsförslag framlades som samlade fem av statsutskottets 30 ledamöter. Utskottets motivering för att icke medge något högre anslag är naturligtvis i det här fallet liksom i så många andra att utrymmet är begränsat och att man får ta hänsyn till detta. Anslaget till Afrikainstitutet har dock ökat under årens lopp. När institutet startade budgetåret 1962/63, uppgick det sammanlagda anslaget till 327 000 kronor. Om jag har räknat rätt, blir motsvarande anslag för kommande budgetår 600 000 kronor.

Med vad jag sagt om detta, herr talman, kommer jag att yrka bifall till utskottets hemställan även på den punkten. I övrigt har jag ingenting att tillägga.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Moberg för det klara besked han gav om vad vi kan förvänta oss nästa år, när 1967 års kommitté för internationell politik är färdig med sitt förslag. Jag vill offentligen framföra ett tack för den djupa förståelse för dessa frågor som statsrådet visat.

För övrigt vill jag endast framhålla att universitetskanslersämbetet dock har tillstyrkt framställningen och sagt att för budgetåret 1969/70 bör medel för denna angelägna verksamhet ställas till förfogande inom ramen för ett förstärkt anslag till särskilda åtgärder för forskarutbildning. Det förhållandet att någon begäran om sådan förstärkning av det nämnda anslaget inte gjorts i statsverkspropositionen har givit anledning till vår motion och till vårt specialyrkande på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 2—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20

Anslag till Nordiska afrikainstitutet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1969/70 anvisa till Nordiska afrikainstitutet: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 469 000 kronor och till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. ett reservationsanslag av 131 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 459, av herr *Hansson* och fru *Lindström*, samt II: 521, av fru *Dahl m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen under förevarande båda anslag måtte anvisa 479 000 kronor respektive 177 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 459 och II: 521, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 469 000 kronor,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 459 och II: 521, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 131 000 kronor.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Källstad* (fp) och *Ullsten* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att ut-

Om ökade anslag till freds- och konfliktforskning

skottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 459 och II: 521, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 479 000 kronor,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 459 och II: 521, nämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 177 000 kronor.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 43.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Punkterna 21 och 22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23**Om ökade anslag till freds- och konfliktforskning**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 483, av fröken Mattson och herr Wirmark, samt II: 586, av herr Svensson i Kungälv m. fl., till Extra utgifter vid universitet och högskolor för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 1 035 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 483 och II: 586 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att uppräknat anslaget till extra utgifter vid universitet och högskolor med 35 168 kronor till 1 070 168 kronor att användas till freds- och kon-

Om inrättande av en professur i etologi
fliktforskning vid universiteten i Lund
och Uppsala.

Fröken **MATTSON** (s):

Jag ber att få yrka bifall till motionerna.

Herr **MÄRTENSSON** (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 24—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Om inrättande av en professur i etologi

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens naturvetenskapliga forskningsråd inrätta en extra ordinarie professur i molekylär cytogenetik, dels till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 36 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 486, av herrar *Nyman* och *Stefanson*, samt II: 556, av herr *Löfgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock motionen I: 513, av herr *Wallmark*.

I motionen I: 513 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att från och med den 1 juli 1969 inrätta en professur i etologi vid Stockholms universitet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte

a. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens naturvetenskapliga forskningsråd inrätta en extra ordinarie professur i molekylär cytogenetik,

b. avslå motionen I: 513, i vad den avsåge inrättande vid statens naturvetenskapliga forskningsråd av en extra ordinarie professur i etologi,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 513, i vad den avsåge medelansvisningen till Naturvetenskaplig forskning, för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 36 400 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de avsåge hemställan att 1969/70 års anslag till naturvetenskaplig forskning skulle fördubblas under treårsperioden 1970—1972.

Reservation hade anförts, beträffande inrättande av en professur i etologi, av herrar *Kaijser* (m), *Wallmark* (m), *Bohman* (m), *Nordstrandh* (m) och *Källstad* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte

a. avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid statens naturvetenskapliga forskningsråd inrätta en professur i molekylär cytogenetik,

b. med bifall till motionen I: 513, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens naturvetenskapliga forskningsråd inrätta en extra ordinarie professur i etologi.

Herr **WALLMARK** (m):

Herr talman! Vi har här att behandla ett förslag från regeringen som kanske är ett av de mera märkliga som förekommit.

Naturvetenskapliga forskningsrådet har begärt inrättande av ett par professorer, bland annat en professur i

etologi. Forskningsrådets förslag har tillstyrkts av universitetskanslersämbetet. I statsverkspropositionen har dessa förslag inte tagits upp. Däremot begäres i statsverkspropositionen, efter förslag av biologisk-geografiska sektionen vid universitetet i Lund, inrättande av en professur i molekylär cytogenetik.

Det egendomliga är att naturvetenskapliga forskningsrådet redan har en professur i biokemisk cytogenetik, en professur som är i stort sett likartad. Det förslag som statsverkspropositionen tar upp har inte tillstyrkts av naturvetenskapliga forskningsrådet, och ej heller av universitetskanslersämbetet, medan den professur som inte tas upp har prioriterats av de här institutionerna. Det är såvitt jag kan förstå en ytterligt märklig handling. Den är väl unik i fråga om inrättande av professorer, och i den mån förslaget bifalles hoppas jag verkligen att den kommer att förbli unik. Ett sådant handlingssätt kan man ju rimligtvis inte tänka sig att fortsätta med.

Det har upplysts att den forskare som skulle vara aktuell för professuren i molekylär cytogenetik är en internationellt ytterst framstående forskare. Jag har ingen anledning att betvivla detta. Men vi kan också utgå ifrån att den forskare som är föreslagen till den av naturvetenskapliga forskningsrådet föreslagna professuren tillhör samma kategori. Eftersom professuren skall inrättas vid naturvetenskapliga forskningsrådet, kunde man kanske tycka att det vore rimligt att det enhälliga rådets uttalande följdes, inte minst därför att det är tillstyrkt av universitetskanslersämbetet.

På förfrågan från avdelningen har det bekräftats av naturvetenskapliga forskningsrådet, att om vi följer regeringens förslag blir det i stort sett en dubblering av en redan inrättad professur, och att rådet enhälligt vidhåller sitt förslag, trots att man rimligtvis bör vara ytterst väl informerad om bakgrunden för de sökande i båda fallen.

Om inrättande av en professur i etologi

Herr talman! Reservanterna finner icke skäl att godta ett sådant handlingssätt när det gäller inrättandet av en professur. Vi vill fästa riksdagens uppmärksamhet på detta ytterst märkliga handläggningssätt, och vi gör det genom att anmäla en reservation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Med anledning av herr Wallmarks starka ord känner jag mig uppkallad att ge en förklaring till förslaget om den professur, som har förts fram i statsverkspropositionen.

När vi på höstarna får in förslagen från kanslersämbetet och från de olika råden står vi alltid inför den situationen att vi inte kan tillgodose alla önskemål om inrättande av professorer och andra tjänster. Det är ett evigt och mycket svårt problem att ta ställning till vilka av de föreslagna tjänsterna som regeringen skall föra vidare. Det är den kanske svåraste uppgiften i budgetberedningen att här träffa ett val. Vi har sedan länge tillämpat det systemet att vi tar emot uppvaktningar från universitetet. Jag hoppas att herr Wallmark inte har någonting emot att universitetet direkt ger sin mening till känna beträffande vilka tjänster som bör prioriteras nästkommande budgetår.

Samtidigt har vi att beakta att försörjningen av högt kvalificerade personer måste garanteras i någon form. En ständig prövning måste här ske. I detta fall var situationen kort sagt att den person som av regeringen förordats få en tjänst på naturvetenskapliga forskningsrådet har en tjänst som särskild forskare i rådet. Förordnandet utgår under nästa budgetår och han kan inte få det förlängt. Dessutom gjordes två speciella uppvaktningar i hans fall, och vi blev övertygade om att det var av utomordentligt stor betydelse att den forskaren bereddes en fast anställning. Det är klart att den forskare som då

Om inrättande av en professur i etologi

slogs ut i och för sig också har gjort utomordentligt värdefulla insatser. Hans försörjningssituation är dock för närvarande mindre prekär. Han har en arvodeslaboratur vid naturvetenskapliga forskningsrådet.

Det förhållandet att vi har flyttat över tjänsten från universitetet till forskningsrådet är heller inte något unikt. Det har vi gjort vid flera tillfällen. Bland annat föreligger för nästa år ett motsvarande fall, där en professur i demografi placeras på rådet. Vi anser nämligen så väl den nu aktuella som demografiprofessuren vara specifika forskarprofessurer. Motsvarande situation har förelegat tidigare.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis, liksom statsrådet Moberg, väl medveten om att det måste ske en hård prioritering. De olika institutionerna ute på universiteten lägger fram förslag i långt större omfattning än det enligt regeringens bedömning finns möjligheter att inrätta professurer. Jag vill minnas att jag vid något tillfälle gjort en beräkning härvidlag och kommit fram till att mellan 10 och 15 procent av förslagen i bästa fall kan bli beviljade.

Jag har självfallet ingenting att erinra mot att man gör uppvaktningar från olika håll. Jag är ledamot av andra avdelningen och vi mottar ständigt uppvaktningar. Det är fullt i sin ordning. Men detta är en sak. En helt annan fråga är: Hur bär man sig åt när man inrättar dessa professurer? Forskningsrådet, som skall ha denna tjänst, har framfört förslag till två professurer, men inte fått någon av dessa beviljade. Däremot har regeringen föreslagit att rådet i stället skall få en annan professur, men rådet har sagt: »Nej, en sådan professur känner vi inget behov av, eftersom vi har en i stort sett likadan tidigare. Vi behöver betydligt bättre en professur i etologi.» Kanslersämbetet har tillstyrkt dessa två professurer, de ligger i prioriteringsgruppen,

som UKÄ fört fram. Den av regeringen förordade professuren finns inte ens med bland kanslerns förslag — och det har statsrådet klart för sig.

Nu vill statsrådet Moberg göra detta till en personfråga. Det ligger kanske så till att man velat lägga saken på den bogen. Men det är väl alldeles självklart att naturvetenskapliga forskningsrådet, som nu skall få den professur som blir inrättad, måste väga det vetenskapliga värdet av att få den ena eller den andra. Rådet har alltså på förfrågan från avdelningen klart och entydigt sagt ifrån hur man vill ha det. Naturvetenskapliga forskningsrådet är en utomordentligt kvalificerad grupp och jag kan inte förstå att det finns möjligheter att göra en annan bedömning från departementets sida än rådet gjort.

Jag vill inte använda ordet skandal, men jag tycker att det är utomordentligt anmärkningsvärt att man hanterar frågan på detta sätt och talar om att det är en försörjningssituation. Det låter ungefär som om det gällde socialvård, men detta är det ju inte fråga om här. Regeringen har möjlighet, om det vid sidan av den rent vetenskapliga bedömningen skulle visa sig angeläget att hålla någon forskare kvar här i landet, att ge vederbörande en personlig professur.

Men när man är beredd att inrätta en professur vid naturvetenskapliga forskningsrådet och rådet som sådant har en entydig, enhällig uppfattning är det, herr statsrådet, ett misstroendevotum från naturvetenskapliga forskningsrådet, som ju de facto uppfattat saken så. Jag är inte riktigt på det klara med om statsrådet har uppfattat hur allvarligt detta handlingsätt egentligen är. Jag har icke ett ögonblick betvivlat att Lima-de-Faria är en skicklig forskare och att han är kvalificerad för en professur. Men följ då de särskilda regler som statsrådet har fullmakt att följa i sådana fall!

Herr talman! Jag vidhåller reservationen.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag känner inte till att naturvetenskapliga forskningsrådet skulle ha uttryckt, som herr Wallmark sade, sitt misstroendevotum med anledning av regeringens förslag. Vi har inte haft någon uppvaktning i den frågan. Herr Wallmark påstår någonting som han inte har täckning för.

Jag upprepar att varken forskningen i etologi eller forskningen i molekylär cytogenetik får någon ändrad volym genom detta beslut. Båda forskarna kommer att fortsätta sin verksamhet. Vad vi gjort är att vi tagit hänsyn till deras speciella situation i detta läge. Jag upprepar också att det gjordes särskilda framställningar i saken vid beredningarna under höstens arbete.

Herr **WALLMARK** (m):

Herr talman! Får jag rätta vad jag sade tidigare. Det var inte rådet som uttalade misstroendevotum mot regeringen, utan det är regeringens handlingssätt som är ett misstroendevotum mot det naturvetenskapliga forskningsrådet och dess sätt att agera i detta sammanhang. Jag beklagar djupt att frågan har kommit i detta läge.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Varje gång regeringen tvingas göra en något annan avvägning av behovet än vad en myndighet gör — och det är vad frågan gäller här — kan man beskriva situationen så som herr Wallmark fann för gott att beskriva den.

Herr **MÄRTENSSON** (s):

Herr talman! Jag skall inte tala med så stora bokstäver som herr Wallmark gjorde, och jag vill bestämt reagera mot användandet av ordet skandal i denna fråga. Det är inte så, herr Wallmark, att avdelning och utskott är främmande för att följa departements-

Om inrättande av en professur i etologi chefen även när han intar en avvikan- de hållning gentemot universitetskans- lersämbetet. Jag tror att det har inträffat tidigare, och saken kan komma att upprepas om sådana omständigheter föreligger — som i detta fall — att det finns mycket starka skäl för att följa departementschefen.

Departementschefens äskande hänger inte i luften. Som herr Wallmark vet har det tagits upp av konsistoriet i Lund, och det har förts fram av biologisk-geografiska sektionen i Lund. Konsistoriet i Lund har tagit med denna fråga bland de åtta äskanden som så att säga ligger över den vanliga sektionindelningen. Man har även tryckt på att det är av väsentlig betydelse för modern biologisk och medicinsk forskning att man får denna professur.

Jag anser också att det förhållandet, att fem av avdelningens sex ledamöter och i statsutskottet alla ledamöter utom de moderata har följt departements- chefen, väl ändå säger oss att man inte är främmande för att det kan föreligga skäl att följa departementschefen även om detta skulle innebära att man går emot universitetskanslersämbetet och i vissa fall även ett forskningsråd.

Det kan vara angeläget att även från utskottets sida säga att den docent, som det nu är fråga om att ge en personlig professur, är ett internationellt mycket känt namn. Vederbörande får mycket högt betyg i uttalanden inte bara från svenska vetenskapsmän utan också från bl. a. USA, och de gäller inte bara det område som nu är aktuellt, utan en hel rad andra områden, vilket jag emellertid inte skall redovisa här. Får jag kanske också tillägga att vederbörande har mottagit erbjudande om professurer i USA, bl. a. från Columbiauniversitetet i New York.

Som jag fattar saken gäller det här en professur där forskningen rör sig tvärvetenskapligt. Det har sagts i något sammanhang att med den mycket strikta ämbetsinriktning vi har kan vederbörande inte placeras in på ett direkt

Anslag till lärarutbildning

område, utan han kommer litet mitt-emellan, om jag får använda det uttrycket. Men vi har i alla fall bedömt det så, att här förelåg starka skäl för att följa departementschefen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Det finns inget skäl att upprepa vad jag tidigare sagt till statsrådet Moberg. Jag vill bara ännu en gång betona att jag icke har betvivlat Lima-de-Farias vetenskapliga kvalitet. Jag utgår från att naturvetenskapliga forskningsrådet har vägt detta när rådet ändå vidhållit sitt ursprungliga förslag.

Vidare vill jag säga, att såvitt jag kan erinra mig har förslagen från universitetskanslersämbetet och forskningsråden icke tidigare frångåtts när det gäller inrättande av professurer. Detta är, herr Mårtensson, en unik historia.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt rörande mom. 2 och 3.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wallmark begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten 27 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 33.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet hemställt i mom. 2 och 3.

Punkten 28

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29**Anslag till lärarutbildning**

Punkten föredrogs; och anförde därvid herr talmannen, att vid överläggningen angående förevarande punkt jämväl finge beröras punkterna 30—38 i detta utlåtande; eventuella yrkanden beträffande sistnämnda punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag skall med några ord beröra punkten 37 om lärares fortbildning. Utskottet har där haft att be-

handla en motion med begäran om ytterligare 300 000 kronor under anslaget Lärares fortbildning.

Utskottet har enats om att yrka avslag på motionen men har ändå en sådan skrivning att jag vill göra ett par kommentarer. Utskottet säger nämligen beträffande skolledarnas utbildning, som det här gäller, att skolledarna har en nyckelroll i skolan och att utbildningen av dessa till den ledarfunktion de innehar är en mycket betydelsefull fråga. Man säger sig också dela motionärernas uppfattning om betydelsen av fortsatt utbildningsverksamhet för denna kategori.

Det är — förklarar utskottet — med hänsyn till storleken av det totala anslaget på över 30 miljoner kronor, vilket dessutom innebär en väsentlig höjning, som man bör klara detta utbildningsbehov inom nämnda anslagsram.

Jag har velat stryka under detta uttalande, eftersom det enhälliga utskottsutlåtandet uttrycker en önskan att denna mycket viktiga fråga blir hanterad på ett riktigt sätt. Sö bör nu inom den vidgade ram den har fått till sitt förfogande arrangera en sådan fortbildning av skolledarna att de verkligen kan fylla sin ledarfunktion på ett korrekt sätt.

Det är med tillfredsställelse, herr talman, som jag här kan yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Under punkten 35 berörs allmänflygets säkerhet. Bakgrunden är en mycket snabb ökning av allmänflyget i vårt land. Man räknar med att det år 1975 skall finnas 2 000 småflygplan, vilket innebär en femdubbling på 15 år.

Ökningen på olyckssidan har inte varit så stark men ändå tillräcklig för att inge oro. De senaste åren har antalet omkomna hållit sig omkring 15—20, vilket i absoluta tal är dubbelt så mycket som flygvapnet tvingats notera. Man

Anslag till lärarutbildning

har självfallet försökt angripa problemet med en mycket stark betoning på kravet om en förbättrad utbildning. Undersökningar i USA visar att om förarna följde vad man kallar »tolv enkla regler» skulle olycksfrekvensen reduceras med 90 procent. Mycket tyder på att detsamma skulle gälla också i vårt land.

Särskilt efter olyckor ställs krav på t. ex. obligatorisk radioutbildning och åtminstone viss begränsad blindflygutbildning. Men debatten har stannat där. Det har sagts att utan rejäl utbildning av flyglärarna är det inte stor mening med att försöka öka kraven för de utbildade.

1966 års riksdag beslöt i anledning av motioner att skriva till Kungl. Maj:t och begära en central flyglärodbildning. Många hade tillstyrkt detta förslag, luftfartsstyrelsen, Aeroklubben, Linjeflyg, flygvapenchefen etc. Något förslag från Kungl. Maj:t efter år 1966 har emellertid inte kommit.

Det är möjligt att riksdagens beslut den gången kom att bli negativt genom att Kungl. Maj:t inte gjorde någonting. När saker och ting på detta område aktualiserats har man hänvisat till att riksdagen uttalat sig för en central flyglärobskola — därför kan det här med radioutbildning och annat anstå. Åtgärder som annars skulle ha vidtagits har inte prövats närmare därför att myndigheterna varit inriktade på att Kungl. Maj:t först skulle komma att följa förslaget om en central flyglärodbildning i enlighet med riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t.

I dagarna föreligger den första civila flyglärodboken, skriven på övertid av tre flyglärare. I ett centralt avsnitt framhåller de följande: »Ådagalagd flygkicklighet och planeringsförmåga får aldrig vara tillräckliga motiv för att släppa fram en elev till certifikatprov. Läraren måste under utbildningens gång övertyga sig om att eleven har den rätta ansvarskänslan. Eleven måste visa sig till fullo acceptera

Ang. vuxenutbildningen

principen att sätta flygsäkerheten före prestigehänsyn och eventuell lust att briljera.»

Alla berörda parter anser att det behövs en skärpning på detta område och att den centrala gestalten därvid skall vara flygläraren. Skall den uppfattningen kunna slå igenom ute på flygskolorna, förutsätter det att flyglärarna i sin tur blir utbildade — det kan bara ske centralt.

Utskottet föreslår nu i anledning av motioner till årets riksdag att riksdagen på nytt skriver till Kungl. Maj:t. Utskottet synes beklaga att regeringen inte lagt fram något förslag eller redovisat något direkt ställningstagande.

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig som motionär att ställa ett annat yrkande än utskottets. Mot den bakgrund jag beskrivit är det dock angeläget att förslag verkligen framläggs, som innebär att vi får en mer ordnad utbildning av flyglärarna.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Under punkt 33 redovisas motioner av fröken Stenberg och mig i denna kammare och av herr Krönmark i andra kammaren. I dessa motioner hemställs att riksdagen i enlighet med styrelsens för gymnastik- och idrottshögskolorna budgetäskande måtte anslå 18 450 kronor till anlitande av utländska experter i undervisningen på idrottslärlinjerna. Något belopp för detta ändamål har ej upptagits i statsbudgeten, vilket är att beklaga. Internationellt utbyte är alltid värdefullt, även på det område det här gäller: utbildning av idrottslärare. Ett faktum är nämligen att flera andra länder anses ligga avsevärt före oss på detta område, varför det finns anledning att med tillfredsställelse hälsa skolstyrelsens förslag i denna fråga.

Statsutskottet framhåller nu att det ej möter hinder att man för ifrågavarande ändamål använder medel ur anslaget till utbildningskostnader vid sko-

lorna i den mån sådana finns tillgängliga. Motionärernas förslag om ökning av medelsanvisningen anser sig utskottet emellertid ej kunna biträda. Jag tolkar statsutskottets utlåtande så att utskottet delar skolstyrelsens och motionärernas uppfattning att föreslagen medverkan av utländsk expertis är värdefull, men att denna bedömes kunna komma till stånd utan ytterligare medelsanvisning. För denna gång kan jag därför inskränka mig till att uttala förhoppningen att den bedömningen är riktig och att det av den ansvariga skolledningen tilltänkta anlitandet av utländska experter verkligen kommer till stånd. I olika sammanhang har erinrats om att vi i fråga om utbildning av idrottslärare har mycket att lära av utlandet. Det är därför angeläget att i kommande statsbudget gymnastik- och idrottshögskolornas berättigade önskemål om anslag till anlitande av utländsk expertis tillgodoses.

Herr talman! Jag har för dagen intet yrkande.

Häri instämde fröken *Stenberg* (m).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 30—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39

Ang. vuxenutbildningen

I anslutning till de förslag, som i propositionen framlagts beträffande vuxenutbildning, hade väckts bland annat följande motioner, vilka utskottet behandlat i ett sammanhang, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 33, av herr Svenungsson m. fl., och II: 42, av herr Nordstrandh m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de korrespondensstuderande vid Hermods-NKI från och med den 1 juli 1969 skulle medgivas rätten att insända sina

elevlösningar i portofria kuvert samt att samma rätt skulle medgivas för befordran av studiemateriel från Hermodsk-NKI till dess elever,

dels de likalydande motionerna I: 101, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, och II: 120, av herr *Elmstedt m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte

I. för sin del besluta om ett förslagsanslag om 875 000 kronor för budgetåret 1969/70 för bestridande av korrespondensstuderandes kostnader för brevkurser, preparandkurser och tentamina på i motionerna anförda grunder, samt

II. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om stödet till korrespondensstuderande som icke avsåges under I,

dels de likalydande motionerna I: 187, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 194, av herr *Källstad m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om

I. i första hand att den i andra motioner föreslagna parlamentariskt sammansatta kommittén angående vuxenutbildningen även måtte få i uppdrag att utreda frågan om inrättande av Sveriges Utbildningsradio-TV och ett Radio-TV-korrespondensuniversitet;

II. i andra hand utredning och förslag beträffande inrättande av Sveriges Utbildningsradio-TV och ett Radio-TV-korrespondensuniversitet,

dels de likalydande motionerna I: 450, av herrarna *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 590, av herrarna *Wedén* och *Hedlund*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta

I. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet genom en parlamentariskt sammansatt kommitté, vari även skulle ingå representanter för näringsliv och organisationer, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas

a) av företag, organisationer och myndigheter m. fl. bedriven vuxenutbildning,

Ang. vuxenutbildningen

b) det fria folkbildningsarbetet och dess relation till den målinriktade vuxenutbildningen,

c) vuxenutbildningens lokala och regionala organisation,

d) radio-TV:s verksamhet för vuxenutbildningen,

e) korrespondensundervisningens möjligheter att komplettera annan vuxenundervisning och samordnas med denna samt

f) lokaliseringssort och verksamhet för ett riksrekryterande vuxenutbildningscentrum;

II. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag

a) att undervisningen vid ifrågavarande preparandkurser motsvarande grundskolans högstadium eller gymnasieutbildning i princip skulle vara kostnadsfri,

b) att privatisters examination skulle vara kostnadsfri samt att Kungl. Maj:t skulle utfärda föreskrifter härom,

c) att vid förgymnasial och gymnasial utbildning de korrespondensstuderande — i den mån de ej antoges vid de statliga vuxenskolorna — borde beredas kostnadsfri undervisning enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 464, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Strandberg*, samt II: 574, av herr *Nordstrandh m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen å riksstaten för budgetåret 1969/70 under utbildningsdepartementets huvudtitel måtte bevilja dels ett anslag å 400 000 kronor för enskilda brevskolestuderandes kostnader för pregymnasiala och gymnasiala studier, dels ock ett anslag å 100 000 kronor för täckande av postverkets kostnader för nedsättning av de brevskolestuderandes portoavgifter,

dels de likalydande motionerna I: 466, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*, och II: 531, av herr *Hammarberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att den statliga bidragsgivningen till studiecirkeilverksamhet, till studieförbund

Ang. vuxenutbildningen

och till föreläsningens verksamhet måtte göras till föremål för en genomgripande revidering med sikte på att åstadkomma likställighet mellan folkbildningsverksamheten och andra former av vuxenutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i motionerna och att förslag härom måtte framläggas i 1970 års statsverksproposition,

dels ock de likalydande motionerna I: 490, av fru *Olsson, Eloy*, och herr *Wirtén*, samt II: 564, av herr *Mundebo* och fru *Jonäng*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, dels att en översyn borde göras av grunderna för statsbidragen till studieförbund, dels att en successiv höjning borde ske av statsbidragen till studieförbund.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 101 och II: 120, I: 450 och II: 590, I: 187 och II: 194, I: 466 och II: 531 samt I: 490 och II: 564, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anför om det fortsatta arbetet inom vuxenutbildningsområdet,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 33 och II: 42,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 101 och II: 120, i vad de avsåge anslag till bestridande av vissa korrespondensstuderandes kostnader för brevundervisning m. m.,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 450 och II: 590, i vad de avsåge framställning till Kungl. Maj:t om förslag angående kostnadsfri undervisning m. m. för vissa korrespondensstuderande,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 574, i vad de avsåge anslag till enskilda brevkolestuderandes kostnader för vissa studier,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 574, i vad de av-

såge anslag till täckande av postverkets kostnader för viss portonedsättning.

Vid punkten hade reservation anmälts, utom av andra, av herr *Wallmark* (m), som dock ej antytt sin mening.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående denna punkt jämväl finge beröras punkterna 40—44 i förevarande utlåtande; eventuella yrkanden beträffande sistnämnda punkter skulle dock framställas först efter det respektive punkt föredragits.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Det har väckts ett betydande antal motioner rörande vuxenutbildningen. Utskottet har — enligt min mening helt riktigt — enats om ett uttalande som innebär att det betraktar vuxenutbildningen som kanske en av de viktigaste utbildningsfrågorna under det närmaste decenniet. Jag tycker det är viktigt och värdefullt att utskottet har strukit under detta, men dessutom samlat ihop alla dessa synpunkter till ett konkret förslag, nämligen att vi vill få en samlad översyn över hela vuxenutbildningsområdet. Detta yrkande har tidigare framställts i andra sammanhang men då alltid avslagits. Det finns alltså särskilt starka skäl att stryka under hur värdefullt det är att utskottet har enats på denna punkt.

Vad jag emellertid vill tillägga är att översynen inte bör omfatta endast de frågor som berörs i föreliggande motioner. Det förefaller ibland som om man glömmer bort att den viktigaste delen av vuxenutbildningen är den som sker omkring och på arbetsplatsen. När man beklagar att så få av dem som har en låg utbildning inte ägnar sig åt den offentliga vuxenutbildningen, kanske man glömmer bort att en stor del av dem ägnar sig åt vuxenutbildning på arbetsplatserna. Om man skall få den gruppen att i väsentligt större omfattning intressera sig för vuxenutbildningen, tror jag att man får organisera den

Ang. vuxenutbildningen

på ett helt annat sätt än man nu har gjort. Detta får inte tolkas så att jag är negativt inställd mot den vuxenutbildning som har arrangerats. Tvärtom, den har varit ytterst värdefull. Det är många tiotusentals människor som nu ägnar sig åt att skaffa sig högstadiekompetens, gymnasie- eller fackskolekompetens. Detta är utomordentligt värdefullt. Vi siktar väl också till att även det högre undervisningsväsendet skall kunna vidgas till en annan omfattning.

Men kärnfrågan, som jag tror är väsentlig både för den enskilde och för svenskt näringsliv, är att utbildningen av människorna i produktionen — då menar jag produktionen i ordets vidaste mening — verkligen blir engagerad i en kontinuerlig fortbildning, till gagn för människorna själva så att de utvecklar sig, och till gagn för svensk utveckling över huvud taget.

Jag har velat stryka under detta därför att det förefaller av motionerna som om man har glömt bort denna del av vuxenutbildningen, kanske den allra viktigaste. Jag har velat säga det just därför att när man nu har anledning att vänta att regeringen tillsätter en utredning över hela utbildningsområdet är det angeläget att denna också tar upp sådana frågor till behandling och då kanske kan finna en avvägning mellan de olika kraven på vidareutbildning och fortbildning av människor som är ute i yrkeslivet, så att denna utbildning blir ännu mera meningsfull och kan ge de resultat som vi alla önskar.

Jag vill bara tillfoga en liten önskan om att denna utredning, med hänsyn till problemets omfattning, görs till en parlamentarisk utredning.

Herr talman! Det är endast för att uttrycka de önskemålen som jag har tagit till orda.

Fröken STENBERG (m):

Herr talman! Vid punkt 41, Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m. m. — det gäller Norrköping och

Härnösand i detta fall — har utskottet haft att behandla motionerna I: 506 och II: 575, vari hemställts att det av utbildningsdepartementet föreslagna reservationsanslaget på 278 000 kronor höjs med 60 000 kronor. Utskottet har yrkat avslag på motionerna.

Jag vill, herr talman, helt kort säga att expansionen vid Härnösandsskolan — om jag nu tar den som exempel — medfört att antalet elever uppgår till 900 på 18 avdelningar. Det finns därför all anledning för statsmakterna att vara lyhörda för de anslagsframställningar som görs för denna undervisningsform.

De elever som har sökt sig till denna skolform — genomsnittsåldern är 26—28 år — bör naturligtvis ha samma standard beträffande t. ex. materiel som elever vid övriga gymnasieskolor. Detta är väl också statsmakternas målsättning. Jag är naturligtvis medveten om att man under en uppbyggnadstid får ta till provisorier, men jag anser det ändå värt att påpeka att utrustningen på institutionen för fysik vid t. ex. Härnösandsskolan täcker grundskolekursen och tvåårskursen på gymnasienivå men inte den tredje årskursen. Egen kemiinstitution saknas. Skolan samarbetar i detta fall med annan skola. Undervisningen bedrivs på fyra eller fem ställen i staden, och det är först om två å tre år som denna statliga skola för vuxna kan samla sin undervisning i en skolbyggnad.

I det pedagogiska utvecklingsarbetets tecken söker man under tiden få fram även andra undervisningsformer, t. ex. s. k. distansundervisning. Eleverna kan via telefon och via talregistreringsapparater ringa in frågor och problem och ett dygn senare genom telefonsamtal med lärare få svar och nya träningsuppgifter. Det arbetas alltså oförtrutet och målmedvetet på detta område.

De statliga skolorna för vuxna är institutioner som på grund av att de ger medborgare som inte tidigare haft tillfälle till exempelvis gymnasiestudier en chans till vidareutbildning och hjälper

Ang. vuxenutbildningen

till med bl. a. förverkligandet av det nu så livligt diskuterade jämlikhetsbegreppet. Det finns därför anledning för de anslagsgivande myndigheterna att positivt och generöst behandla anslagsframställningar som rör de statliga skolorna för vuxna.

Ingen reservation har avgivits under punkten 41, och det är därför enligt min bedömning fullkomligt meningslöst att yrka bifall till motionerna. Det återstår därför, herr talman, att vädja till utbildningsdepartementet att inför kommande budgetår beakta motionärernas synpunkter beträffande materielanslaget till de statliga skolorna för vuxna och om möjligt ta dem ad notam.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Under punkten 43 behandlas en motion av fru Nilsson och herr Mundebo i andra kammaren och av mig m. fl. i denna kammare, i vilken hemställes att riksdagen måtte besluta att de hushållslärare som efter den nya läroplanens genomförande inte kan erhalla full tjänstgöring skall få fullgöra viss del av denna som ledare i statsbidragsberättigade studiecirklar i likhet med vad som är fallet när det gäller folkhögskollärare.

Om vi läser utskottets motivering, finner man att det i viss mån föreligger ett missförstånd. Vår framställning var nämligen inte uteslutande grundad på önskemålet att hushållslärarna, som visserligen har en ytterst bekymmersam ställning, skulle få en fyllnadstjänstgöring, utan vi väckte denna motion lika mycket för att studiecirkelarna med närings- och kostlära på sitt program i hög grad är beroende av att få kompetenta ledare, något som de har ytterligt svårt att få. Det var först och främst med den motiveringen som vi väckte motionen, i andra hand för att bereda hushållslärarna full tjänstgöring i sin bekymmersamma situation.

Jag beklagar verkligen att utskottet inte har observerat att studiecirkelarna är i starkt behov av studieledare. Vi anser att det skulle ha varit en mycket bra utväg, om man hade kunnat göra detsamma med hushållslärarna som man en gång gjorde med folkhögskollärare. Utgifterna för staten lär bli mycket begränsade.

Jag ville bara fästa kammarens uppmärksamhet på detta och framför samma förhoppning som fröken Stenberg, nämligen att utbildningsdepartementet skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag har inget yrkande, herr talman.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 40—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsgöromålen den 28 och den 29 april i och för deltagande i Nordiska rådets konferens i Oslo.

Stockholm den 23 april 1969

T. V. Mattsson

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet den 29 april för bevisande av Nordiska rådets konferens i Oslo.

Stockholm den 23 april 1969

S.-O. Österdahl

Till riksdagens första kammare

Härmed har jag äran anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 29/4—den 9/5 för att delta i arbetet i nedrustningsdelegationen i Genève.

Stockholm den 23/4 1969

G. Ivar Virgin

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen angående omröstningar jämlikt § 103 regeringsformen och § 69 riksdagsordningen.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 71, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av motioner angående statsbidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering;

bevillningsutskottets betänkande nr 31, med anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av motioner om utbildning vid trafikskolorna i olycksfallsvård;

nr 33, i anledning av motioner om bättre belysning för motorfordon, och

nr 34, i anledning av motioner om förenkling av företagens uppgiftsskyldigheter m. m.

Anmäldes och bordlades en av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.* väckt motion, nr 1027, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag om införande av enhetlig kommunbeteckning, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 23 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 46.

Punkten 45

Anslag till studiesociala ändamål

Punkten föredrogs; och yttrade därvid herr talmannen, att vid överläggningen angående förevarande punkt jämväl finge beröras punkten 46 i detta utlåtande; yrkanden beträffande sistnämnda punkt skulle dock framställas först efter det densamma föredragits.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! I motionsparet I: 186 och II: 199 har representanter för våra fyra största partier hemställt dels om en utredning av möjligheterna att vid utgivande av bidrag till de studerandes hälso- och sjukvård samt deras motionsverksamhet beräkna berörda bidrag på ett aktuellare studerandeantal än det som för närvarande utgör underlag för beräkningen samt om proportionell fördelning av anvisade medel efter de faktiska kostnaderna på de skilda kårorterna, dels ock om en höjning av ifrågasatt anslag med hänsyn till beräknad aktivitetsnivå inom motionsverksamheten. Samma önskemål framföres för övrigt i en rad andra motioner.

Utredningsförslaget tillstyrkes av statsutskottet, vilket noteras med tacksamhet, medan förslaget i övrigt avstyrkes, vilket är ägnat att förvåna. Motionärernas yrkande i detta avseende är nämligen mycket modest. Det innebär helt enkelt att anslaget till motionsverksamheten skulle grunda sig på en till 30 procent beräknad aktivitetsnivå,

dvs. att 30 procent av de studerande beredes ett tillfälle till motion i veckan. Yrkandet bör ses mot bakgrunden av att anslaget för budgetåret 1967/68 enligt riksdagens beslut har beräknats efter en 25-procentig aktivitetsnivå, att en aktivitetsnivå på 30 procent redan i realiteten har uppnåtts samt att den av Kungl. Maj:t tillsatta arbetsgruppen för närmare utredning av vissa studiesociala åtgärder menade att en aktivitetsnivå där 50 procent av de studerande bereddes ett motionstillfälle i veckan vore ett realistiskt och önskvärt mål.

Uttalandet om en 50-procentig aktivitetsnivå gjordes alltså för flera år sedan. Att då, som vi motionärer och utskottsminoriteten gör, nu yrka på ett anslag beräknat efter en 30-procentig aktivitetsnivå är onekligen mycket modest. Det kan faktiskt ifrågasättas om det ej är för blygsamt. Det märkliga är emellertid att det trots detta har avvisats av utskottsmajoriteten.

För den som inser vad de studerandes motionsverksamhet betyder som en viktig del av den förebyggande hälsovården och för att förbättra de studerandes kondition och öka deras studieeffektivitet framstår denna negativa inställning från departementschefens sida som förvånande.

I motionsparen I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524 behandlas också frågan om storleken av det statsbidrag som enligt 1967 års riksdagsbeslut utgår till den särskilda hälso- och sjukvårdsorganisationen för de studerande. Med utgångspunkt i kostnaderna för en viss basorganisation beslöts då att statsbidrag skulle för år och kårort utgå med 10 kronor per studerande intill ett antal av 10 000 och med 5 kronor per studerande däröver. I årets statsverksproposition föreslås

förstnämnda belopp oförändrat och sistnämnda belopp uppräknat till 6 kronor.

I samtliga tidigare nämnda motioner påvisas att den av departementschefen föreslagna uppräknningen är otillräcklig. Verksamheten har nämligen expanderat kraftigt och kostnaden har stigit i motsvarande mån. Utvecklingen har medfört att en större del av kostnaden drabbar de studerande. I motionerna föreslås därför en uppräkning av beloppen till 14 respektive 7 kronor. Dessa belopp är ej gripna ur luften. De föreslogs redan för budgetåret 1968/69 av dåvarande medicinalstyrelsen och har för budgetåret 1969/70 äskats av Sveriges Förenade studentkårer. Det kan nämnas att en minimibasorganisation enligt 1967 års beslut beräknas i dagens läge kosta cirka 145 000 kronor för 10 000 studerande, medan statsbidraget härför uppgår till endast 100 000 kronor. Enbart detta visar att en höjning av nu utgående anslag erfordras.

Herr talman! Under återopande av vad jag här anfört kommer jag senare att hemställa om bifall till reservationerna 11, 12 och 13.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! I tre motionspar har behovet av ökade anslag till studerandehälsovården tagits upp, vilket herr Schött redan talat om.

Riksdagen beslutade om hälsovård för studerande år 1967 och byggde då på förslag från en arbetsgrupp. Vad beträffade finansieringen utgick både arbetsgruppen och departementschefen från att huvuddelen av hälsovården för de studerande skulle bekostas med statsbidrag, men att de studerande, liksom andra medborgare, skulle bära en del av sjukvårdskostnaderna. Statsbidrag utgår till en basorganisation, men kostnaden för denna organisation har blivit högre än vad departementschefen förutsåg och är i dag ungefär 50 procent högre än statsbidra-

Anslag till studiesociala ändamål
get, trots att det när beslut fattades om statsbidrag förutsattes att detta skulle täcka kostnaden för basorganisationen.

Herr talman! Jag skulle något vilja beröra motiveringar och målsättning för studerandehälsovården. Den nu existerande hälsovården för studerande har motiverats på ungefär följande sätt:

När den studerande övergår från gymnasiala till postgymnasiala studier medför det i flertalet fall en förändrad social situation. Merparten av de studerande lämnar föräldrahemmet och möter en ny miljö, som kräver anpassning. Studiesituationen förändras, och den ställer andra krav på självständigt arbete än tidigare. Även om flertalet av de studerande befinner sig i en ålder då sjukfrekvensen i allmänhet är låg medför den nya livssituationen krav som kan leda till psykosomatiska och psykiska svårigheter. När sådana insufficienser uppträder blir studieeffektiviteten lätt lidande.

Vidare har studerandehälsovården motiverats med möjligheten till jämlikhet i sjukvårdsavseende. För att den hjälp som den studerande erbjuds i denna situation skall bli så effektiv som möjligt, är det nödvändigt att de personer — läkare, sköterskor och kuratorer — som anlitas är så väl insatta i den för de studerande speciella arbetsituationen som möjligt. Detta torde i dagens läge endast kunna uppnås genom att erforderliga personalkategorier anställs speciellt för de studerande med tanke på de postgymnasiala utbildningsanstalternas koncentration till ett fåtal orter och trycket på den allmänna sjukvården.

Man kan anföra samma argument när man vill motivera studerandehälsovården som man anför när det gäller företagshälsovården. I företagshälsovårdsutredningens betänkande ställer man upp som mål för företagshälsovården att den skall främja hälsa och arbetsförmåga samt bidra till arbetstillfredsställelse, trygghet och arbetseffektivitet. Med samma stöd — ekonomiskt och me-

Anslag till studiesociala ändamål

delst personalutbildning — som anges för företagshälsovården måste studerandehälsovården nu mer än tidigare ses som en åtgärd att likställa de studerandes tillgång till hälsovård med övriga medborgares.

Studerandehälsovården är i likhet med företagshälsovården ett komplement till samhällets allmänna sjukvård och får inte betraktas som en ersättning för denna. Då det inte finns någon anledning att särbehandla de studerande i hälsovårdshänseende är det önskvärt att principerna för studerandehälsovårdens avgränsning och inriktning är desamma som de vilka gäller för företagshälsovården. På samma sätt som företagshälsovården bör studerandehälsovården tillgodose behovet av snabb hjälp vid åkommor som kan antas ha orsakats av arbetssituationen, för att förebygga att arbetshinder uppstår samt att till en början lindriga insufficienser förvärras och därmed blir ett allvarligt, långvarigt arbetshinder. Den snabba hjälpen är lika viktig för den studerande som för arbetstagaren. Även en kort period av arbetsoförmåga kan få allvarliga konsekvenser för studierna om den inträffar vid olämplig tidpunkt, t. ex. under en tentamensperiod eller under en period med obligatoriska moment i undervisningen.

Studerandehälsovården bör komplettera och inte ersätta samhällets sjukvård. Ett nära samarbete mellan studerandehälsovården och den allmänna hälsovården måste förekomma. Remitteringar till den allmänna sjukvården bör således tillämpas i alla de fall där studerandehälsovården utifrån dess målsättning inte kan sägas utgöra primärinstansen. Ett motsatt handlingsätt, vilket har diskuterats, nämligen att låta studerandehälsovården fungera enbart som ett remissorgan från den allmänna sjukvården för studerande med åkommor av psykisk eller psykosomatisk natur, torde vara förenat med stora svårigheter och torde knappast vara förenligt med företagshälsovårdens prin-

ciper. Förmodligen är det just vid den första kontakten som specialinriktningen hos läkare, sköterskor och kurator är av den allra största vikt för analysen av sambandet mellan besvären och arbetssituationen. Det finns risk för att den sökandes egentliga problem inte uppmärksammas vid det senare beskrivna förfaringssättet. Detta resonemang talar också emot en alltför strikt gränsdragning mellan psykiska och psykosomatiska åkommor contra somatiska. En sådan har efterlysts i olika sammanhang som en garanti mot att studerandehälsovården missbrukas eller utvecklas mot en alltför somatisk inriktning.

I och med att studierådgivarorganisationen vid universiteten byggs ut hösten 1969 kommer kraven på studerandehälsovården att öka ytterligare. Ur studierådgivarnas synpunkt är det nödvändigt att ha nära kontakter med läkarna, att kunna få råd och tips för handledningen av studenter och att veta vart man skall vända sig för att snabbt kunna få vård åt en sjuk student. I och med att den uppsökande verksamheten ute på institutionerna börjar fungera kommer också pressen på studerandehälsovården antagligen att öka i snabb takt.

I utskottsutlåtandet har, som herr Schött påpekat, föreslagits en ändring av beräkningsgrunderna för studerandantalet. Liksom herr Schött hälsar jag med stor tillfredsställelse att man nu skall undersöka möjligheterna att beräkna studerandantalet på grundval av mer aktuella siffror än man gör nu. Nu räknar man på föregående års siffra. Men bidragsbeloppen har utskottet inte funnit någon anledning att ändra på, trots att de inte alls täcker vad de är avsedda för och trots att de under dessa två år har urholkats och inte alls räcker till basorganisationens kostnader.

Med hänvisning till att studerandehälsovården är av så utomordentlig betydelse yrkar jag, herr talman, bifall till reservation nr 11.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag ser mig föranlåten att använda några minuter på denna fråga, bland annat för att rätta till en del missförstånd.

Det var kanske en ren felsägning av herr Schött när han talade om 1962. I vart fall infördes bidragen till hälso- och sjukvård samt motionsverksamheten för studerande år 1967.

När herr Schött nämnde den grupp som siktar på 50-procentig aktivitet bör jag kanske fästa uppmärksamheten på att herr Schött tydligen talar om utredningsgruppen. Däremot har riksdagen inte antagit något sådant uttalande som sitt.

Eftersom även fru Olsson tycks ha missuppfattat det vill jag även klargöra att anslaget till hälso- och sjukvård är ett schablonbidrag. Statsbidraget är alltså inte avsett att täcka vare sig hela eller viss del av kostnaden för en basorganisation av viss storlek. När bidragssystemet infördes 1967, tog varken Kungl. Maj:t eller riksdagen ställning till detaljerna i organisationen. Jag vill betona detta. Man kan inte säga att riksdagen har bundit sig till vissa regler här, utan det är fråga om ett schablonbidrag, som dock knyter an till studerandantalet.

Det kanske råder missuppfattning på ytterligare en punkt. När det gäller bidrag till hälso- och sjukvård är huvudprincipen, som riksdagen också godtagit, att de studerande, liksom övriga medborgare, skall söka den allmänna sjukvården. När riksdagen i fråga om de studerande har beslutat ett visst bidrag beror detta på att utbildningsmiljön kan föra med sig speciella behov av vård på grund av psykiatriska och psykosomatiska sjukdomar, och det är fördens skull studentorganisationerna själva har en sjukvård. Det är viktigt att man också har detta klart för sig när man diskuterar denna fråga.

När det gäller bidragen till motionsverksamheten, synes det som om yrkandet i motionen grundade sig på att sam-

Anslag till studiesociala ändamål

ma regler skulle gälla som beträffande hälso- och sjukvården. Så är emellertid inte fallet. Det föreligger dock ett visst samband mellan bidraget till motionsverksamhet och studerandantal som grundas på en förutsatt s. k. aktivitetsnivå hos studenterna på 25 procent.

Herr Schött har anfört att aktiviteten skulle vara större, vilket har uppgivits bl. a. i pressen. Men med förlov sagt, herr Schött, det finns naturligtvis anledning att kontrollera dessa uppgifter litet närmare, innan man börjar resonera om ett eventuellt höjt bidrag.

Både herr Schött och fru Olsson var tacksamma för att utskottet föreslår riksdagen att begära en utredning av Kungl. Maj:t om det finns förutsättningar för att grunda bidragsgivningen på ett aktuellare studerandantal än vad som nu är fallet.

Bidrag utgår ju nu på grundval av föregående års studerandantal. Så länge som antalet studerande ökar kraftigt har det givetvis sin betydelse om man kunde räkna ut bidraget på basis av ett mera aktuellt studerandantal. Detta är också vad utskottet för sin del förordar och hemställer att departementet skall undersöka. Om det finns tekniska möjligheter att klara den saken kommer detta troligen att betyda mycket i form av pengar för studentorganisationerna.

Herr talman! Med vad jag sagt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog det är fullt riktigt att ägna några minuter åt den här frågan, som utskottets talesman uttryckte sig. Som fru Olsson framhöll är den väsentlig och har den allra största betydelse för den studerande ungdomen.

Det är angeläget att här understryka hur utvecklingen har varit, vilket framgår av motionerna. Jag vill bara referera till en motion och nämna, att efter riksdagsbeslutet om statsbidrag för

Anslag till studiesociala ändamål

budgetåret 1967/68 har hälsovården för studerande genomgått en kraftig expansion. Här nämns att antalet tjänstgöringstimmar för de inom organisationen verksamma läkarna, som 1964/65 var 216 timmar per vecka, 1968/69 hade stigit till 480 timmar, en ökning med 122 procent. Även antalet besök hos läkarna under samma period hade mer än fördubblats.

De totala kostnaderna för de studerandes hälso- och sjukvård har sedan 1964/65 mer än tredubblats och sedan 1966/67 mer än fördubblats. Ändå har verksamheten hittills nått långt ifrån full omfattning. Väntetiderna är genomgående långa, och på en del orter är man förhindrad att sprida en omfattande information om hälsovården, då tillgänglig mottagningskapacitet är klart otillräcklig.

Denna utveckling har inneburit att en större börda nu läggs på de studerande. Det råder ingen som helst tvekan om att om man inte vidtar en rejäl höjning av de utgående beloppen så urholkar man det stöd som riksdagen beslöt för två år sedan. Detta är väl knappast riksdagens mening.

Jag återkommer till frågan om aktivitetsnivån och målsättningen för denna. Det är mycket blygsamt när man nöjer sig med att begära anslag för en nivå som innebär att 30 procent av de studerande skall få *ett* tillfälle i veckan att utöva motion.

Herr talman! Jag skall inte orda mer om detta utan vill avslutningsvis än en gång bara understryka hur väsentligt det är att denna ungdom får hjälp när det gäller hälso- och sjukvård och tillfälle att motionera. Kostnaden här för är säkert en god investering.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Jag upprepar att jag är tacksam över att utskottet skrivit att beräkningsgrunderna om möjligt skall ändras. Jag blev litet betänksam när herr Mårtensson sade att han hoppas att

det skall kunna gå. Jag hoppas verkligen att när riksdagen om en liten stund kommer att bifalla utskottets förslag att departementet också söker sådana beräkningsgrunder att man kan räkna på en aktuellare siffra än i dag.

Herr Mårtensson har rätt i att studenterna skall söka sig till den allmänna sjukvården samt att det här är fråga om ett schablonbidrag. Utskottet anser emellertid att trots att det är ett schablonbidrag får det ändå inte anses vara låst. Herr Mårtensson och jag kan väl vara överens om att verksamheten har expanderat, att kostnaderna har stigit och att penningvärdet under tiden har blivit urholkat. När den särskilda hälso- och sjukvården för studerande infördes var det helt naturligt svårt att förutse verksamhetens omfattning. När riksdagen fattade detta beslut var nog tanken att bidraget skulle täcka en större del av kostnaderna än vad som i dag är fallet.

Jag hoppas också, herr talman, att riksdagen vid omröstningen om en liten stund skall ha den uppfattningen att bidraget till basorganisationen bör vara större än det är i dag.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det skett viss uppräknings i år av det särskilda anslaget till hälso- och sjukvård för studerande — bidraget har höjts från 5 till 6 kronor per studerande över 10 000. Det kanske också bör erinras om att när man räknade ut anslaget för år 1968 så inkluderade man — om jag inte missminner mig — också väntade löneökningar. Anslaget till hälso- och sjukvård, som 1967/68 i avrundat tal var 885 000 kronor, föreslås dessutom för 1969/70 bli höjt till 1 595 000 kronor.

Jag vill understryka att vi naturligtvis i utskottet har förutsatt att det skall finnas tekniska möjligheter att räkna ut bidraget på grundval av aktuellare siffror. Försiktigheten bjuder oss emel-

Ang. bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

lertid att inte göra en direkt beställning på så sätt att vi tar det för absolut givet att så skall ske. Men vi hoppas givetvis, fru Olsson, att det skall gå att ordna.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Som replik vill jag bara säga att när herr Mårtensson talar om att man räknat upp anslaget från 5 till 6 kronor per studerande över 10 000 är det utomordentligt blygsamt med hänsyn till att dåvarande medicinalstyrelsen redan för föregående budgetår föreslog en uppräknig från 10 till 14 kronor per studerande samt från 5 till 7 per studerande över 10 000. Det råder ingen tvekan om att vad som här föreslås av departementet och utskottsmajoriteten är direkt otillräckligt.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill också fästa uppmärksamheten på att eftersom det här gäller ett schablonbidrag, som skall fastställas år efter år, måste anslag till motionsidrotten bli föremål för budgetmässig prövning lika väl som anslagen till annan idrott.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 46

Ang. bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 595 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 186, av herr *Schött m. fl.*, och II: 199, av herr *Tobé m. fl.*, vari hemstälts,

att riksdagen måtte vid behandling av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 686 000 kronor, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte utreda möjligheterna att vid utgivande av bidrag till de studerandes hälso- och sjukvård samt deras motionsverksamhet beräkna dessa bidrag på det aktuella studerandeantalet, dels de likalydande motionerna I: 364, av fru *Diesen* och fröken *Stenberg*, samt II: 584, av fru *Sundberg m. fl.*, vari yrkats,

att riksdagen skulle besluta, att vid behandlingen av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel för budgetåret 1969/70 till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande anvisa ett förslagsanslag om 1 880 000 kronor och att vad avsåge anslaget för hälso- och sjukvård detta skulle fördelas proportionellt efter de faktiska kostnaderna på sätt som i motionerna anförts, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte utreda möjligheterna att vid utgivande av bidrag till de studerandes hälso- och sjukvård samt deras motionsverksamhet beräkna dessa bidrag på det aktuella studerandeantalet, dels de likalydande motionerna I: 470, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Blomquist*, samt II: 566, av herr *Nelander m. fl.*, vari föreslagits,

att riksdagen skulle vid behandlingen av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 kronor, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte utreda möjligheterna att vid utgivande av bidrag till de stude-

Ang. bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

randes hälso- och sjukvård samt deras motionsverksamhet beräkna dessa bidrag på det aktuella studerandeantalet,

dels de likalydande motionerna I: 489, av fru *Olsson, Elvy*, och herr *Stefansson*, samt II: 524, av fru *Frænkel* och herr *Larsson* i Borrbý, vari anhallits,

att riksdagen måtte vid behandlingen av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 kronor, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte utreda möjligheterna att vid utgivande av bidrag till de studerandes hälso- och sjukvård samt deras motionsverksamhet beräkna dessa bidrag på det aktuella studerandeantalet,

dels motionen II: 424, av fru *Kristensson*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att vid behandlingen av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel för budgetåret 1969/70 till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande anvisa ett förslagsanslag av 1 686 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524, i vad de avsåge höjning till 14 respektive 7 kronor per studerande och år av de belopp, som utginge i statsbidrag till de studerandes hälso- och sjukvård,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 186 och II: 199 samt II: 424, i vad de avsåge den aktivitetsnivå som borde utgöra underlag för beräkningen av nästa budgetårs statsbidrag till de studerandes motionsverksamhet,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 186 och II: 199, I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566, I: 489 och II: 524 samt II: 424, samtliga mo-

tioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 595 000 kronor,

4. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 186 och II: 199, I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte utreda möjligheterna att grunda bidragsgivningen till de studerandes hälso- och sjukvård på ett aktuellare studerandeantal än det som för närvarande utgjorde underlag och att därvid även måtte övervägas möjligheten att basera statsbidraget till de studerandes motionsverksamhet på aktuella siffror ävensom, i anslutning till vad utskottet anfört härom, frågan om proportionell fördelning efter de faktiska kostnaderna av de medel som anvisades till de studerandes hälso- och sjukvård.

Vid punkten hade avgivits fem särskilda, med 11 och 12 samt 13 a—c betecknade reservationer.

I reservationen 11, beträffande höjning till 14 respektive 7 kronor per studerande och år av de belopp, som utginge i statsbidrag till hälso- och sjukvård för studerande, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Källstad* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Ullsten* (fp) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att bidrag till de studerandes hälso- och sjukvård från och med budgetåret 1969/70 skulle per år utgå med 14 kronor för varje stude-

Ang. bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande intill ett antal av 10 000 och med 7 kronor för varje studerande därutöver.

I reservationen 12, beträffande den aktivitetsnivå som borde utgöra underlag för beräkningen av nästa budgetårs statsbidrag till motionsverksamhet för studerande, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Källstad* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Ullsten* (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 186 och II: 199 samt II: 424 besluta, att en beräknad aktivitetsnivå av 30 procent skulle utgöra underlag för beräkningen av nästa budgetårs statsbidrag till de studerandes motionsverksamhet.

Beträffande medelsanvisningen hade i reservationen 13 a herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Källstad* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Ullsten* (fp) — vid bifall till reservationen 11 — ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 186 och II: 199 samt II: 424 ävensom med bifall till motionerna I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 kronor;

i reservationen 13 b herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sund-

born (cp), *Mattsson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Källstad* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Ullsten* (fp) — vid bifall till reservationen 12 — ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566 samt I: 489 och II: 524 ävensom med bifall till motionerna I: 186 och II: 199 samt II: 424, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 686 000 kronor; samt

i reservationen 13 c herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Nordstrandh* (m), *Källstad* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Ullsten* (fp) — vid bifall till reservationerna 11 och 12 — ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 186 och II: 199, I: 364 och II: 584, I: 470 och II: 566, I: 489 och II: 524 samt II: 424, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 971 000 kronor.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 11, 12 och 13.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av ut-

Ang. bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande skottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten 46 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt

vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten 46 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 12 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls här efter vad utskottet hemställt i mom. 3 och 4.

Punkterna 47—49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 50 och 51

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1969/70 till iberio-amerikanska institutet i Stockholm, jämte motion; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala ridhuslån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

**Ang. Sveriges Investeringsbank AB,
m. m.**

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

I de likalydande motionerna I:284, av herr *Virgin m. fl.*, och II:313, av herr *Holmberg m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels efter utredning framlägga förslag till ombildning av Sveriges Investeringsbank AB, giva ökad insynsmöjlighet däri samt vidgad ägarbas efter de riktlinjer, som angivits i motionerna,

dels genom ändrade direktiv till 1968 års kapitalmarknadsutredning möjliggöra en förutsättningslös prövning av möjligheterna att i ökad utsträckning kanalisera allmänna pensionsfondens medel genom de befintliga enskilda instituten till kreditmarknaden,

dels ock beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I:284 och II:313.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnell* (m), *Börjesson* i Glömminge

Ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m. (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:284 och II:313 hos Kungl. Maj:t hemställa om

dels utredning om reformer med avseende på Sveriges Investeringsbank AB enligt i reservationen angivna riktlinjer,

dels ändring av direktiven för 1968 års kapitalmarknadsutredning enligt vad i reservationen angivits.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! I detta utlåtande avstyrker utskottet ett par motioner, som är avgivna från moderata samlingspartiets sida, med begäran om utredning och förslag till ombildning av Sveriges Investeringsbank, innebärande krav på ökad insyn, vidgad ägarbas samt kanalisering av pensionsfondens medel genom de befintliga enskilda instituten till näringslivet.

Vid bankoutskottets utlåtande är fogad en reservation, som har biträts av utskottets samtliga borgerliga ledamöter. I denna reservation konstateras att när frågan om inrättande av Investeringsbanken var aktuell 1967, rådde det enighet om att man skulle försöka skapa nya kreditkanaler. Oenigheten gällde den institutionella utformningen, dvs. frågan om man skulle ha en statlig investeringsbank eller om man kunde tänka sig någon annan lösning på detta problem. Från vårt håll i det dåvarande högerpartiet föreslogs, att ett återfinansieringsinstitut på privat grund, benämnt Näringskredit, skulle tillskapas för att kanalisera pengar från AP-fonderna till särskilt stora och från allmän synpunkt viktiga projekt. Statens medverkan skulle begränsas till att skapa förutsättningar för att ett sådant institut på privat väg skulle kunna tillskapas — det vill jag för tydlighetens skull ha sagt.

Vad som nu kvarstår som en allvar-

Ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

lig kritik från reservanternas sida är att denna investeringsbank, som i själva verket inte är en bank utan ett kreditaktiebolag, är undantagen insyn ifrån bankinspektionen. Det begärs därför att insynen över huvud taget skall förbättras främst genom att bankinspektionen kopplas in.

Inför den kritik som har kommit till uttryck från vårt håll har Investeringsbanken reagerat på ett i mitt tycke egendomligt sätt. Investeringsbanken har nämligen i sin styrelseberättelse redovisat beviljade lån, sedan tillstånd härtill har inhämtats av låntagarna. Jag tycker att detta visar det berättigade i vår kritik. Meningen är väl att förfaringssättet skall följas upp år efter år och att det inte skall vara fråga om en engångsföreteelse, ett slags skenmanöver för att vika undan för den kritik som har framförts. Det måste bli en ganska underlig ordning sett på litet längre sikt, när långa, långa rader av kredittagare får krediter presenterade för offentligheten. Jag undrar därför, om det inte vore tryggast och bäst för alla parter att bankinspektionen på sedvanligt sätt kopplades in på vanlig insyn i framtiden. Jag tror att det kommer att bli ett mycket klumpigt och besvärligt förfarande eljest. Jag skulle tro att även låntagarna själva vid närmare eftertanke kommer att finna att det är bättre att stå under en myndighets insyn än att behöva ställas ut inför offentligheten på sätt som här har blivit fallet.

Det är klart att man kan ge exempel på krediter som förefaller vara till alla delar riktiga, kloka och över huvud taget beaktansvärda att tillstyrka. Samtidigt kan man å andra sidan finna att Investeringsbanken i sin styrelseberättelse får som nu redovisa en kredit lämnad till ett företag i skobranschen, Sju skomakare, om vilken det heter i årsberättelsen att styrelsen inte vet huruvida pengarna har gått förlorade för banken eller inte. Det är en schavottering som inte är angenäm, skulle jag tro, för någondera parten, vare sig In-

vesteringsbanken eller firman i fråga.

Vad så angår frågan om att överföra medel från AP-fonden, är det vår önskan att de enskilda instituten borde få vara med. Det motsätter sig utskottet som bekant, åtminstone för närvarande. I utskottets utlåtande görs vissa motangrepp, om jag så får uttrycka mig, mot minoritetens sätt att resonera. Utskottsmajoriteten vill ge intryck av att Investeringsbanken inte har någon monopolkaraktär. Vad vi pekar på är att monopolkaraktären gäller rätten att få bestämma om AP-medlens kanalisering ut till näringslivet. Det är där själva monopolelementet ligger, och det är på den punkten vi vill ha en ändring.

Utskottet hänvisar till att denna fråga i viss mån faller under kapitalmarknadsutredningen, i vars direktiv ingår att också kunna ta upp frågan om att eventuellt låta medel gå från AP-fonderna till näringslivet via de privata finansinstituten. Finansministern har dock omgärdat dessa direktiv med uttalanden om att han inte tror att det är någon särskilt framkomlig väg. Han är allmänt negativ i utformningen av direktiven. Vi anser för vår del att en mera öppen och tillmötesgående attityd på den punkten kunde vara befogad. Att chefen för finansdepartementet uttrycker en viss skepsis medför dock enligt utskottets mening inte någon sådan begränsning av utredningens möjligheter till förutsättningslös prövning av denna fråga att en ändring av direktiven skulle vara påkallad heter det. Ja, det är utskottets mening. Vi anser att en ändring av direktiven som möjliggör för utredningen att pröva denna fråga mera förutsättningslöst och oberoende av finansministerns restriktiva inställning är påkallad.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det förekommer ju — ytligt sett — inte några särskilt märk-

Ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

liga saker i den samlade reservationen från de tre borgerliga partierna. Man talar om önskemålet att ombilda Investeringsbanken — ett önskemål som man har framfört även tidigare. Herr Åkerlund nämner att man vill öka insynen, och man vill också vidga ägarbasen. Vår ståndpunkt i denna fråga är väl känd efter tidigare diskussioner. När det gäller insynen har man ju en garanti för denna genom styrelsens sammansättning. Vad sedan beträffar vidden på ägarbasen så undrar vi om den kan bli så mycket mer vidgad när den i praktiken ägs av hela svenska folket. Det är ju riksdagen som beviljat pengarna, och regeringen har utsett styrelsen, som i hög grad är representativ för olika områden av samhällslivet. Här föreligger nu, som herr Åkerlund erinrade om, en gemensam borgerlig reservation till bankoutskottets utlåtande, där moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet har enat sig, och där man vill utvidga direktiven för 1968 års kapitalmarknadsutredning.

Striden om Investeringsbanken har kanske varit livligare tidigare än vad den för ögonblicket är. Den började i samband med att vi diskuterade ATP-systemet. Vi firar för övrigt tioårsjubileum för ATP om några veckor. Det kan celebreras på olika sätt: man kan resa monument över de borgerligas »anti-ATP-motioner», eller man kan läsa högt ur den mycket omfattande anti-ATP-motionen som folkpartiet levererade med Ohlin som första namn. Man skrev då »att reformen skulle inverka fördröjande på framstegsutvecklingen», och resonemanget om återlånen intog där en central plats när det gällde de stora fonder som skulle skapas. Det var ett allmänt borgerligt önskemål att man skulle få återlåna upp till 80 procent av inbetalade pensionsavgifter tämligen omgående. Där sade vi nej — det skulle inte verka befrämjande beträffande strukturfrågornas lösning för hela näringslivet på längre sikt.

Sedan fick vi diskussionen om Inves-

teringsbanken 1967, då herrar Hedlund och Ohlin undertecknade den stora folkparti-centermotionen. Man talade där om »regeringens brådstörtade förslag» om en statlig investeringsbank med monopolställning. Man talade om monopolisering, om socialisering, och mittenpartierna ville i stället skapa en liten bank. Högern hade sin egen rekommendation att utlåningarna skulle ske via de befintliga kreditinstituten. Det centrala vid skapandet av Investeringsbanken och vid dess konstruktion har ju varit — som jag tidigare erinrat om — att den innebär en garanti för att man skall slippa en privatmonopolisering på detta område. Investeringsbanken får en balanserande funktion, vilket vi tror måste uppskattas från olika håll, om man ser sakligt på frågan. Vi har påpekat de bindningar som finns mellan Handelsbanken å ena sidan och en viss grupp av bolag på den andra — samt mellan Skandinaviska Banken, Enskilda Banken och om dessa bankers koppling till en annan grupp av bolag.

Vi har ansett det vara en fördel att Investeringsbanken kan uppträda obunden av dessa bolags och företags intressen då det gäller att pröva viktiga kreditfrågor.

Högern skrev den gången i sin motion, att »politiskt betingade knep av det slag regeringens förslag till en statlig investeringsbank innebär är inte ägnade att förbättra det svenska näringslivets arbetsvillkor. Det kan tvärtom befaras leda till ett sämre utnyttjande av vårt lands tillgångar och direkt försvåra inte minst de mindre och medelstora företagens arbetsmöjligheter med risk för ökad otrygghet för företagare och anställda.»

Ja, ärade kammarledamöter, från borgerligt håll har sannerligen inte saknats dystra beskrivningar både av ATP-systemet och hur det skulle komma att verka och av den investeringsbank som riksdagen beslutade för två år sedan.

Nu har vi fått litet perspektiv på den här verksamheten. Det har också gjort

Ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

att diskussionen har kunnat bli bra mycket mera balanserad och avvägd än den kanske var från oppositionens sida vid den tidpunkten.

Hur resonerar nu bankoutslottets majoritet i dag? Jo, vi upprepar argumenten från tidigare år; motionen har ju kommit igen gång efter annan. Vi betonar bankens roll som ett balanserande element, som minskar riskerna av en privat maktkoncentration inom bankvärlden. Vi säger också att banken spelar en kompletterande roll när finansieringsinsatserna ligger i ett högt riskläge som gör att Investeringsbanken måste gå in på sådana objekt.

När det gäller insynen har vi ansett att den är väl garderad genom att i styrelsen sitter representanter för Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Kooperativa förbundet, den enskilda industrin, det enskilda bankväsendet, för att nu ta några exempel. Denna insyn i verksamheten har fått ytterligare kanaler genom samarbete med de enskilda kreditinstituten, som enligt uppgift från initierat håll numera fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Herr Åkerlund föreslår att bankinspektionen skulle gå in som övervakande myndighet. Den frågan var ju uppe när Investeringsbanken skapades. Då sade bankinspektionen själv nej till ett sådant arrangemang med hänsyn till den konstruktion som banken har. Att man sedan har tagit hänsyn till låntagarna har vi ansett vara en naturlig skyldighet.

Den kanske mest centrala frågan i årets reservation från det borgerliga hållet är frågan om kanalisering av AP-medel. Utskottet har sagt att denna fråga prövas av 1968 års kapitalmarknadsutredning. Det noteras att finansministern uttrycker en viss skepsis — det kan väl också sägas att den socialdemokratiska majoriteten helt förstår de avaktande formuleringar som förekommer i detta sammanhang — över den väg som de borgerliga har tänkt sig.

Men det hindrar ju inte att frågan prövas av den sittande utredningen. Utredningen har fått mycket fylliga utredningsdirektiv där det bl. a. sägs: »En av utredningens huvuduppgifter blir att överväga vilken inriktning som skall ges fondens framtida utlåningsverksamhet. En annan huvudfråga blir formerna för kreditgivningen. Ställningstagandet i dessa frågor kommer givetvis att bli beroende av en rad överväganden såväl i vad det gäller fondens roll i en effektivt arbetande kreditmarknadsorganisation som beträffande fondens egen verksamhet och organisation.» Det är mycket generöst skrivna utredningsdirektiv för denna utredning. Som ordförande i utredningen sitter riksbankschefen, och sammansättningen av utredningen borde kunna vara helt betryggande även ur oppositionens synpunkt. I denna utredning sitter Johannes Antonsson från centerpartiet, Seved Apelqvist i Folksam, Tore Browaldh i Handelsbanken, planeringschefen Erik Höök i finansdepartementet, direktören Axel Iveroth i Industriförbundet, riksdagsmannen och förbundsordföranden Knut Johansson i Byggnadsarbetareförbundet, bankdirektören Sven Lindblad, borgarrådet Hjalmar Mehr och TCO-direktören Otto Nordenskiöld.

Bankoutslottets majoritet tror att denna sammansättning av utredningen är en tillräcklig garanti för att de frågor som berör hela detta område skall bli belysta.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara bemöta en sak som herr Palm tog upp.

Herr Palm säger att genom inrättandet av Sveriges Investeringsbank skapades en garanti mot det privatmonopol som skulle ha uppkommit, därest vårt förslag hade följts innebärande att möjligheter skulle tillskapas för vad vi kal-

Ang. Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

lade Näringskredit. Det är väl inte alldeles riktigt, herr Palm, därför att i det förslaget ingick också klara uttalanden om att Sveriges kreditbank skulle kunna ingå som delägare i detta företag. Härigenom skulle det i alla fall icke blivit fråga om vad herr Palm kallar ett rent privatmonopol. För att undgå att få en institution sådan som vi hade föreslagit — som alltså icke avsågs vara ett monopol — hamnade man i stället i ett renodlat statsmonopol.

Men om nu finansministern kommit på bättre tankar när han givit med sig litet på denna punkt i kapitalmarknadsutredningen är det bara så mycket bättre. Det hälsar vi med tillfredsställelse. Herr Palm har nämnt vilka framstående personer som sitter i denna utredning, och jag tror alldeles säkert att de är fullt kapabla att genomföra det erforderliga arbetet på denna front. De får bara inte vara hindrade av för snävt hållna direktiv, och vi önskar därför att direktiven vidgas.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen tvekan om att vi som så intensivt deltog i diskussionen 1967 om Investeringsbanken ganska tydligt konstaterade att det fanns en ulv i fårakläder i form av det förslag det s. k. AB Näringskredit som högermotionen då förde fram. Man tänkte sig nämligen att slussa ut dessa pengar över de redan befintliga — redan etablerade — enskilda kreditinstituten. Om nu detta förslag, herr Åkerlund, var så utomordentligt förträffligt, varför har nuvarande moderata samlingspartiet övergivit detta yrkande?

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag hade inte ämnat gå upp i denna debatt när jag ansåg det vara tillräckligt att representanter för motionärerna förde reservanternas talan. Herr Palms anförande uppfordrade mig dock till några kommentarer.

Herr Palm sade bl. a. att Sveriges investeringsbank har bidragit till att bryta ett monopol på kreditmarknaden. Så är ingalunda fallet. Jag vill påpeka att när det gäller affärsbankerna — som enligt herr Palm skulle ha monopol på kreditmarknaden — finns som konkurrenter till den statliga banken, Sveriges kreditbank, sparbankerna och postbanken. Med den nya banklagstiftning som nu gäller konkurrerar dessa kreditinstitut på lika villkor

När vi för något år sedan diskuterade tillkomsten av Sveriges investeringsbank ansåg mittenpartierna att Investeringsbanken borde kunna få en annan konstruktion, som inte innebar ett statligt monopol på just denna sektor av kreditmarknaden.

Vi accepterade då den konstruktion banken fick som ett provisorium. Men vi ville under bankens första verksamhetsår ha en utredning beträffande de linjer som vi förordade. Det gällde bl. a. ett av staten och näringslivet hälftenägt bankinstitut. Vi ville också under denna försöksperiod ge banken tillräcklig utlåningskapacitet, men inte så stora resurser som propositionen innebar. Det har också visat sig att vi därvid hade rätt; det hade räckt om banken hade fått mindre resurstilldelning under det första verksamhetsåret. Det hade varit bra om de vägar vi föreslog hade prövats. Vi var icke negativt inställda till banken som sådan. Vi var fullt på det klara med — och det hade vi framhållit i motioner under flera år tidigare — att den nya situationen på kapitalmarknaden, med å ena sidan de snabbt växande AP-fonderna med de enorma kreditresurser som där skapades och å andra sidan ett näringsliv med växande kreditbehov för att klara de stora investeringar och de strukturförändringar som näringslivet genomgick, kunde komma att kräva nya former för kreditförmedling. Vi ville ha detta prövat i en förutsättningslös utredning.

När vi i reservationen instämt i att man skall försöka få fram nya metoder

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

för att kanalisera AP-fondernas medel till företagen, har vi bl. a. nämnt bankinstitutens roll som förmedlare av pensionfondsmedel. Jag tror t. ex. att detta vore en lämplig väg för de mindre och medelstora företagen att i större utsträckning än hittills kunna utnyttja de medel som AP-fonderna samlar. Det är uppenbarligen så — som utredningar visat — att kreditvolymen till framför allt de mindre företagen inte motsvarar dessa företags produktiva insatser. Här är det nödvändigt med nya medel. Vi har visserligen Industriredit och Företagskredit, som nästan till 100 procent får sina utlåningsmedel från AP-fonderna. Men jag tror också att bankinstitutet med sin förgrening av kontor över hela landet, med sin goda kontakt med de mindre företagen och med sin goda lokalkännedom är ett utmärkt instrument när det gäller att förmedla AP-fondernas medel till dessa företag.

Jag tycker att det är värdefullt att herr Palm har den uppfattningen att den tillsatta kommittén, som nu arbetar, har att undersöka dessa möjligheter. Men vi vänder oss mot den restriktiviteten som finns i direktiven för denna utredning när det gäller bankinstitutens roll som förmedlare av pensionsmedel.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 53.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1969/70 till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB m. m. jämte motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 3 januari 1969, föreslagit riksdagen att a) till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kronor samt b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 900 000 000 kronor för bankens förpliktelser.

I de likalydande motionerna I: 273, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 302, av herr

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

Holmberg m. fl., hade — under hänvisning till de likalydande motionerna I: 284 och II: 313, som hänvisats till bankoutskottet, — anhållits, att riksdagen måtte 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kronor samt 2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett med 270 000 000 kronor reducerat belopp av 630 000 000 kronor för bankens förpliktelser.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 273 och II: 302, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kronor,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 273 och II: 302, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 900 000 000 kronor för bankens förpliktelser.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m), *Bohman* (m) och *Nordstrandh* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 273 och II: 302, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till teckning av ytterligare aktier i Sveriges Investeringsbank AB,

2. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 273 och II: 302, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för fullmäktige i

riksgäldskontoret att ikläda staten ytterligare garanti för bankens förpliktelser.

Herr **OTTOSSON** (m):

Herr talman! Med anledning av den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 49 som gäller tecknandet av ytterligare aktier i Sveriges investeringsbank AB kan jag här fatta mig ganska kort. Den principiella inställningen till och den institutionella utformningen av banken har ju behandlats i föregående utlåtande, bankoutskottets utlåtande nr 15.

I motionerna I: 273 och II: 302 har yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag att till teckning av aktier i Sveriges investeringsbank AB anvisa ett investeringsanslag av 300 miljoner kronor samt att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 900 miljoner kronor för bankens förpliktelser.

När det gäller ytterligare tillskott av kapital till Investeringsbanken och det sakligt betingade behovet härav har man vid bedömningen närmast att gå till bankens egen verksamhetsberättelse, som avser tiden från bankens start den 1 juli 1967 fram till den 31 december 1968, alltså 18 månaders affärsverksamhet. Eftersom jag är övertygad om att de allra flesta av kammarens ärade ledamöter med intresse tagit del av den berättelsen, vill jag endast notera att bankens kontanta utbetalningar under dessa 18 månader rör sig om 29 miljoner kronor eller cirka 60 procent av det belopp i ränteintäkter banken under samma tid haft på sitt utan kostnad erhållna hittillsvarande kapital på 700 miljoner kronor. Därutöver har banken iklätt sig åtaganden fram till och med år 1972 på 507 miljoner kronor.

Detta innebär att bankens åtaganden utan hänsynstagande till ränteinkomsten med nuvarande kapital och upplåningsrätt skulle kunna mångdubblas utan krav på någon ökning av aktiekapitalet.

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

I statsverkspropositionens bilaga 15 meddelas också att utbetalningarna under åren 1969 och 1970 kan beräknas till 200 å 250 miljoner kronor. Något sakligt behov av ett ökat kapital förefinnes alltså inte.

Departementschefen motiverar kravet på ökat kapital med följande: »Tillgången på ett betydande eget kapital är av vikt inte bara för bankens utlåningskapacitet. Volymen av det egna kapitalet har också en direkt inverkan på bankens ränteöverskott, vars storlek är av betydelse för omfattningen av de risker banken kan ta i sin utlåning.»

I bankens verksamhetsberättelse finns en redogörelse för de hittillsvarande krediterna och åtagandena, och med den kännedom jag har om de i sammanhanget uppräknade företagen är jag övertygad om att risken inte torde vara större än att vilket bankföretag som helst ur risksynpunkt skulle ha kunnat ställa upp som långgivare.

Det finns också en annan uppgift i verksamhetsberättelsen som är ganska intressant. I kommentarerna till bokslutet uppges att i löner och arvode till styrelse och företagsledning har 602 000 kronor utbetalats och i löner till personalen 379 000 kronor.

Detta är ju en något ovanlig kostnadsfördelning, och den ger mig anledning att ställa en konkret fråga till utskottets ärade talesman. Frågan är i första hand föranledd av att en yngre man i framstående ställning inom regeringspartiets ungdomsförbund i dessa dagar åker landet runt och på enskilda företags bolagsstämmor ställer frågor om bl. a. storleken av de arvoden som utgår till styrelseledamöterna och deras suppleanter.

Investeringsbanken är ju ett relativt nystartat företag och har alltså inte haft någon traditionell belastning vid bestämmandet av dessa arvoden. För det enskilda näringslivets företrädare men även för oss som är engagerade i den aktuella jämlikhetsdebatten tror jag det skulle vara av stort värde att få klar-

lagt hur denna fråga lösts vid de statliga företagen, bl. a. för att få ett riktmärke för framtiden och kanske en hyfsning av debatten i den här frågan.

Min konkreta fråga blir: Vilka styrelsearvoden utgår vid statliga företag och då i första hand inom Sveriges investeringsbank AB?

Eftersom jag inte har möjlighet att köpa en aktie och ställa frågan på bankens bolagsstämma beklagar jag att jag måste ställa den här. Men någon annan insynsmöjlighet — officiellt i varje fall — står såvitt jag vet inte till buds.

Herr talman! Jag hoppas alltså på svar på min fråga och ber i övrigt att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Framställningen från departementschefen gäller ett anslag på 300 miljoner kronor till teckning av aktier i Sveriges investeringsbank AB, vilket endast är ett fullföljande av den ursprungliga målsättningen om ett eget kapital för banken på en miljard kronor. Av dessa avsågs 100 miljoner kronor utgöra reservfond och resten aktier. Vidare skulle staten ikläda sig en garanti på upp till 900 miljoner kronor. Det aktuella förslaget innebär en ökning med 270 miljoner kronor.

Utskottets majoritet har för sin del inte haft något att erinra mot denna framställning utan tillstyrkt den.

Bakom detta förslag står samtliga partier i statsutskottet utom moderata samlingspartiet som reserverat sig och yrkat avslag. Detta ställningstagande torde framför allt vara betingat av ideologiska skäl. Partiet har ju bytt namn till moderata samlingspartiet, men dess idévärld är i allt väsentligt den gamla högerns. Det är väl närmast detta som ligger bakom avslagsyrkandet.

Herr Ottosson förbigick exempelvis att reservationen uttalar att om man skall gå med på en utökning av aktiekapitalet i framtiden skall detta ske

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

först sedan banken i vissa avseenden ombildats. Är inte denna formulering en aning blygsam, herr Ottosson? Jag förmodar att man vill åstadkomma en genomgripande omvandling av banken innan man över huvud taget i själ och hjärta vill gå med på någonting.

Det båtar väl föga att uppta kammarens tid med en längre debatt i denna fråga, ty här har vi principiellt delade meningar, och vi lär inte komma någon vart med varandra.

Låt mig sedan på herr Ottossons fråga om arvodena inskränka mig till att ge samma svar som, om jag inte minns fel, lämnades på ASEA:s bolagsstämma, och det innebar väl inget svar alls.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Jag är fullkomligt på det klara med att utskottets ärade talesman och jag när det gäller den rent ideologiska uppfattningen inte skall försöka övertyga varandra, i varje fall inte här. Herr Petersson ansåg i alla fall att vi hade blivit blygsammare, och då har väl namnbytet gjort något, förmodar jag.

Beträffande frågan om styrelsearvodena konstaterar jag att utskottets ärade talesman har precis lika dålig insyn som jag själv. Hade han känt till deras storlek hade han väl kunnat vara så öpenhjärtig att han talat om dem. På ASEA fick herr Ringholm veta deras storlek. Enligt gällande aktiebolagslag från år 1944, som i varje fall bör gälla lika för enskilda och statliga företag, får sådana upplysningar lämnas ut. Jag var nästan inställd på att jag inte skulle få en sådan upplysning, och därför tog jag mig friheten att fråga en av styrelseledamöterna — han finns för övrigt i detta hus. Han berättade att styrelseordföranden hade 15 000 kronor om året, styrelseledamöterna 10 000 kronor och suppleanterna 5 000 kronor. De siffrorna ligger ungefär i nivå med mot-

svarande arvoden på den enskilda sektorn. Det finns de som har något högre arvoden, men de flesta har något lägre. När jag därför bad om dessa uppgifter var det närmast för att få ett riktmärke för vad staten anser vara en korrekt arvodessättning, så att vi inom det enskilda näringslivet skulle kunna rätta oss efter det. Nu ligger vi också exakt lika, vågar jag påstå. Jag anser att man skall hyfsa debatten så mycket att man lämnar sådana upplysningar. På så sätt kan vi spara bensin för den blå Mercedesen och en mängd obehagliga bolagsstämmor i övrigt.

I motsats till vissa andra frågeställare vill jag framhålla att jag aldrig har ifrågasatt att arvodena till Investeringsbankens styrelseledamöter skulle vara för högt satta. Jag förutsätter att man har satt arvodena i relation till det arbete styrelsen utför. Jag har fullt förtroende för dem som har fastställt dessa arvoden och påstår inte att de är illa avvägda. Om de nu är väl avvägda, får man väl också förutsätta att man avväger arvodena till det enskilda näringslivets styrelseledamöter på ungefär samma sätt. Då kanske herr Petersson och jag kan komma överens om att även de är riktiga.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Det är egendomligt att först ställa en fråga, sedan säga att det är dålig insyn och ögonblicket därefter slå undan benen på sitt eget argument genom att tala om att man mycket lätt har fått reda på styrelsearvodenas storlek inom de statliga företagen. Herr Ottosson måste väl medge att det lindrigt sagt är ett egendomligt sätt att argumentera.

Om jag inte är felunderrättad fick inte Bo Ringholm, att döma av tidningsreferaten, några som helst upplysningar vid bolagsstämman i Västerås med ASEA. Ur den synpunkten är det uppenbarligen lättare att genom att träffa en styrelseledamot i en riksdagskorridor

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

få alla önskade upplysningar om ett statligt företag. Det torde vara betydligt mer invecklat såvitt jag kan förstå att få upplysningar om ett privat företag.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Om jag var inkonsekvent var det närmast därför att jag var säker på att varken herr Bertil Petersson eller jag hade sådan insyn att vi utan vidare hade dessa uppgifter till hands. Därför ansåg jag det angeläget att upplysa kammarens ledamöter om en sak som vi inte får besked om på annat sätt.

På ASEA:s bolagsstämma fick herr Ringholm de önskade uppgifterna. Om jag hade samma möjligheter som herr Ringholm, dvs. att få köpa en aktie i ett statligt företag, skulle jag aldrig behövt ställa denna fråga här från talarstolen. Då hade jag ju haft möjlighet att delta i bolagsstämman och få uppgiften. Men den möjligheten finns inte i statliga företag, bara i det enskilda näringslivet.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Det går att få vilka upplysningar som helst! Det går ju att ställa frågor från denna talarstol. Om man inte ögonblickligen skulle kunna få svar på en fråga som ställts är det väl inget argument för att insynen är dålig i ett statligt företag. Det går dock att med någon tidsfrist få de uppgifter som man önskar. Jag är alldeles säker på att herr Ottosson kan få alla de upplysningar han önskar om de statliga företagen. Jag vidhåller emellertid att jag inte är säker på att man lika snabbt kan få fram upplysningar om de privata företagen.

Häromdagen diskuterade vi Duroxaffären, och då sade herr Ottosson att när ett statligt företag går omkull så får man ingen insyn i orsakerna till detta. Om däremot ett privat företag går omkull får man insyn genom att ett sådant företag gör konkurs.

Herr Ottosson! Det finns ett företag i min hemkommun som varslat om nedläggelse i dagarna. Det är en ärad kollega till herr Ottosson här i riksdagen som är ägare till det företag som nu varslar om nedläggelse från den 30 maj. Här rör det sig inte om friställning av 140 personer som i Duroxaffären utan om 45 nu och om 29 som friställdes före jul. Det har lämnats vissa kommunikéer i tidningarna om detta företag, men någon direkt insyn i de egentliga orsakerna till nedläggelsen med alla de problem som den innebär för kommunen och den ort som berörs är jag övertygad om att det är tämligen svårt att få.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska djärvt av herr Bertil Petersson att ta upp Duroxaffären på nytt, ty denna affär var så pass otrevlig för herr Petersson & Co att man helst borde dra en slöja över den. Jag är beredd att göra det, och det är inte jag som nu tagit upp Duroxaffären. I den debatt som jag förde i den frågan utgick jag från en berättelse, dagtecknad i september 1968 och utgiven av industriministern. Där skrev man att utsikterna för Durox ansågs goda för 1968. När jag får sådana upplysningar, tryckta i september, och företaget sedan är konkursmässigt i oktober, räknar jag inte det som någon större insyn. Detta handlande i Duroxaffären strider enligt min åsikt mot aktiebolagslagen, enligt vilken man är skyldig att ge redogörelse på ett helt annat sätt.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Om herr Ottosson är så utomordentligt kritisk mot insynsmöjligheterna i statliga företag, varför är då inte herr Ottosson lika kritisk när det gäller privata företag? Det gäller människor där också, deras existens och deras förutsättningar att försörja sig själ-

Ang. anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB, m. m. va och sina familjer. Men då är tonen betydligt mera lågmäld, och man har, såvitt jag förstår, över huvud taget inga som helst anspråk. Så snart det däremot gäller ett statligt företag skärps tonen och man kräver insyn. Men när det gäller de enskilda företaget — det må ha varit det jag nu talade om eller det må ha varit det stora Oskarshamnsvarvet, som på sin tid hade 1 500 anställda — då var det minsann ingen som frågade efter insyn.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Det är väl därför att herr Petersson och jag sitter så nära varandra som vi har så lätt för att tala med varandra.

Jag tror att om herr Petersson läser referatet om debatten i Duroxfrågan, så kommer han att upptäcka att jag sade att jag accepterar att lika väl som ett enskilt företag går omkull kan ett statligt företag gå omkull — under förutsättning att man driver dem på lika villkor och lämnar en öppen och ärlig redovisning. Men då man i ena fallet stoppar in skattepengar bakvägen och på det sättet försöker uppehålla driften och sedan lämnar en mycket egendomlig redovisning, så finns det anledning att anmärka på det.

Här har i debatten tagits in en kollegas företag. Jag är fullkomligt medveten om att många sådana varningar kommer att uttalas under den närmaste tiden, trots att vi har en högkonjunktur nu, därför att vi har en konkurrens utifrån som i vissa branscher är av den karaktären att det med våra nuvarande lönekostnader och våra nuvarande framställningskostnader inte går att möta den.

Vad vi i dag diskuterar är att ge arbetstagargrupperna i dessa företag mycket höga lönelöft. Det betyder alltså att vi kommer att få besvär av en helt annan storleksordning, och detta kommer naturligtvis att i första hand gå ut över det enskilda näringslivet. Men det är

ju priset som vi får betala för att få en högre och jämnare medelinkomst.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Låt oss konstatera, herr Ottosson, att det kan vara besvärligt för både enskilda och statliga företag i olika sammanhang. Herr Ottosson säger själv att han spår svårigheter och omställningsproblem framöver. Låt oss acceptera att det är på det sättet, men låt oss då, när vi diskuterar och kritiserar, göra det mot den bakgrunden att vi har samma problematik att brottas med, vare sig det är ett statligt eller ett enskilt företag. Var inte så ideologiskt enögda inom moderata samlingspartiet att ni ensidigt bara skjuter in er på företag inom den statliga sektorn men har en utomordentlig benägenhet att släta över med hartassen när det gäller enskild företagsamhet. Den argumentationen och den inställningen till problematiken håller inte, herr Ottosson.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ottosson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;
Nej — 25.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden.

I de likalydande motionerna I: 333, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 442, av herr *Holmberg m. fl.*, hade yrkats, utom annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

b) tillsätta utredning med uppgift att framlägga förslag om en breddning och aktivisering av aktiemarknaden,

c) förelägga 1969 års höstriksdag förslag om emissionskontrollens avskaffande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 333 och II: 442, såvitt de avsåge utredning om en breddning och aktivisering av aktiemarknaden;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 333 och II: 442, såvitt de avsåge emissionskontrollens avskaffande.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stefansson* (fp), *Åkerlund* (m), *Brundin* (m), *Regnéll* (m)

och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande breddning och aktivisering av aktiemarknaden i enlighet med vad reservanterna anförte; samt

2) av herrar *Stefansson* (fp), *Åkerlund* (m), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Fälldin* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av metoder för styrning av kreditmarknaden i enlighet med vad reservanterna anförte.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! I bankoutskottets föreliggande utlåtande tar utskottet upp två punkter i ett motionspar som väckts av ledamöter av moderata samlingspartiet. De frågor det här gäller avser utredning om en breddning och aktivisering av aktiemarknaden samt emissionskontrollens avskaffande.

En fråga som därtill tagits upp i detta motionspar gäller upprättande av en finanspolitisk beredskapsplan. Denna fråga har hänskjutits till bevillningsutskottet. En annan fråga som gäller exportkreditfinansieringen har remitterats till vissa remissinstanser och kommer följaktligen att behandlas vid ett senare tillfälle. Det blir alltså möjlighet att återkomma i fråga om näringspolitiken i ett senare sammanhang. Jag skall därför begränsa mig till att endast anföra några synpunkter i anslutning till de båda reservationer som här är avgivna.

Den första reservationen gäller frå-

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

gan om breddning och aktivering av aktiemarknaden och har biträttts av ledamöter av mitt parti och folkpartiet. I denna reservation liksom i motionen framhålls att riskvilligt kapital är nödvändigt. Vi kan konstatera att vi alla önskar ha ett ekonomiskt samhällsliv med så stor tillväxt som möjligt inom ramen för stabilitet. En tillväxt i vårt näringsliv kräver emellertid att de enskilda företagen har möjlighet att få riskvilligt kapital, ty det finns vissa tumregler som säger att det bör vara relation mellan det egna kapitalet och det lånade kapital, som företagen arbetar med. Vill vi alltså ha tillväxt, måste vi ha inte bara en ökning av företagens lånade kapital utan också en ökning av det egna kapitalet.

Här kan vi notera, som herr Ottosson gjorde i sitt första inlägg när vi behandlade det förra ärendet, att statsrådet Wickman själv sagt beträffande Investeringsbanken att tillgången på ett eget kapital är av stor vikt för bankens verksamhet. Varför skulle det förhålla sig annorlunda med företag som nämndes i den förra diskussionen — ASEA, L. M. Ericsson, våra handelsföretag, banker och andra? De måste alla ha ett eget kapital. Frågan är bara: hur mycket eget kapital?

I utskottsutlåtandet kan vi enligt min mening göra en intressant iakttagelse. Det finns en statistik på sidan 3, där det lämnas sifferuppgifter om storleken av nyemissioner och fondemissioner. Om man räknar fram ett genomsnitt finner man att nyemissionerna uppgår till ungefär 800 miljoner kronor och fondemissionerna till omkring 500 miljoner kronor per år. Därtill bör naturligtvis rätteligen läggas de avsättningar som företagen gör till sina reservfonder, skuldregleringskonton och dispositionsfonder samt vid uppbyggnaden av sina vinstbalanser.

På den punkten finns ingen statistik, men vi kan ändå få en ungefärlig uppfattning av de uppgifter som lämnas, nämligen att hittills under 1960-talet

kan storleken av det egna kapitalets tillväxt antas ha utgjort någonting mellan 12 och 20 miljarder kronor. Den summan bör lämpligen jämföras med t. ex. AP-fondens utlåning, som för närvarande är uppe i 25 miljarder kronor, varav enbart i fjol 5 miljarder — alltså sex gånger mer än vad genomsnittligt det egna kapitalet i de svenska företagen har vuxit, räknat på nyemissionerna.

Den totala utlåningen i landet under samma tid har jag ingen sifferuppgift på, men ökningen torde säkerligen ligga på något hundratal miljarder kronor, vilket ju ställer frågan om relationen mellan det egna kapitalet och det lånade kapitalet i en intressant belysning. Enligt min mening är nog tillväxten i fråga om egna kapitalet ganska ringa, men här finns inget komplett material. Utskottet har heller inte måttat med att presentera ett sådant, även om det lilla som gjorts dock är prisvärt.

Vad beträffar aktiemarknadens struktur och funktionssätt säger utskottet att den frågan lämpligen bör hänskjutas till den sittande fondbörsutredningen. Naturligtvis vore det bra om fondbörsutredningen ville intressera sig för denna problematik, men min tro är att det inte kommer att bli mycket av den saken, därför att fondbörsutredningen närmast synes vara inriktad på helt andra ting, sådana som kontaktmöjligheter, information och det rent tekniska förfarandet när det gäller exempelvis utbetalningar av utdelningar, aktieböckers förande osv.

När vi kommer till frågan om riskkapitalet har jag intrycket att utskottet inte helt vill neka till att frågan har betydelse. Mig synes det som om utskotts-majoriteten lugnar sig en liten smula genom vissa uttalanden som görs. Utskottet säger nämligen att det beträffande aktieemissionerna vill åberopa den utveckling som sker. På vilken grund utskottet bygger talet om utvecklingen är jag inte på det klara med. Om det är den statistik som jag nyss åberopade

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

framgår inte klart, men om det är på den utskottet bygger sitt uttalande, så är en förmodad gynnsam utveckling svagt underbyggd. Men utskottet anser inte desto mindre att utvecklingen tyder på en bristande benägenhet att utnyttja aktieemissioner. Detta är onekligen ett ganska intressant konstaterande. Jag är övertygad om att landets bolagsstyrelser tar ut varenda krona av sina aktieägare dock utan att taga risken att aktieägarna protesterar och låter bolagsstyrelserna stå där med sina emissionserbjudanden.

Litet vanvördigt skulle jag vilja påstå att utskottsmajoritetens ledamöter säkerligen skulle vara mycket välkomna hos bolagen om de tror sig vara så framgångsrika när det gäller att sälja aktier till allmänheten. Man kan naturligtvis bara önska lycka till när det gäller försök i den riktningen. Jag har kanske en annan uppfattning om möjligheterna därvidlag. Men sedan förefaller det som om utskottet skulle ha drabbats av eftertankens kranka blekhet, ty utskottet blir plötsligt mera osäkert på sin sak. Det talar nämligen i nästa mening om aktieplaceringarnas attitydförändringar. Om aktieplaceringarnas attityd just nu är den att de gärna vill köpa de aktier som bjuds ut, så finns det ingen anledning att tala om förändringar. Det fanns ju pengar hos de presumtiva aktietecknarna. Resonemanget går inte riktigt ihop.

Sedan kryper utskottet bakom investeringsbanken och menar att i och med dess tillkomst har det nu skapats ökade möjligheter att erhålla riskvilligt kapital. Därför borde ju vi reservanter — en minoritet i utskottet — vara nöjda. Det är vi nu inte men vi kan inte låta bli att påpeka att vad Investeringsbanken lämnar är lån, som man inte får ge utan säkerhet. Jag skulle då vilja fråga den som skall föra utskottsmajoritetens talan: Vad har man för säkerhet när det gäller aktier? Med riskvilligt kapital menar man sådant med frånvaro av säkerhet av det slag som man

får när man lånar ut pengar via banker eller — när det gäller Investeringsbanken — ett kreditaktiebolag.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen nr 1.

Vad beträffar reservationen nr 2 har denna biträtts av representanter för det parti jag tillhör, för folkpartiet och av två av tre av centerpartiets medlemmar. Vi begär i denna reservation att emissionskontrollen skall överses men vi går också litet längre då vi framställer önskemål om att metoderna för styrningen av kreditmarknaden i dess helhet skall bli föremål för en översyn, och däri ingår alltså även frågan om emissionskontrollen. Denna kontroll bygger på en beredskapslagstiftning med rätt till räntereglering, en lagstiftning som infördes år 1962. Utskottet menar nu att kontrollen inte utövas på basis av denna lag utan på grundval av ett samråd mellan riksbanken och affärsbankerna samt andra kreditinstitut. Detta är i och för sig riktigt, men samrådet äger i alla fall rum under ett befintligt men inte uttalat hot: får man inte sin vilja igenom så finns alltid denna lag att tillgripa. Detta är alltså inte en fullt så oskyldig företeelse som utskottet vill göra gällande. Nackdelen med emissionskontrollen är, som vi ser det, att här byggs upp ett kösystem, där räntabiliteten i de olika investeringarna inte kommer att bli det rättesnöre som borde vara fallet.

Vi önskar alltså få till stånd en översyn av praxis när det gäller metoderna för styrning av kreditmarknaden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Herr PALM (s):

Herr talman! Som herr Åkerlund sade tar moderata samlingspartiets stora motion, som är undertecknad även av partiledaren, upp fyra frågor. En av dem har hänvisats till bevillningsutskottet, nämligen frågan om en finanspolitisk beredskapsplan. En annan fråga — den

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

som gäller en översyn av exportkreditfinansieringen — avser bankoutskottet att återkomma till sedan frågan har remissbehandlats. De två återstående frågorna, som gäller förslag om en breddning och aktivisering av aktiemarknaden samt förslag om emissionskontrollens avskaffande, har vi däremot inte skickat ut på remiss. Anledningen är att vi här möter gamla bekanta som gång efter annan kommer tillbaka i riksdagsbehandlingen, och några nya argument av betydelse torde inte kunna utvinna genom en förnyad remissbehandling.

Reservanternas skrivning och argumentation ger ett mycket krystat intryck. Att herr Åkerlund är en driven konversatör märker man när man lyssnar på honom, men man letar efter substansen i vad han egentligen vill nå med de reservationer som han är talesman för.

Vi har i utskottets utlåtande sagt att de uppgifter beträffande aktieägandets spridning som moderata samlingspartiet talar om täcks in i den nu pågående utredningen. När moderata samlingspartiet önskar en *särskild* utredning med ett vidare uppdrag kan man ställa den frågan: Duger inte de personer som sysslar med en översyn av hela börslagstiftningen? I 1966 års fondbörsutredning ingår chefen för bankinspektionen som ordförande, där sitter vidare börschefen, folk från riksbanken, från enskilda banker och från finansdepartementet. Även denna utredning har fått mycket generösa direktiv.

Moderata samlingspartiet kommer tillbaka med sitt vackra tal om vinstandelssystemet. Det är dock naturligt att man gärna vill öka upplysningsmöjligheterna på detta område innan man ger sig in på sådana funderingar. Detta sägs också i utredningsdirektiven. Jag tycker att vad som där yttras är mycket väsentligt. I direktiven heter det bl. a.: »I samma mån som aktiemarknaden breddas, bl. a. genom tendenserna hos allmänheten till ökat aktiesparande, blir

det allt angelägnare att förbättra möjligheterna till upplysningar om aktiebolagens ekonomiska situation och framtidsutsikter.» Det sägs vidare: »Utredningen bör ägna särskild uppmärksamhet åt detta spörsmål och föreslå lämpliga åtgärder till förbättrade upplysningar i ekonomiskt avseende om företag vilkas aktier börsnoteras. Det kan därvid bli erforderligt att företa ändringar i aktiebolagslagens redovisningsregler. — Utredningen bör uppmärksamma att intresset av ökad ekonomisk upplysning om aktiebolag kan kollidera med företagets intresse av börsinregistrering.»

Det är således rätt komplicerade saker som utredningen skall syssla med. Detta förklarar, vad vi kan förstå, att utredningen fått mycket vida direktiv. Det sägs i slutorden till direktiven: »Utredningen bör inom den allmänna ram som bestäms av syftet med utredningen ha rätt att, utöver de ämnen som här omnämnts, ta upp de frågor som utredningen kan möta och framlägga därav betingade förslag. Inom utredningens ämnesområde bör därvid även ligga frågor som har samband med den internationella handeln med värdepapper.»

Vi har läst utredningsdirektiven, och vi tycker att med dessa vida direktiv de frågor som här har aktualiserats skall kunna bli ordentligt genomlysta. I varje fall finns i utredningen folk som kan anses vara talesmän för ungefär samma uppfattningar som de borgerliga företrädare här i riksdagen.

En del material har lämnats under hand. Redan nu föreligger ett delbetänkande som heter »Förenklad aktiehantering. Nya regler för aktiebrev och aktiebok» (SOU 1968:59). Detta är ute på remissbehandling, och det har förutskickats att vi får flera delbetänkanden allteftersom.

Vi anser alltså att detta område är tillräckligt väl intäckt.

Också emissionskontrollen är en gammal bekant fråga. Vi har sagt att emissionskontrollen syftar till att möjliggöra

Om åtgärder inom den ekonomiska politikens och näringspolitikens områden

kontroll över räntesättningen när det gäller att emittera obligationer. Den har betydelse för den allmänna räntepolitiken och möjliggör en prioritering av de mest angelägna kreditbehoven. Vi sade vid föregående års riksdag att vi anser att den beredskapslagstiftning om emissionskontroll som tidigare antogs fortfarande kan anses vara giltig. Utskottsmajoriteten står kvar på den ståndpunkten.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 43.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. stödåtgärder på fiskets område, m. m.

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 54.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om postgirokonto för alla medborgare;

nr 18, i anledning av motioner om förstatligande av bensin- och oljehandeln; samt

nr 19, i anledning av motioner angående zonindelningen vid beräkningen av bilförsäkringspremier.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av motion om utvidgning av ansvarighetsförsäkring att gälla även vid skada på grund av olyckshändelse; och

nr 26, i anledning av motioner om viss uppgiftsplikt för försäkringsgivare vid förmånstagarförordnande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om skyldighet att samråda med kyrkoråd i stadsplanefrågor;

nr 28, i anledning av motioner om byggnadslov för vissa ekonomibyggnader; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. stödåtgärder på fiskets område, m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödåtgärder på fiskets område, m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat ett tillskott till Fiskerilånefonden av 1 miljon kronor hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 41, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 21 februari 1969, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de grunder för lån och bidrag på fiskets område, som förordats i propositionen, *dels* medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1970 reglering av priserna på fisk m. m. ävensom importen och exporten av fisk jämte vad därmed sammanhängande finge anordnas enligt de grunder som förordats i propositionen, *dels* på riksstaten under nionde huvudtiteln till Särskilt omställningsstöd till fiskare för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor, *dels* medgiva, att under budgetåret 1969/70 ett belopp av 9 000 000 kronor finge disponeras för lån från fiskerilånefonden, *dels* på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Fiskerilånefonden för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor, *dels* bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1969/70 för lån i Sveriges Kreditbank mot gängse ränta ställa garanti åt föreningen Svensk fisk intill ett belopp av 5 000 000 kronor jämte ränta.

Ang. stödåtgärder på fiskets område, m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna I: 88, av herr *Dahl* och herr *Karlsson, Helge*, samt II: 106, av herr *Gustafsson* i Uddevalla m. fl., vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att de frågor, som i motionerna berörts angående fiskerinäringens struktur och framtida utveckling, måtte bli va föremål för utredning,

2. de likalydande motionerna I: 353, av herrar *Dahlén* och *Tistad*, samt II: 408, av herrar *Wedén* och *Åberg*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå tillsättande av en utredning angående det framtida stödet till yrkesfisket,

3. de likalydande motionerna I: 848, av herr *Olsson, Johan, m. fl.*, och II: 946, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., vari an hållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig utredning om fiskerinäringens problem måtte komma till stånd i syfte att åstadkomma bättre utkomst-möjligheter och ökad trygghet på sikt för fiskarkären, samt att i avvaktan på utredningens resultat snabba åtgärder måtte vidtagas för genomförande av det förslag som väckts av fiskprisutredningen och fiskarnas organisationer för att förbättra den för dagen aktuella situationen,

dels ock i anledning av propositionen nr 41 väckta motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna I: 939, av herr *Dahl m. fl.*, och II: 1077, av herr *Åberg m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att fiskprisutredningen måtte givas uppdrag att snarast verkställa närmare utredning och inkomma med förslag rörande stöd åt båtägande fiskare i vissa fall,

2. de likalydande motionerna I: 940, av herr *Kajser*, och II: 1076, av herr *Magnusson* i Borås, vari yrkats, att riks-

dagen skulle besluta bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1969/70 för lån i svenskt bankinstitut mot gängse ränta ställa garanti åt föreningen Svensk fisk intill ett belopp av 5 000 000 kronor jämte ränta,

3. motionen II: 1060, av herr *Hedin m. fl.*, vari an hållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att låta fiskprisutredningen utreda frågan om ersättning för realisationsförlust i avseende på fiskredskap och i samband med avveckling av visst fiske.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. godkänna de grunder för lån och bidrag på fiskets område, som utskottet förordat,

2. medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1970 reglering av priserna på fisk m. m. ävensom importen och exporten av fisk jämte vad därmed sammanhängde finge anordnas enligt de grunder som utskottet i utlåtandet förordat,

3. på riksstaten under nionde huvudtiteln till Särskilt omställningsstöd till fiskare för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor,

4. medgiva, att under budgetåret 1969/70 ett belopp av 9 000 000 kronor finge disponeras för lån från fiskerilånefonden,

5. på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Fiskerilånefonden för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor,

6. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 940 och II: 1076 bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1969/70 för lån i Sveriges Kreditbank mot gängse ränta ställa garanti åt föreningen Svensk fisk intill ett belopp av 5 000 000 kronor jämte ränta,

7. anse motionerna I: 848 och II: 946, såvitt desamma avsåge yrkanden om åtgärder för att förbättra den aktuella

Ang. stödåtgärder på fiskets område, m. m.

situationen inom fisket, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna I: 88 och II: 106, I: 353 och II: 408, II: 1060 samt I: 939 och II: 1077 ävensom, såvitt de ej behandlats i det föregående, motionerna I: 848 och II: 946 måtte överlämnas till fiskprisutredningen.

Reservation hade avgivits av herr *Carl Eskilsson* (m), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 940 och II: 1076 bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under budgetåret 1969/70 för lån mot gängse ränta ställa garanti åt föreningen Svensk fisk intill ett belopp av 5 000 000 kronor jämte ränta.

Fru **HULTELL** (m):

Herr talman! Till jordbruksutskottets utlåtande nr 11 har fogats en reservation, och jag vill helt kort motivera reservationernas ställningstagande.

I huvudsak är samtliga ledamöter av utskottet överens om formen för stödåtgärder på fiskets område. Det är endast på en punkt vi har olika uppfattningar. Den gäller ett i propositionen framlagt förslag att föreningen Svensk fisk skall få statliga kreditgarantier för lån i Sveriges kreditbank intill ett belopp av 5 miljoner kronor jämte ränta. Utskottet tillstyrker detta förslag.

Vi reserverar anser, liksom majoriteten, att kreditstöd i angiven omfattning skall lämnas föreningen Svensk fisk även i fortsättningen, men vi kan inte dela den uppfattningen att endast Sveriges kreditbank skall utnyttjas för ändamålet. Vi anser att låntagaren fritt skall få välja kreditinstitut, t. ex. sparbank eller jordbrukskassa. Vi reserverar

ter delar i allt väsentligt den uppfattning som redovisas i motionerna I: 940 och II: 1076.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet från jordbruksutskottet med nummer 11.

Herr **MAGNUSSON** (s):

Herr talman! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att vi kunnat få ett så enhälligt förslag från utskottets sida. Som fru Hultell sade är det bara på en punkt som meningarna gått isär, och jag har för min del svårt att förstå att den skulle ge någon anledning att skriva en reservation.

Föreningen Svensk fisk är ju ett halvstatligt företag. Riksdagen beslutade om denna förening förra året. Den består av representanter för fiskets utövare, för handeln, för industrin, för konsumenterna och för staten. Fiskets prisregleringskassa är insatt på ett konto i Sveriges kreditbank. Avkastningen, alltså räntan av detta kapital, får användas av föreningen Svensk fisk för verksamheten. Det skulle vara underligt om man gick till en annan kreditinrättning än Sveriges kreditbank för att uppta det lån som staten ställer garanti för. Jag anser det helt naturligt att staten använder sin egen kreditinrättning i ett sådant här fall. Och jag tror inte att några invändningar reses mot detta från någon av fiskets organisationer.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i fråga om punkterna 1—5, därefter särskilt angående punkten 6 samt vidare särskilt rörande punkterna 7 och 8.

Ang. företagens hälsovård

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet hemställt i punkterna 1—5.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med överbäggande ja besvarad.

Fru *Hultell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hultell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 38.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkterna 7 och 8.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet jämte motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 13, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom.

Ang. företagens hälsovård

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner angående företagens hälsovård.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 360, av herr *Werner*, och II: 413, av herr *Hermansson m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att en kompletterande utredning rörande företagshälsovården måtte företagas, varvid i direktiven för en sådan skulle angivas frågan om huvudmannaskapet för företagshälsovården samt dess lagfästade enligt i motionerna anförda synpunkter, samt att miljöproblemen på arbetsplatserna och deras omgivning därvid skulle ägnas nödvändig uppmärksamhet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 360 och II: 413 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Utskottet yrkar avslag på motionerna I: 360 och II: 413, i vilka vi hemställt att en kompletterande utredning om företagshälsovården genomförs, varvid i direktiven anges frå-

Ang. företagens hälsovård

gan om huvudmannaskapet för denna hälsovård samt dess lagfästande.

Jag är inte överraskad över utskottets negativa utlåtande mot bakgrund av hur tidigare motioner från vår sida blivit behandlade. Men jämför man med vad som faktiskt har skett på företagshälsovårdens område kan vissa framsteg noteras.

De upprepade framstötarna genom motioner och interpellationer i riksdagen och genom starka och växande opinioner på olika fackförbunds- och LO-kongresser för ett rationellt ordnande av företagshälsovården har givit resultat. Det är visserligen för mycket sagt att resultatet är tillfredsställande, men frågan har ändå förts framåt.

En arbetsgrupp inom LO har nyligen redovisat resultaten av en hälsoundersökning bland LO-medlemmar. Där framgår att endast en tredjedel av LO-medlemmarna på arbetsplatserna har kontakt med såväl läkare som sjuksköterska och skyddsingenjör. 82 procent av medlemmarna hyser oro för att skadas till sin hälsa på arbetsplatsen. 70 procent av byggnadsarbetarna känner besvär av belastning från tunga lyft. Cirka hälften av arbetsplatserna har riskabla bullernivåer. 40 procent av de anställda ansåg drag vara en hälsorisk på sin arbetsplats osv. Denna uppräknade kunde fortsättas.

Men, herr talman, även om jag tror att verkligheten är mer skrämmande än man i allmänhet har klart för sig är det inte främst behovet av åtgärder vi just nu skall diskutera, utan i stället vilka slutsatser som måste dras av rådande förhållanden. Jag vill här återknyta till det jag redan inledningsvis nämnde om efter vilka linjer företagshälsovården bör ordnas och den i vår motion hävdade principen om samhällets huvudmannaskap samt om behovet av lagstiftning i viss utsträckning.

Det är märkligt att medan ingen ifrågasätter behovet av lagstiftning när det gäller arbetarskyddet och att det är en samhällelig uppgift att utöva kontroll

av arbetarskyddslagens efterlevnad genom yrkesinspektionen, så envisas man med att hålla fast vid ståndpunkten att företagshälsovården skall ordnas på frivillighetens väg. Företagshälsovården och arbetarskyddet kan dock sägas höra ihop. De har i vart fall synnerligen intima beröringspunkter och griper in i varandra.

Redan vid 1962 års riksdag väcktes förslag från vårt håll om att företagshälsovården borde underställas samhällets huvudmannaskap, dvs. landstingen. Redan då avvisades förslaget med att det ankom på arbetsmarknadens parter att lösa denna fråga. Vi har tidigare yrkat att en försöksverksamhet skulle anordnas inom något eller några landstingsområden, där en sådan samordning mellan sjuk- och hälsovård och företagshälsovården kan ske med landstinget som huvudman. Vi anser inte att den överenskommelse som träffades 1967 mellan LO och SAF om riktlinjer för företagshälsovård är ett hinder för ett konkret initiativ från statsmakternas sida.

Oavsett denna avvaktande hållning från utskottets och riksdagens sida sker trots allt en utveckling i den riktning som vi vid flera tillfällen ställt förslag om. Låt mig erinra om att Metallindustriarbetareförbundets senaste kongress i utlåtande till en kongressmotion anförde: »LO:s och SAF:s medicinska avdelningar har under det gångna året varit i kontakt med landstingen i Södermanlands, Jönköpings och Gävleborgs län för att med representanter därifrån diskutera möjligheterna att samordna företagshälsovård med samhälleligt driven sjuk- och hälsovård.»

Vid 1967 års oktoberbering med Stockholms läns landsting uttalade förvaltningsutskottet till en motion om företagshälsovårdsproblemen, att man förutsatte annexsjukhusens utnyttjande vid lösande av företagshälsovårdens problem.

Jag undrar därför om det inte, samtidigt som det sker en del i denna rikt-

Ang. företagens hälsovård

ning, vore tänkbart att också riksdagen uttalade ett mera positivt intresse för saken än vad som sker i utskottets utlåtande.

I direktiven till utredningen om »Företagshälsovård», som framlade sitt betänkande förra året, hette det: »Sedan riksdagen anslutit sig till departementschefens uttalande, beslöt Kungl. Maj:t den 4 mars 1960 att rekommendationen (ILO:s rekommendation nr 112 av den 24 juni 1959) angående företagshälsovård skulle överlämnas till arbetarskyddsstyrelsen för prövning av frågan om och i vad mån rekommendationens principer borde komma till uttryck i lagstiftning eller i särskilda av styrelsen utfärdade anvisningar.»

Trots denna begäran från Kungl. Maj:t måste konstateras att utredningen icke företagit någon närmare analys av det viktiga problemet. Detta är egendomligt eftersom utredningens ordförande, generaldirektör Otto Westling, att döma av uttalande i »Fackföreningsrörelsen» (nr 24/1968) inte tycks utsluta behovet av en lagstiftning. Han säger: »Skulle vi mot förmodan inte komma fram enligt frivilliga linjen så innebär det indirekt en beställning på lagstiftning i frågan. Men det bör vara en naturlig ambition att allvarligt pröva frivilligsystemet för hela arbetsmarknaden.»

Frivilliglinjen har länge nog prövats, och betänkandet ger material tillräckligt som underlag för slutsatsen att samhället inte helt bör överlåta för folkhälsan så viktiga frågor som företagshälsovården till vad parterna på arbetsmarknaden kan komma överens om, och där det ändå sist och slutligen blir frågan om hur överenskommelserna i praktiken efterföljes. Det är svårt att förstå varför inte samhället skulle fastställa en ram för företagshälsovården och genom lagstiftning utöva en viss kontroll.

Utredningen synes helt ha tagit som sin utgångspunkt att företagshälsovården skall vara underställd företagets

huvudmannaskap. Därför har den uppenbarligen avstått från en närmare analys av alternativet att företagshälsovården skall ha samma huvudman som sjuk- och hälsovården i övrigt. Även om exempel ges på att flera mindre företag slutit sig samman om en gemensam företagshälsovårdscentral blir säkert lösningen den att mindre företag får anlita landstingens öppna vård. I en motion från vår grupp år 1967 anfördes: »Men då mönstret för utbyggnaden av landstingens sjukhus- och läkarvård är att jämte centralsjukhusen uppföra annexsjukhus med kliniker för öppen vård samt flerläkarstationer, skapas en naturlig grund för samordning mellan dessa och företagshälsovården. Denna samordning kommer enligt vår uppfattning naturligen att växa fram till att landstingen får huvudmannaskapet för företagshälsovården.» Men utredningen ingår inte på möjligheten av samordning mellan företagshälsovårdscentralerna och landstingens öppna vård. Denna fråga bör därför enligt vår uppfattning tas upp till närmare utredning. I sammanhanget måste också beaktas att om allmänläkare vid landstingens vårdcentraler och flerläkarstationer skall anlitas för de mindre företagens behov av företagsläkare aktualiseras även behovet av deras utbildning i arbetsmedicin. Behovet av företagshälsovårdens integrering med den övriga samhälleliga sjuk- och hälsovården belyses härmed ytterligare.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag inte kan underlåta att påtala att meningsyttringar i flera remissvar, som går i samma riktning som den våra motioner anger, icke redovisas i utskottets utlåtande. Arbetsmarknadsstyrelsen t.ex. säger att den gärna skulle ha sett »att en utförlig diskussion förts om olika alternativ för genomförande av en utbyggd företagshälsovård». Styrelsen tycker att utredningen alltför snävt begränsas till vidareutveckling av erfarenheter, vunna vid industriföretag. Den konstaterar att ut-

redningens förslag inte kan väntas i nämnvärd grad bidra till att området för företagshälsovården utvidgas till att omfatta arbetsplatser utanför industrin.

Statens personalvårdsnämnd vill ha ett beredningsorgan med uppgift att bl. a. planera hur företagshälsovården skall kunna komma hela arbetslivet till del och samordnas med övrig hälsovård.

Karolinska institutet är på dessa punkter mycket kritiskt i sitt till universitetskanslersämbetet avgivna yttrande. Institutet skriver: »En annan ofullständigt utredd fråga är huruvida skyldigheten att bedriva företagshälsovård skall lagfästas eller inte.» Även ett annat viktigt område anser institutet vara outrett, nämligen huvudmannskapet — alltså just det vi betonat i våra motioner.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till motionsparet I: 360 och II: 413.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Den motion som herr Werner talade om och för begär i första hand en kompletterande utredning som skall ta sikte på att lagfästa företagshälsovården.

Herr Werner gick in i en kritik av företagshälsovårdsutredningens betänkande och dess olika förslag. Jag skall inte följa honom på den vägen och gå in i en sakdebatt om vad utredningen har föreslagit. Jag konstaterar att samtliga remissinstanser som utskottet bett att uttala sig över motionerna har avstyrkt desamma. Det gäller främst samtliga berörda arbetsmarknadsparter. LO har i sitt yttrande, som återges på s. 6 i utlåtandet, anfört skälen till att man anser att denna fråga i första hand skall lösas genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadsparterna. Men LO säger också: »Skulle det emellertid visa sig svårt att inom vissa områden träffa frivilliga överenskommelser», så är LO inte främmande för tan-

ken att man då får aktualisera lagstiftningsåtgärder.

Frågan är nu i det läget att företagshälsovårdsutredningen för några månader sedan har framlagt sitt betänkande. Detta har varit ute på remiss, och samtliga remissyttranden är under behandling i kanslihuset tillsammans med utredningsförslaget. I denna situation har utskottet inte funnit någon som helst anledning att yrka på kompletterande åtgärder, utan vi bör rimligen först avvakta resultatet av Kungl. Maj:ts prövning. Detta är uppenbarligen vad som helt sammanfaller med de berörda arbetsmarknadsparternas inställning.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Att motionen avstyrkts under hänvisning till visst pågående arbete kan väl ändå inte vara ett tillräckligt skäl för att riksdagen inte skulle kunna uttrycka en mening i denna fråga och i viss riktning.

Det är riktigt att LO har rest vissa invändningar och sagt att en ny utredning ytterligare skulle kunna försena genomförandet av företagshälsovården. Vi har i och för sig förutsett en sådan invändning. Vi hävdar i vår motion att en kompletterande utredning tvärtom inte alls behöver störa genomförandet av exempelvis avtalet mellan LO och Arbetsgivareföreningen.

Låt mig tillfoga att utbildningen av personal för företagshälsovården, som LO berör, absolut inte behöver störas av den av oss förordade kompletterande utredningen.

Jag anser att en kompletterande utredning i sammanhanget får tillfälle att även ägna miljöproblemen på arbetsplatserna och i dessas omgivning en starkare uppmärksamhet än vad som har skett från utredningens sida.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Herr Werner anser att riksdagen skall uttrycka en viss me-

Ang. åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.

ning i denna fråga. Låt mig bara säga att denna mening som herr Werner efterlyser och önskar är att riksdagen skall beställa en lagstiftning på detta område, i strid mot samtliga vederbörande parters avstyrkande. Det kan väl inte vara riktigt att riksdagen så totalt nonchalerar vad fackföreningsrörelsen och samtliga arbetsmarknadsparter uttrycker som sin inställning; att vi så att säga tvärtemot deras önskemål skulle förklara att detta område skall ni inte reglera genom frivilliga överenskommelser, det här skall vi klara genom lagstiftning.

Jag finner det vara en ganska olämplig princip.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av motioner om bättre arbetarskydd m. m. inom vissa yrkesområden; och

nr 29, i anledning av motion om åtgärder för att stimulera konsumtionen av fruktdrycker.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner angående åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 875, av fru *Olsson, Elvy*, och II: 1010, av fru *Nilsson m. fl.*, hade anhållits, att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att de synpunkter angående motreklam som framförts i motionerna måtte beaktas i samband med det utredningsarbete som torde bliva aktuellt i anledning av riksdagens beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 48: 1968 och bevillningsutskottets betänkande nr 56: 1968.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 875 och II: 1010 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! Frågor sammanhängande med de som tas upp i föreliggande utlåtande behandlades under höstriksdagen dels i andra lagutskottets utlåtande nr 48, dels i ett betänkande från bevillningsutskottet. Bevillningsutskottet hemställde — vilket är refererat i allmänna beredningsutskottets utlåtande — om förslag till 1969 års vårriksdag beträffande förbud mot reklam för spritdrycker, och riksdagen biföll denna hemställan.

Det fanns emellertid en exklusiv skillnad mellan andra lagutskottets utlåtande och bevillningsutskottets betänkande. I andra lagutskottets utlåtande hade man gjort sig mödan att redovisa skäl för och emot förbud mot den reklam i tryckt skrift som kunde förekomma. I bevillningsutskottets betänkande fanns inte — om jag minns rätt, jag har inte det tillgängligt här — någonting därom. Detta var så mycket mer förvånande som det under debatten framkom att bevillningsutskottet hade tillgänglig en promemoria om bl. a. tryckfrihetsrättsliga synpunkter på denna fråga. Jag skall inte med hänsyn till den sena timmen fördjupa mig i denna frågas olika aspekter, utan vill nöja mig med att erinra om att bevillningsutskottet var inne på att man skulle kunna kringgå lagen — en snygg hantering för ett utskott, herr talman — genom att man i

Ang. åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.

stället för att inskriva ett lagligt förbud skulle ålägga Vin- och spritcentralen att icke inköpa varor som blev föremål för reklam. Om detta har justitiiekanslern sagt i ett utlåtande, refererat i andra lagutskottets utlåtande men inte av bevillningsutskottet, att ett yttrande i tryckt skrift icke kan komma under bedömande i annan ordning än den i tryckfrihetsförordningen föreskrivna.

Nu inträffade det att justitieministern, sedan riksdagen godtagit bevillningsutskottets betänkande, framträdde vid olika intervjuer och förklarade att han funnit det ytterligt tveksamt, om denna riksdagens beställning skulle kunna effektueras just med hänsyn till de tryckfrihetsrättsliga aspekterna.

Den diskussionen finns det inte ett ord om i beredningsutskottets utlåtande. Där står att läsa att Vin- och spritcentralen i ett remissyttrande anfört att ytterligare utredningsarbete enligt bolagets mening inte torde vara erforderligt, varför hinder inte torde möta för Kungl. Maj:t att framlägga proposition i ärendet för riksdagen. Det verkar, som om diskussionen i de tryckfrihetsrättsliga frågorna hade förbigått inte bara bevillningsutskottets ordförande utan även Vin- och spritcentralens verkställande direktör, när han undertecknade remissyttrandet, och fortfarande har förbigått honom.

Allmänna beredningsutskottet kommer fram till att det inte kan tillstyrka vissa motionsyrkanden i sammanhanget, eftersom riksdagen nyligen hemställt om förslag av Kungl. Maj:t till förbud mot reklam för spritdrycker och då »riksdagen ej förutsatt ytterligare utredning av frågan». Det är ett ganska märkligt uttalande och anknyter väl närmast till Vin- och spritcentralens remissyttrande, men innehållet är — vilket framgått av vad jag här anfört — ytterligt diskutabelt. Det är diskutabelt inte minst med hänsyn till att två ledamöter av denna kammare som röstade med majoriteten, herrar Fälldin och Ahlmark, i samband med sitt votum

förklarade att de förutsatte att riksdagen skulle få ta ställning till dessa tryckfrihetsrättsliga frågor, innan något ytterligare hände. Det var en förutsättning för att de skulle kunna rösta med majoriteten, ansåg de.

I sakfrågan skall jag, herr talman, inte öppna någon debatt. Jag tillät mig i höstas säga att man skjuter på myggor i stället för på elefanter. Det går inte att inbilla svenska folket att det stora spritproblemet utgörs av den buteljimporterade alkohol som kan bli föremål för reklam. Vin- och spritcentralen har nyligen skickat ut en förtjänstfull årsberättelse till riksdagens ledamöter, som jag har här i min hand. Den är intressant: om jag läst siffrorna rätt så framgår det där att av sammanlagt 51 miljoner konsumerade liter konsumtionssprit torde på sin höjd tre å fyra, kanske fem miljoner liter — det är svårt att bedöma likörernas andel — ligga inom den buteljimporterade alkoholens ram och alltså teoretiskt kunna tänkas bli föremål för reklam. Men är det någon som tror att vårt stora nykterhetsproblem ligger i den delen av konsumtionen? Säkerligen inte. Man kan inte komma ifrån den tanken — jag framförde den i höstas här i kammaren och upprepar den nu — att det inte bara är nykterhetsintressen som ligger bakom Vin- och spritcentralens aktivitet i denna fråga.

Men sakfrågan skall jag som sagt inte behandla utan vill bara konstatera att det förefaller mig som om beredningsutskottet tagit ganska lättvindigt på problemet, och jag tillåter mig yrka avslag på utlåtandet i fråga.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! I de motioner som framförts har man begärt att synpunkterna däri angående motreklam i fråga om tobaks- och spritkonsumtion skulle beaktas i de utredningar som riksdagen tidigare har beställt.

Ang. åtgärder mot reklam för sprit och tobak m. m.

Beredningsutskottet har inte tagit ståndpunkt till huruvida den beställning riksdagen tidigare gjort genom andra lagutskottet och bevillningsutskottet kan anses som en lämplig begäran eller inte. Denna beställning är ju ett faktum, och vi ansåg oss inte ha anledning att på basis av föreliggande motioner kritisera tidigare riksdagsbeslut. Därför har vi refererat de tidigare beslut som fattats på basis av utlåtanden från andra lagutskottet och bevillningsutskottet, och vi har gjort det utan några kommentarer. Eftersom riksdagen nyligen har begärt förslag från Kungl. Maj:t om förbud mot reklam för spritdrycker och därvid icke förutsatt ytterligare utredning av frågan, har vi inte funnit oss böra tillstyrka motionerna. Att riksdagen icke förutsatt ytterligare utredning av frågan är detsamma som stod i bevillningsutskottets betänkande i föl; och det varierar i Vin- och spritcentralens yttrande — av lätt insedda skäl. Allmänna beredningsutskottet har alltså inte funnit någon som helst anledning att gå in på den tryckfrihetsrättsliga sidan av saken.

Jag vill säga att jag i långa stycken kan förstå den skepsis som herr Hernelius hyser. Jag har i väsentliga avseenden en sammanfallande uppfattning när det gäller möjligheterna att stipulera förbud mot reklam för sprit och tobak. Utskottet har emellertid inte tagit upp den materian till behandling och har därför inte kommit till någon annan rimlig slutsats än den som uttryckts i utlåtandet, till vilket jag yrkar bifall.

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! Av vad talesmannen för allmänna beredningsutskottet har sagt förstår jag att utskottet inte ansett sig ha anledning att ingå på det grundlagsenliga och ej heller på en sakdiskussion. Jag beklagar detta. Jag tycker nog att varje riksdagens utskott har anledning att gå in på det grundlagsenliga i frå-

gor som kommer under vederbörande utskotts behandling.

Jag måste kanske tillfoga att om flera av riksdagens utskott — jag gör ett klart undantag för andra lagutskottet — inte prövar grundlagsenligheten, så finns det desto större anledning för regeringen, som är likställd med riksdagen i fråga om vanlig lag, att än mer i fråga om grundlag, företa den prövningen.

Emellertid tycker jag att denna brist i utskottsutlåtandet är ett skäl för mitt avslagsyrkande i fråga om utlåtandet. Mitt yrkande bör alltså, herr talman, tolkas som en begäran om återremiss till beredningsutskottet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle visa ärendet åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 31, angående överlämnande till lagutskott av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

På grund av att de ärenden som nu är bordlagda eller blir bordlagda inte synes komma att föranleda några voteringsringar eller debatter i större utsträckning, är det min avsikt att arbetsplenium fredagen den 25 april inställes liksom arbetsplenium onsdagen den 30 april. I stället hålles fredagen den 25 april kl. 14.00 bordläggningsplenium och onsdagen den 30 april kl. 11.00 frågestund och bordläggningsplenium.

Anmäldes och bordlades en av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.* väckt motion, nr 1028, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag om införande av enhetlig kommunbeteckning, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 22.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert
